

ΚΥΠΡΙΑΚΑ ΓΡΑΜΜΑΤΑ

ΕΤΟΣ Α'

ΑΡ. 11

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΖΗΝΩΝΟΣ ΡΩΣΣΙΔΗ: Bruges.

ΓΙΑΓΚΟΥ ΠΙΕΡΙΔΗ: "Ένα διάλειμμα.

PAUL BALDASSÉRA (μετάφρ. Γ. Α.): "Άδελφή Ύβόνη.

ΨΥΧΑΡΗ: Τέσσερα ανέκδοτα γράμματα πρὸς τὸν Μενέλαο Δ. Φραγκοῦδη.

Γ. ΜΑΥΡΟΪΔΗ: Στὸν κάμπο τῆς Μαντίνειας. ΛΑΜΠΡΟΥ ΠΡΩΤΟΠΑΠΑ (Νίκου Χατζήγαβριήλ): Ἡ κόρη τοῦ Μυλωνά.

OSBERT SITWELL (μετάφρ. Άντ. Ἰντιάνου): Χειμῶνας, ὁ Κυνηγός.

LORD RAGLAN (μετάφρ. Δ. Ν.): Τί εἶναι παράδοση;

ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΟ: ΚΩΣΤΑ ΠΡΟΥΣΗ:

"Άνθρωποι καὶ βιβλία.—Κριτική. ΑΝΤΟΥΑ-

ΝΕΤΤΑΣ ΚΟΣΚΙΝΑ: "Baldasséra, Lesbos ou Cythère...—ΚΩΣΤΑ ΠΡΟΥΣΗ: "Γιαννοπούλου,

Κεφάλια στή σειρά,, "Αρχαιολογική Ἐφημερίς 1932,,—ΑΝΤ. ΙΝΤΙΑΝΟΥ: "Μαλάνου,

Ἵ ποιητῆς Κ. Π. Καβάφης,, "Ἄλιθέρη.

Τὸ πρόβλημα τοῦ Καβάφης,, "Osbert Sitwell,,—Ἐπιστολές: Χ. ΠΑΠΑΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΥ:

"Γιὰ μιὰν ἀντίφαση,,—ΑΝΤ. ΓΕΩΡΓΙΑΔΗ:

"Συμπληρωματικά,,—Τύπος—Εἰδήσεις—Νέα Βιβλία—Ἄλληλογραφία.

ΛΕΥΚΟΣΙΑ, ΚΥΠΡΟΣ

15 ΦΛΕΒΑΡΗ 1935.

ΚΥΠΡΙΑΚΑ ΓΡΑΜΜΑΤΑ

ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΟ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ ΜΕΛΕΤΗΣ ΚΑΙ ΤΕΧΝΗΣ

Τεχνικός Διευθυντής : ΚΩΣΤΑΣ ΠΡΟΥΣΗΣ
Υπεύθυνος Ίδιοχρήτης : Α. Μ. ΑΤΤΑΛΙΔΗΣ
Οικονομικός Διαχειριστής : Γ. ΕΥ. ΓΕΩΡΓΙΑΔΗΣ

Συνδρομή για ένα χρόνο 8 σελίνια.

ΓΡΑΦΕΙΟ : 'Οδός Ούζουνιάν αρ. 11.

Τυπογραφείο : "ΝΕΟΣ Κόσμος,, Θωμά Γ. Κυριακίδη

ΛΕΥΚΟΣΙΑ-ΚΥΠΡΟΣ

**ΖΗΤΕΙΤΕ ΕΠΙΜΟΝΩΣ ΤΗΝ ΚΡΕΜΑΝ
ΥΠΟΔΗΜΑΤΩΝ ΜΕ ΜΑΡΚΑΝ ΤΗΝ ΚΥΠΡΟΝ**

Καθαρίζει
Στιλβώνει
και Διατηρεί
ΟΛΑ ΤΑ ΕΙΔΗ
ΤΩΝ ΔΕΡΜΑΤΩΝ

Κατασκευάζεται
Έπιστημονικώς
Με τὰ πλέον
ΑΓΝΑ ΚΑΙ
ΑΒΛΑΒΗ ΥΛΙΚΑ

ΥΠΟ ΤΗΣ ΜΕΓΑΛΗΣ ΚΥΠΡΙΑΚΗΣ ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΑΣ ΚΡΕΜΑΣ ΥΠΟΔΗΜΑΤΩΝ

I. ΙΩΣΗΦΙΔΗΣ & Σ^{ΙΑ}

ΙΔΙΟΚΤΗΤΑΙ { ΚΥΡΟΣ ΝΕΟΦΥΤΙΔΗΣ Οικονομικός Διευθυντής
ΦΥΤΗΣ ΝΕΟΦΥΤΙΔΗΣ Τεχνικός »
Τ. Κ. 63 ΛΕΥΚΟΣΙΑ (ΚΥΠΡΟΥ)

Προμηθευταί τῆς Α. Ε. τοῦ
Κυβερνήτου τῆς Κύπρου.

Κυπριακά Γράμματα

ΕΤΟΣ Α'

ΛΕΥΚΟΣΙΑ (ΚΥΠΡΟΣ), 15 ΦΛΕΒΑΡΗ 1935

ΑΡ. 11

BRUGES

ᾠ Bruges*, μὲς τὴν ἀπόκοσμη
σιωπὴ τῶν καναλιῶν σου,
μπρὸς τὴν αἰώνια δέηση
ποῦ ὑψώνουν τῶν ναῶν σου
κάποια παλιὰ καμπαναριά
στὸν γκριζονύχτιο θόλο,
μὲ τὴν ψυχὴ σι' ἀρχαῖα γυρτὴ
πίνω τὸν πόνο σου ὄλο.

Κι' ὄνειροβάτης περπατῶ
στοὺς παλεϊκούς σου δρόμους,
ἴσκιος ἐγὼ στοὺς ἴσκιους σου,
ποῦ μὲς τοὺς νύχτιους τρόμους
παντοῦ πληθαίνουν σιωπηλοί·
(ἀπὸ ποιά βάθη αἰώνων
ἔδω φερτοί, περνοῦν σκυφτοί
σὴ λιτανεῖα τῶν χρόνων ;

Κι' ὀδεύοντας πρὸς γνῶριμα
παλιῶν ζωῶν λιμέρια,
δετοὶ στοὺς θεοὺς, τί δέονται
ὑψώνοντας τὰ χέρια
πρὸς τ' ἀστέρια ;) Ἴσκιος ἐγὼ
στοὺς ἴσκιους σου τὰ βράδια
ζῶ μεσαιωνικὲς ζωὲς
μὲς τὰ παλάτια τ' ἄδεια·

ζωὲς τρεμοψιθύριστες
ἀπὸ νερά, γιοφύρια,
τοίχους παλιούς ποῦ ἐχλόϊσαν
σφαλιστὰ παραθύρια...
Πόσο βαθὺ τὸ μίλημα
ἔνου κλειστοῦ παραθύρου !
Σάμπως νὰ σώση μάχεται
τὸ μύρο κάποι' ὄνειρου...

Μὰ νά, οἱ καμπάνες ἀντηχοῦν
σὰν πρῶτα στὸ κανάλι.
ᾠ Carillon, στοὺς τόνους σου
παλμός αἰωνόηχος πάλλει.
'Ἡ ἀρχαία ζωὴ δὴ κρύβεται,
στὸ φῶς, στὸν ἀέρα τρέμει·
ᾠ Bruges, ἐσεῖ δὲ σ' ἄγγιξαν
ὁ χρόνος καὶ οἱ πολέμοι.

Bruges 1923

ΖΗΝΩΝ ΡΩΣΣΙΔΗΣ

* Πόλη στὸ Βέλγιο.

ΕΝΑ ΔΙΑΛΕΙΜΜΑ

—Τίποτα...

Καθισμένος στην καρέκλα του, με τὰ χέρια σταυρωμένα, με τὰ βλέφαρα κατεβασμένα, ὁ διανομέας, πρόφερε τὴ λέξη αὐτὴ χωρὶς κἀν νὰ συριανίσει τὸ βλέμμα στὰ συρταράκια ποὺ βρίσκουνταν οἱ ἐπιστολές. Εἶχε ἐμπιστοσύνη στὴ μνήμη του καὶ σπᾶνια ἔπεφτε ὄξω. Οἱ πελάτες ὠστόσο, δὲν ἔμεναν ἱκανοποιημένοι κ' ἐξακολουθοῦσαν νὰ στέκουν στὴ θυρίδα τοῦ Πόστ Ρεστάν, σὰ νὰ μὴν ἄκουσαν, σὰ νὰ μὴ κατάλαβαν. Τότε ὁ Φώτης—ἔτσι τὸν ἔλεγαν—χωρὶς νὰ κινηθεῖ ἔλεγε πάλι τὴν ἴδια λέξη.

—Τίποτα...

Μὰ διόλου δὲ σηκωνόταν; Πῶς! "Ὅταν ἔπεφε μαζεμένη ἡ πελατεία ἢ ὅταν σιῆ θυρίδα πρόβαλαν τὰ ὠραῖα πρόσωπα μερικῶν κυριῶν. Ἡ στάση του—ἔλεγε κάποιος συνάδελφος του—εἶταν μιὰ συνέχεια τοῦ καθισμένου. Μὰ δὲν εἶχε δίκιο. Πρόφερε ὁ ἴδιος τ' ὄνομα τῆς κυρίας, ἄπλωνε στὸ συρτάρι καὶ ξεφύλλιζε ἕνα—ἕνα τὰ γράμματα ὡς τὸ τελευταῖο. Τόκανε τάχα ἐπειδὴ εἶταν ὠραῖες ἢ ἐπειδὴ εἶταν ἀπὸ τὴν καλὴ τάξη, ὅπως ἔλεγε ὁ...καλὸς συνάδελφος! Μπορεῖ καὶ γιὰ τὰ δυό. Περισσότερο ὁμῶς γιατί δὲν ἠθελε νὰ τὸν παίρνουν γιὰ ψυχρὸ καί...ἀπολίτιστο. "Ὅχι δὲν εἶταν ἀπολίτιστος! Ἄκόμα θὰ τῆς χαμογελοῦσε ἂν δὲ φοβόταν μήπως γίνεῖ ἀποκρουστικός.

Ἡ ξερὴ λέξη κ' ἡ ἀκινήσιά του, πείραζε στὰ νεῦρα. Μερικοὶ τὸν ἀντιπαθοῦσαν, μ' ὄλο ποὺ δὲν εἶχαν καμιὰ ἀφορμὴ, κ' ἕνα δυό συγκρατιόνταν γιὰ νὰ μὴ φανερώσουν τὸ θυμὸ τους. Ἐκεῖνος, μετὰ τὰ βλέφαρα κατεβασμένα, τὰ αἰσθανόταν ὅλα. Ἡξαιρετὰ αἰσθητά καὶ τίς σκέψεις τους γιὰ τὸ ἄτομο του, ἤξαιρε τίς ἐντυπώσεις τους.

Μὰ δὲ μπορούσε γιὰ χάρη τους νὰ φανεῖ δισφορετικός. Τέτοιος εἶταν.

Τέτοιο τὸν γνώρισε ἡ Ἀλίκη.

Στὴν ἀρχή, τίς πρώτες βδομάδες ποὺ ἦρθε ἀπὸ τὴ Θεσσαλονίκη, ὁ Φώτης ρωτοῦσε τὸνομά της, ἄπλωνε τὸ χέρι κ' ἔψαχε προσεχτικά. Ὑστερα ὁμῶς τῆς ἀπαντοῦσε ὅπως ἀπαντοῦσε σὲ ὄλους τοὺς ἄλλους: χωρὶς νὰ κουνηθεῖ ἀπὸ τὴ θέση του. Τὴν εἶχε συνειθίσει; Δὲν τοῦ ἔλεγε τίποτα; Μὰ, ἡ Ἀλίκη δὲ ζήτησε καμιὰ ξεχωριστὴ εὐνοια. Ἡθελε μόνο νὰ βεβαιωθεῖ πὼς δὲν εἶχε γράμμα. Δυὸ—τρεις φορές ποὺ ἐπέμενε, δὲ βγήκε κερδισμένη. Ἐκεῖνος ἄπλωσε στὸ συρτάρι, πήρε τὰ γράμματα, τὰ ξεφύλλιζε κ' ἔπειτα, δίχως νεῦρα γιὰ τὴν ἐπιμονὴ της δίχως νὰ τὴν κοιτάξει κἀν, εἶπε ξερὰ:

—Τίποτα...

Νᾶναι πλαστή ἡ σοβαρότητά του; σκεπτόταν ἡ Ἀλίκη πάνω στὴν ἀνυπομονησία της. "Ὅχι. Εἶταν ἡ φυσικὴ του ἔκφραση. Ἴσως μάλιστα ὁ ἄνθρωπος αὐτὸς νὰ πολέμησε κατὰ καιροὺς, νὰ τὴν ἀλλάξει. Καταλάβαινε ὅτι τὸν ζήμιωνε κάπως στὴ δουλειά του, μ' ὄλο ποὺ εἶταν ἀπὸ τοὺς πιὸ ἐργατικούς καὶ τοὺς πιὸ εὐσυνείδητους ὑπάλληλους. "Ἄλλοτε πάλι μπροστὰ στ' ἄνοστα χαμόγελα καὶ τὴ φτηνὴ ρητορεία τῶν γνωστῶν του—φίλους δὲν εἶχε—ἔνωθε μέσα του κατὶ ἄγριες χαρὲς ποὺ τὸν ἀποζήμιωναν γιὰ ὅλα. Εἶχε ἀκόμα ἱκανοποιήσεις ἀπὸ κεῖ ποὺ δὲν περίμενε.

"Ἐνας κύριος κουβεντιάζοντας μιὰ μέρα μετὰ τὸ διευθυντὴ τοῦ ταχυδρομείου, τὸν ἀνέφερε μ' ἐπαινετικά λόγια καὶ τὸν χαρακτήρισε «πρότυπο ὑπάλληλου». "Ἐνας ἄλλος τὸν εἶπε «εὐρωπαϊὸ» κ' ἕνας τρίτος, ποὺ δὲν ἔπαιρνε γράμματα ἀπὸ τὴ θυρίδα του, τὸν τιλοφόρησε: «ὁ σοβαρότερος ὑπάλληλος τοῦ ταχυδρομείου».

Κῶμα χαρᾶς πλημμύρισε τὸ Φῶτη. Μὰ ὅπως πάντα δὲ φανέρωνε τίποτα καὶ κράτησε τὴν εὐχαρίστηση γιὰ τὸν αὐτὸ του.

Ἡ Ἀλίκη, ὥστόσο, πρόσεξε τὴν ἀλλαγὴ. Τρεῖς ρυτίδες ποῦ ἀπλώνονταν δίπλα στὰ μάτια, ζάρωσαν καὶ σκισάρισαν μιὰ χαρούμενη ἔκφραση. "Ὅταν ὕψωσε τὰ μάτια του πάνω της—ἄλλη ἀλλαγὴ—ἡ Ἀλίκη εἶδε πῶς τὰ μάτια του... χαμογελοῦσαν. Ναι, τὰ μάτια. Οὔτε τὰ χεῖλη οὔτε τὸ πρόσωπο, ἀλλὰ τὰ μάτια. Εἴταν τόσο περιεργοὶ τὸ χαμόγελο, τόσο ἀταίριαστο στὴ φυσιογνωμία του ποῦ ἡ Ἀλίκη, πῆρε γρήγορα τὸ γράμμα της—εἶχε γράμμα—κ' ἔφυγε. Ὁ Φῶτης, χαμογελώντας πάντα μὲ τὰ μάτια, ἐξακολούθησε νὰ τὴν κοιτάζει ὥσπου χάθηκε. Ἀπὸ τὴν ἡμέρα ἐκείνη πῆρε ἄλλη στάση ἀπέναντί της.

* *

"Ὅταν παρουσιαζόταν στὴ θυρίδα τὰ ματόκλαδα ὑψώνονταν, τὰ μάτια του στηλώνονταν πάνω της καὶ τὰ δάχτυλα του ἀναζητοῦσαν τὸ γράμμα ποῦ...δὲν ὑπῆρχε. Ἡ Ἀλίκη, συλλογιζόταν: γιατί αὐτὴ ἡ πολυτέλεια; Γιατί αὐτὴ ἡ συμπαθητικὴ ματιά, τὸ ἀπλωμα τοῦ χεριοῦ, τὸ μάταιο συριάνισμα τῶν δαχτύλων στὰ ξένα γράμματα; Γιατί ἡ προσπάθεια μιᾶς κουβεντίσας, ἀπὸ μέρος αὐτοῦ ποῦ δὲν ἀνοίγε τὰ χεῖλη παρὰ γιὰ νὰ προφέρει τὴν ξερὴ λέξη «τίποτα»; Τώρα ἀκριβῶς ποῦ ἤξαιρε καλὰ τ' ὄνομα της, τώρα ποῦ ἡ «δράση» δὲν εἶχε κανένα λόγο γιὰ ἓνα ὑπάλληλο μὲ τόση μεγάλη μνήμη, τώρα ἀκριβῶς ἄρχισε νὰ ἐκτελεῖ ἄσκοπες κινήσεις καὶ νὰ τῆς ἀπευθύνει...ἄσκοπες ματιές. Γιατί λιγότερο μονοκόματος, γιατί πιὸ εὐλύγιστος;

Εἴταν γιατί ὁ Φῶτης ἄρχισε νὰ προσέχει τὴν Ἀλίκη. Ἀκριβέστερα ἄρχισε νὰ προσέχει τὰ δυὸ μεγάλα μάτια της ποῦ στηλώνονταν ἐρωτηματικά πάνω του, νὰ τὰ προσέχει καὶ νὰ τὰ θαυμάζει.

Καθισμένοι χαμηλὰ στὴν καρέκλα του, πότε ταξινομώντας γράμματα καὶ πακέττα τοῦ νέου ταχυδρομείου, κι ἄλλοτε διαβάζοντας, ἐνῶθε τὰ δυὸ μεγάλα ἐκείνα μάτια, νὰ συριανίζουν στὸ πρόσωπό του καὶ νὰ τοῦ ζητοῦν γρήγορη ἀπάντηση. Ποτὲ δὲν παρακαλοῦσαν. Ἀκόμα καὶ στὴν πιὸ μεγάλη ἀναμονή, δὲ φανέρωσαν οὔτε τὴν παραμικρὴ δόση ἱκεσίας. Εἴταν πάντα στυγνὰ, ὑπερήφανα καὶ ὠραῖα, πρὸ πάντων ὠραῖα. Αἰσθανόταν τὴν ἀνάγκη νὰ τ' ἀντικρῶζει ὄλο καὶ περισσότερο.

Οὔτε ἐρωτομανῆς, οὔτε λάγνος εἶταν ὁ Φῶτης. Παντρεμένος. "Ένας νοικοκύρης. "Ένας ἀστός. Θὰ τὸν ἔλεγα «ἀγαθὸ» ἂν δὲν εἶχε ἀρκετές μικροκακίες καθὼς ἔλεγε, ὁ ἴδιος πάντα συνάδελφος, ποῦ δὲ σ' ἄφιναν νὰ ἐκτιμήσεις τὴν ἀγαθότητά του. "Άλλοι τὸν χαρακτήριζαν γιὰ ἄνθρωπο «αὐστηρῶν ἀρχῶν» ἀπὸ τοὺς λίγους ποῦ συναντᾶμε σήμερα. Τὶ συνέβη λοιπὸν μὲ τὴν Ἀλίκη.

Τίποτα—θ' ἀπαντοῦσε ἂν τὸν ρωτοῦσε κανεὶς. Μόνο ποῦ τὰ ὠραῖα της μάτια ἐπιδροῦσαν εὐχάριστα πάνω του: ἓνα ξεκούρασμα. Τώρα ἔφαχνε τὰ γράμματα κι ἄρχισε—αὐτὸς ὁ τόσο σίγουρος—νᾶχει μερικές ἀμφιβολίες γιὰ φάκελλα μὲ κακογραμμὴν διεύθυνση.

«Ἀπὸ ποιοὺς ἄραγε παίρνει γράμματα;» σκεφόταν ὁ Φῶτης. Κι ὁ ἄνθρωπος ποῦ δὲν εἶχε «τέτοιου εἶδους» περιέργειες, ἔσκυβε συχνὰ κ' ἐξέταζε τὸ γραφικὸ χαρακτήρα. "Έτσι γιὰ νὰ διασκεδάσει...Τρεῖς διαφορετικοὶ χαρακτήρες—κάποτε κ' ἓνας τέταρτος. Οἱ δυὸ γυναικεῖοι κ' οἱ ἄλλοι δυὸ ἀντρίκειοι. Συγγενεῖς; Φίλοι; Τὶ εἶδους φίλοι τῆς ἔγραφαν;

* *

Ἡ Ἀλίκη εἴταν κόρη ἐνὸς κατεστραμένου ἐμπόρου τῆς Θεσσαλονίκης. Μετὰ τὴν καταστροφὴ καὶ τὸ θάνατο τοῦ πατέρα της, ἡ Ἀλίκη θέλησε νὰ βγεῖ καὶ νὰ ἐργαστεῖ, μιὰ καὶ εἶχε τὰ

προσόντα. Στὴν ἴδια πόλη ποὺ «ἔλαμψε», ἔτσι ἔλεγε ἡ μητέρα της, δὲν εἶταν δυνατό νὰ ζητήσει ἐργασία κι ἀποφάσισε νὰ ἔρθει στὴν Ἀθήνα. Οὔτε ἡ μητέρα της, οὔτε ἡ παντρεμένη ἀδερφή της, οὔτε ὁ γαμπρὸς της, δὲ μπόρεσαν νὰ τὴν κάνουν νὰ παρατήσῃ τὸ ἐπικίνδυνο σχέδιο της. Ἡ δίσπανά ζήσει τὴ ζωὴ τῆς Ἀθήνας, εἶταν ἀνώτερη ἀπὸ τὴν ἀγάπη ποὺ εἶχε στὴ γριά μητέρα της.

Ἡ γριά, κουνούσε θλιβερὰ τὸ κεφάλι κ' ἔπνιγε στὸ λαρύγγι τοὺς λυγμούς ποὺ πηγαιναν ν' ἀνέβουν. «Κανέννας δὲ σ' ἀναγκάζει νὰ βγεῖς νὰ δουλέψεις, κόρη μου.» ἔλεγε παρακλητικὰ ἡ μάνα. «Εἶσαι πάντα μέσα στὸ σπίτι σου» ἔλεγε ἡ ἀδερφή της. «Ἄν τὸν πάρεις, θὰ μείνεις ἐδῶ καὶ θὰ σοῦ ἀγοράσει μέγαρο» ἔλεγε ὁ γαμπρὸς της. Ἡ Ἀλίκη, θύμωνε μὲ τὴν ἐπιμονὴ τους. Αὐτὸς ποὺ θὰ τῆς «ἀγόραζε μέγαρο» γιὰ νὰ τὴν βάλει μέσα εἶταν ὁ Βρετὸς, ἕνας μεσόκοπος χρηματιστῆς, φίλος τοῦ μακαρίτη πατέρα της ποὺ τὴν τριγύριζε ἀπὸ καιρὸ. Κανέννας ἀπὸ τοὺς τρεῖς δὲν εἶταν σὲ θέση νὰ καταλάβει πῶς ἡ Ἀλίκη ἀλλοιῶς ποθοῦσε νὰ ζήσει, ἀλλοιῶς νὰ γλεντήσῃ τὰ νιάτα της. Καὶ τοὺς ἄφισε.

Ἦρθε στὴν Ἀθήνα, ἀφοῦ πρώτα συνεννοηθῆκανε μὲ τὴ θεία της, ἀδερφή τῆς μητέρας της, χήρα μὲ μιὰ κόρη στὴν ἡλικία της. Τὴ δέχτηκαν καλά. Ἡ ἀτμόσφαιρα τοῦ καινούργιου σπιτιοῦ ταίριαζε καλύτερα στὴν Ἀλίκη. Ἡ θεία δὲν ἔμοιαζε διόλου τῆς μητέρας. Λίγους περιορισμούς καὶ πολλὴ ἐλευθερία. Εἶχε αὐτὸ ποὺ ἔλεγε ἡ Ἀλίκη γιὰ νὰ τὴν ἐπαινέσει, «φιλελεύθερες ιδέες».

Μὲ μέσα—εἶχε σοβαρὰ συστατικά—καὶ μὲ τὴν προσωπικὴ της γοητεία, δὲν ἄργησε νὰ βρεῖ μιὰ καλοῦτσικη θέση δακτυλογράφου στὰ γραφεῖα τῆς Πάουερ. Μιὰ ποῦ μῆκε, τὸ κατόρθωμά της εἶταν αὐτὸ : εἶχε τὴν τέχνη ἢ τὴν ἐπιστῆμη, ὅπως θέλετε, νὰ κρατᾶ τὴ θέση της, δίχως μολαπαῦτα νὰ ἐκτελεῖ καμιά ἀπὸ τίς ἀόριστες ὑπο-

σχέσεις ποὺ ἀναγκαζόταν νὰ δίνει στοὺς προϊσταμένους της.

Εἶταν ἔτοιμη ὑπάλληλος τῶν μεγαλουπόλεων, χωρὶς νὰ τὸ ὑποπτεύεται. Ἐργατικὴ ; Ναι, μὰ ποτέ ἡ ἐργασία δὲν χρησίμεψε γιὰ βάση γιὰ νὰ διατηρήσῃ τὴ θέση της μιὰ γυναίκα. Τὸ ξεχωριστὸ προτέρημά της εἶταν ὅτι ἤξαιρε νὰ μὴ ψυχραίνει. Διατηροῦσε τίς σχέσεις μὲ τοὺς ἀνωτέρους της, μέσα σὲ μιὰ ἀτμόσφαιρα φιλικὴ μὲ μιὰ ἐλαφρὴ δόση ἐρωτισμοῦ, τόση ὅση χρειαζόταν νὰ μὴ τοὺς μωράνει τὸ ἐνδιαφέρον. Κι ἂν καμιά φορὰ συνέβαινε, ἤξαιρε νὰ τὸ ἀνανεώνει.

Ἡ θεία μὲ τὴν ἐξαδέλφη της, τὴν ἔπαιρναν ὄξω μαζὺ τους τὸ Σαββατοκύριακο. Εὐθύμως κ' ἔξυπνες παρέες, γέλια, τρέλλες, τραγούδια... Ἐνα βράδυ, μέσα στὸν κύκλο τῆς θείας συνάντησε τὸν ἄνθρωπο της. Ψηλός, ἀδύνατος, νευρώδης, ὡς τριανταπέντε χρόνων, ξύπνησε μέσα της τὴν ἐπιθυμίαν τοῦ ἄντρα. Τὸν ἔλεγον Δημήτρη καὶ εἶταν κυβερνητικὸς ὑπάλληλος. Αὐτοὶ οἱ τόσοι δύσκολοι—εἶταν κ' οἱ δυὸ δύσκολοι—συνεννοηθῆκαν ἀπὸ τὸ πρῶτο βράδυ. Στὴ δευτέρη συνάντησή τους ξεσκεπάστηκε ὁ ἕνας στὸν ἄλλο καὶ στὴν τρίτη ἔδωσαν τὸ πρῶτο ραντεβου. Δὲ μποροῦσε νὰ πεῖ ἡ Ἀλίκη πῶς τὸν ἐρωτεύτηκε, τῆς ἄρεσε ὅμως πολὺ. Αἰσθανόταν τὸν ἄντρα καὶ μάλιστα τὸ θερμὸν ἄντρα.

Καμιά ἀλλαγὴ στίς συνήθειές της. Τὰ γλέντια τῆς θείας εἶχαν πάντα τὴ ζωηρότητα τῶν πρώτων ἡμερῶν. Μόνο ποὺ ἡ Ἀλίκη μαζὶ μὲ τὸ Δημήτρη, κάποτε-κάποτε, ἀπουσιάζαν. Ἄλλοτε πάλι παρουσιαζόταν ὁ ἕνας μόνο ἀπὸ τοὺς δυὸ : Εἶταν τίς ἡμέρες ποὺ εἶχαν μαλλῶσει. «Δυὸ ἐγωῖστὲς» ἔλεγε ἡ ἐξαδέλφη, «πῶς εἶναι δυνατό νὰ μὴ τὰ τσουγγρίσουν.» Ἐκεῖνος ἀπότομος, ἐκείνη πεισματάρια. Ἐτσι ἡ παρέα τῆς θείας, συχνὰ εἶχε μαζὶ της, τὸν ἕνα ἀπὸ τοὺς δυὸ ποὺ κουβέντιαζε καὶ γελοῦσε σὰ νὰ μὴν ἔτρεχε τίποτα. Ὅταν ἔλειπαν κ' οἱ δυὸ μαζὶ, εἶταν ἡ βραδυὰ ποὺ τάφτιαχναν.

* *

Τά γράμματα μέ τούς τρεῖς διαφορετικούς χαρακτήρες πού λάβαινε ἡ Ἀλίκη, δέν εἶταν παρά συνειθισμένα οἰκογενειακά γράμματα. Τό ἔνα εἶταν χαραγμένο ἀπό τὸ ἀδυνατισμένο χέρι τῆς μητέρας τῆς πού ὁ τελευταῖος βαρὺς χειμῶνας τὴν ἔριξε στό στῶμα. Τό δεύτερο, γυναικεῖο κι αὐτό, τὸ γραφεῖ ἡ ἀδερφή τῆς, ὄχι γιατί εἶχε τίποτα ξεχωριστό νά τῆς πεῖ, μὰ ἀπό τὴ μανία τῆς ἀλληλογραφίας.

Τό τρίτο, ὁ φάκελλος μέ τὸν ἀντρικό χαρακτήρα, αὐτὸν πού στριφογύριζε σὰ δάχτυλα ὁ Φώτης, τῆς τὸν ἔστελνε ὁ Βρετὸς, ὁ μεσόκοπος φίλος τοῦ πατέρα πού δέν ἔχασε ἀκόμα κάθε ἐλπίδα. Σὲ κάθε γράμμα του τὴν παρακαλοῦσε νά γυρίσει καὶ νά δεχτεῖ νά γίνεῖ γυναίκα του. Τὰ ἴδια αὐτὰ λόγια τᾶβρισκε καὶ σὰ γράμματα τῆς μητέρας τῆς. Νευρίαζε, θύμωνε καὶ δέν ἀπαντοῦσε. Σὲ τίποτα δέν ὠφελοῦσε ἡ σιωπὴ γιατί τὰ γράμματα, μπορεῖ ν' ἀραίωναν—εἶχε πολλές δουλειές ὁ Βρετὸς—μὰ δέν ἔπαυαν νὰρχονται.

Καὶ τὸ τέταρτο, μέ τὸν ἀντρικό χαρακτήρα κι αὐτό; Τῆς τὸ ἔστελνε ὁ γαμπρὸς τῆς ὅταν τὸν ἔβαζε ἡ πεθερὰ του γιὰ νά τὴν καταφέρει.

Καμιά σημασία δέν ἔδινε ἡ Ἀλίκη σὰ τρία τελευταῖα. Ἄν ἀνησυχῶσε, ἂν ἀνυπομονοῦσε κάθε φορὰ πού παρουσιαζόταν στὴ θυρίδα τοῦ Πόστ Ρεστάν, εἶταν γιὰ τὴν ὑγεία τῆς μητέρας τῆς. Ἡ μάνα! Τὴ μάνα τῆς πονοῦσε ἡ Ἀλίκη περισσότερο ἀπὸ κάθε τ ἄλλο στὸν κόσμο. Γι αὐτό, τὴν πείραζε ἡ στάση τοῦ Φώτη στὴν ἀρχὴ πού δέν ἄπλωνε τὸ χέρι νά διαλύσει τίς ἀνησυχίες τῆς. Ἡ βεβαιότητά του ὅσο κι ἂν τὴν ἔβρισκε λογικὴ, τῆς ἀνέβαζε τὸ αἷμα στό κεφάλι.

Τελευταῖα ὅμως δέν εἶχε λόγους νά παραπονιέται. Μόλις παρουσιαζόταν, ὁ Φώτης ὕψωνε τὰ ματόκλαδα του καὶ τὴν κοίταζε μέ κάποια συμπάθεια. Οἱ τρεῖς ρυτίδες δίπλα σὰ μάτια ζάρω-

ναν, βαθούλωναν καὶ σχημάτιζαν τὸ χαμόγελο τῶν ματιῶν—αὐτὸ τὸ περιέργο χαμόγελο πού ἔλεγε περισσότερα ἀπὸ τ' ἄλλο. Ἐπειτα τραβοῦσε τὰ γράμματα ἀπὸ τὸ συρταράκι καὶ τὰ ἔψαχνε ἕνα-ἕνα σὰ γιὰ νά βεβαιωθεῖ—αὐτὸς ὁ τόσο σίγουρος.

Ἡ Ἀλίκη δέν ἤθελε νά μπεῖ στό νόημα. Δέν τὸν φανταζόταν ἱκανὸ γιὰ φλέρτ μαζί τῆς. Μὲ ἄλλες ἴσως—ὄχι ὁμως μαζί τῆς. Μολονότι ἡ «νέα στάση του», μαλάκωσε τὸ γυναικεῖο ἐγωῖσμό τῆς, ὥστόσο, θὰ προτιμοῦσε ν' ἀκουε ἀπὸ τὰ χεῖλη του τὸ ξερὸ ἐκεῖνο «τίποτα» πού δέν τὴν ὑποχρέωνε.

Ὁ Φώτης δέν ἤθελε πιά νά γυρίσει στὴν πρώτη κατάσταση. Δέν ἤθελε νά πάψει ν' ἀντικρῶζει τὰ μάτια τῆς κι ὅταν θύμωναν, κι ὅταν ἀνυπομονοῦσαν, κι ὅταν τὸν κοίταζαν ἐρωτηματικά. Δέν ἤθελε νά πάψει νά τοὺς χαμογελά. Εἶταν μιὰ διακοπὴ τῆς μονότονης ζωῆς του, ἕνας κόμπος δροσιάς στὴ στέγνα του.

Μὲ τὸν καιρὸ τὸ βλέμμα του ἔγινε πιὸ ἐκφραστικὸ καὶ τὸ χαμόγελό του πού ξεκίνησε ἀπὸ τίς ρυτίδες τῶν ματιῶν, χύθηκε σ' ὅλο τὸ πρόσωπο. Τὰ λίγα λόγια πού ἔλεγε ὁ ἕνας στὸν ἄλλο, πῆραν τὸ δρόμο μιᾶς θερμῆς κουβεντίτσας. «Θερμῆς;» Ναι, εἶταν κάπως θερμὴ ἡ κουβέντα πού ποτὲ δέν ἄνοιγε ἡ Ἀλίκη μὰ πού **πρόθυμα** συνέχιζε γιὰ νὰ χεῖ τὴν εὐχαρίστηση «τοῦ τελευταίου λόγου». Μόλις τοῦδινε μιὰ ἐξυπνὴ ἀπάντηση, ἔκοβε κ' ἔφευγε σὰν κυνηγμένος χωρὶς νά προφτάσει ὁ ἄλλος νά συνεχίσει.

Ἐνα πρωὶ ὁ Φώτης σάστισε. Εἶδε πὼς ἡ Ἀλίκη ἀπάντησε σὸ χαμόγελό του μ' ἕνα δικό της χαμόγελο καὶ τὸν κοίταξε μ' ἕνα τρόπο πού ἂν κατάλαβε καλά, σήμαινε: «μπορεῖς νά προχωρήσεις!» Ἐμεινε ἱκανοποιημένος ὅλη τὴν ἡμέρα: ἡ ἐπιμονή του, σκεφτόταν, νίκησε.

Ἡ μικρὴ κουβεντίτσα ἐξακολούθησε μέσα σὲ χαμόγελα καὶ σὲ ὅλες ἐκεῖνες τίς μικροῦποσχέσεις πού ξαίρουν νά δίνουν τὰ μάτια. Μάτια τοῦ Φώτη πού

ύψωνονταν από τή χαμηλή του θέση πρὸς τὴν Ἀλίκη καὶ μάτια τῆς Ἀλίκης ποὺ χαμῆλωναν γιὰ νὰ ρωτήσουν βουβὰ γιὰ γράμμα.

Ἔτσι, κάθε δισταγμὸς ἔλειψε κι ὁ Φῶτης ἀποφάσισε νὰ τολμῆσει. Τί ; Μιὰ μικρὴ συνάντηση ! Ζύγισε ἀκόμα δυὸ-τρεις μέρες τὴν ἀπόφαση κ' ἐπὶ τέλους τῆς ὀρισε ἕνα ραντεβού. Ἴσα-ἴσα ἕνα μικρὸ περίπατο, τῆς εἶπε, γιὰ νὰ ἔχουν τὸν καιρὸ νὰ κουβεντιάσουν ἄνετα, ἀφοῦ στή θυρίδα τοῦ Πόστ Ρεστάν δὲν εἶναι δυνατὸ. Τῆς εἶπε — ὄχι γιὰ νὰ τὴν κολακέψει μὰ ἐπειδὴ τὸ πίστευε — ὅτι λίγες γυναῖκες γνῶρισε νὰ μιλοῦν τόσο ἔξυπνα καὶ τόσο νόστιμα σὰν αὐτὴν. Λίγες στιγμὲς σιωπῆς τῆς Ἀλίκης. Ἔνα χαμογελο, ἔπειτα ἕνα καταφατικὸ κίνημα τοῦ κεφαλιοῦ, κ' ἔπειτα γρήγορη φυγὴ, γιὰ νὰ μὴ ἀργήσει...

Δέκα λεπτὰ πρὶν ἀπὸ τὴν ὀρισμένη ὥρα ὁ Φῶτης τὴν περίμενε στὸ ἐξοχικὸ καφεενεδάκι. Τοῦ περνοῦσαν κάτι περιέργως ἰδέες ! Ἀπὸ τὸ ἕνα μέρος εἶχε τὴν ἀγωνία τῆς ἀναμονῆς κι ἀπὸ τὸ ἄλλο εἶταν σὰ μετανιωμένος γιὰ τὴν ἀπόφασή του. «Ραντεβού στὴν ἡλικία καὶ στὸ χαρακτήρα μου ! Εἶναι κάπως ἀταίριαστο.» Οὔτε ἡ γυναίκα του, οὔτε οἱ συγγενεῖς του θὰ μάθαιναν τίποτα. Δὲν ἀνησυχοῦσε γι' αὐτοὺς. Μὰ τοῦ φαινόταν σὰν ξεπεσμὸς νὰ ἐπιμένει γιὰ μιὰ γυναίκα ποὺ οὔτε τὴ ζωὴ τῆς ξαίρει, οὔτε τὰ πραγματικὰ αἰσθήματα τῆς ἀπέναντί του, οὔτε ἂν εἶναι ἀκίνδυνη.

Οἱ σκέψεις αὐτὲς πέρασαν, εὐτυχῶς, γρήγορα. Χαμογέλασε. Οἱ δύσκολες γυναῖκες πάντα τὸν τράβηξαν, μολονότι οἱ περιστάσεις δὲν τὸν ἄφισαν νὰ τις κυνηγήσει καὶ νὰ τις κατακτήσει. Οἰκογενειακὰ βάρη, δυστυχῆματα, τὸν κράτησαν μακριά. Γιατί τώρα νὰ χάσει τὴν ἀνέλπιστη αὐτὴ εὐκαιρία ! Μὲ ἀνυπομονησίᾳ περίμενε ν' ἀντικρῦσει τὰ ὦρατα μάτια, τὸ δροσερὸ προσωπάκι καὶ νὰ ὑποτάξει μὲ τὴ λογικὴ καὶ μὲ τὴ θέληση, τὸ ἀνυπόταχτο ἐκεῖνο θηλυκὸ. Χαιρόταν ἀπὸ τώρα γιὰ τὴ δύσκολη μὰ βέβαιη ἐπιτυχία του.

Εἶταν καλὰ προετοιμασμένος.

Μόνον ποὺ ἀργοῦσε. Δέκα λεπτὰ, ἕνα τέταρτο μετὰ τὴν ὀρισμένη ὥρα, δὲν εἶχε φτάσει. Τὸ αἰώνιο θηλυκὸ ποὺ ἐννοεῖ νὰ κάνει τὸν ἄντρα νὰ περιμένει. Ξαίρει καλὰ τὴ σημασία τῆς ἀναμονῆς καὶ κάνει ὅτι μπορεῖ γιὰ νὰ τὴ μεγαλώσει. Ἀκόμα ὅταν εἶναι ἕνα ἔξυπνο καὶ μυαλωμένο κορίτσι ὅπως ἡ Ἀλίκη. Μὰ ἔχει κι αὐτὸς τὰ ἀτού του. Θ' ἀρχίσει ἀκριβῶς ἀπὸ τὴν ἀργοπορία τῆς γυναίκας στὸ ραντεβού γιὰ νὰ καταλήξει στὸ χαρακτήρα καὶ τὰ αἰσθήματά τῆς. Ἡ Ἀλίκη εἶναι ἀπὸ ἐκεῖνες ποὺ προσέχουν καὶ καταλαβαίνουν. Δὲν ἔχει ἀμφιβολίες γιὰ τὴν ἐπιτυχία του : θὰ τῆς ἐπιβληθεῖ ὅπως ξαίρει ἐκεῖνος νὰ ἐπιβάλλεται, ὅταν διακρίνει τὸν ἀπέναντί του πὼς θέλει νὰ κρατήσῃ ψηλότερα ἀπ' αὐτὸν τὸ κεφάλι. Θὰ τῆς τὸ χαμηλώσει. Θὰ τῆς ἀποδείξει ὅτι...Μ' ἀργεῖ. Ἀργεῖ πολὺ. Μισή...τρία τέταρτα...μιὰ ὥρα, μιὰ ὀλάκαιρη ὥρα...

Σηκώθηκε ἀπότομα.

Μια ὑποψία, σὰ λόγχη, πέρασε ἀπὸ τὸ μυαλὸ του. «Ἀδύνατο» ψιθύρισε κινώντας τὸ κεφάλι του περήφανα.

Νὰ τὸν γελάσουν ! Δὲ θυμᾶται νὰ τὸν γέλασαν ποτὲ. Πὼς νὰ μὴ καταλάβει ἂν ὑπῆρχε τέτοια πρόθεση... Ἐμποδίστηκε...Δὲ ζεῖ μόνον σὺτὸ τὸ κορίτσι...δὲν εἶναι μιὰ ἀπὸ τις τόσες γυναικοῦλες ποὺ ἀνταμώνει κάθε μέρα... «Κάτι ἀπρόοπτο...Δὲ λογάριασα τὸ ἀπρόοπτο...Γιατί νὰ δώσω αὐτὸ τὸ ραντεβού, γιατί νὰ κάνω αὐτὴ τὴν τρέλλα ! Γιατί ; Ζήτησα τὴν περιπέτεια, ζήτησα τὴ συγκίνηση, ζήτησα τὴν ἀλλαγὴ. Νόμιζα...εἴμουν βέβαιος γιὰ τὸν ἐρχομὸ τῆς...Νὰ μὲ γελάσει!... Ἀδύνατο !... Ἀδύνατο !...»

*
**

Ὅταν, ἔπειτα ἀπὸ δυὸ μέρες, ἡ Ἀλίκη παρουσιάστηκε στὴ θυρίδα τοῦ ταχυδρομείου, βρῆκε τὸ Φῶτη σκυμένο νὰ διαβάζει ἐφημερίδα. Δὲν ὕψωσε τὰ βλέμμα, δὲν ἄπλωσε τὸ χέρι στὸ

συρτάρι καὶ οἱ ρυτίδες τῶν ματιῶν του δὲ ζάρωσαν. Ἐντίκρουσε τὴν ἴδια σοβαρότητα, τὴν ἴδια αὐστηρότητα τῶν πρώτων ἐβδομάδων. Ἄκουσε ἀκόμα τὴν ἴδια σύντομη λέξι προφερμένη μὲ τὸν ἴδιο βαρὺ τόνο :

— Τίποτα.

Ἡ Ἄλικη δὲν προσπάθησε νὰ δικαιολογηθεῖ. Μόνο ἢ προσπάθεια νὰ πνίξει τὴν εὐχαρίστησή της ξέσπασε στὰ ρουθούνια ποῦ ἄρχισαν ν' ἀνοικοκλείνουν σὰ φτερά. Ἔτσι, μπορούμε νὰ ποῦμε πὼς χαμογελοῦσε, ὄχι μὲ τὰ μάτια ὅπως ἐκεῖνος, ἀλλὰ μὲ τὰ ρουθούνια. Ὁ μυαλωμένος φάνηκε ἄκριτος, σκεφτόταν κι ὁ ἀλύγιστος, λύγισε. Ἄς κρατήσῃ τὴ σοβαρότητα του. Τώρα

δὲ φοβᾶται ἡ Ἄλικη καμιά ἐνόχληση.

Τὸ ἴδιο βράδυ διηγήθηκε στὸ Δημήτρη, τὸ φίλο της, τὴν περιπέτεια της, λίγο παραμορφωμένη. Γιὰ νὰ τοῦ ἀνάψει τὴ ζήλεια, μίλησε γιὰ χειρονομίες καὶ τοῦ ἀράδιασε ἀνύπαρκτες λεπτομέρειες. Μὰ μόνο τὴν εὐθυμία τοῦ ἄναψε. Γέλασαν κ' οἱ δύο μὲ τὴν καρδιά τους.

Ἀπὸ τὴν ἄλλη μέρα στὴ θυρίδα τοῦ Πόστ Ρεστὰν πῆρε ὁ καθένας τὴ θέση του : Μέσα : ὁ διανομέας κι ὁ δῶ : ἡ πελάτισσα. Μεταξὺ τους κάποια ἀνάμνηση — δυσάρεστη γιὰ τὸν ἕνα, εὐχάριστη γιὰ τὴν ἄλλη. Κανένας ὅμως ὑπαίνυγμός...

ΓΙΑΓΚΟΣ ΠΙΕΡΙΔΗΣ

Paul Baldassera

(Παῦλον Βαλδασερίδη)

ΑΔΕΛΦΗ ΥΒΟΝΗ

Κλαίει γιὰ τὸν κόσμον ἢ νιότη σου, ὦ ἀδερφή!
τὰ εἴκοσί μου τὰ χρόνια κλαῖν γιὰ σένα!
Μιά μέρα θὰ λευκάνει ἢ κόμη σου ἢ ξανθή,
τὰ γόνατά σου τὰ ὠραία θὰν μαυρισμένα.

Τὸ ψάρι στὸ νερό, στὰ οὐράνια τὸ πουλί
σιὸ ἔλεος τοῦ Παντογνώστη εἶν' ἀφισμένα.
Κλαίει γιὰ τὸν κόσμον ἢ νιότη σου, ὦ ἀδερφή!
τὰ εἴκοσί μου τὰ χρόνια κλαῖν γιὰ σένα!

Μπορεῖ, ἕνα πόνος ὁ Θεὸς τόσο βαθὺ
νὰ μὴν ξαίρει στὸν οὐρανὸ, τί νὰ τὸν κάνει,
μὲ ἡρεμία γλυκειά, μᾶς εἶχες πεῖ.
Κλαίει γιὰ τὸν κόσμον ἢ νιότη σου, ὦ ἀδερφή!
τὰ εἴκοσί μου τὰ χρόνια κλαῖν γιὰ σένα!

«La colonne Corinthienne»

(μεταφρ.) Γ. Α.

ΤΕΣΣΕΡΑ ΑΝΕΚΔΟΤΑ ΓΡΑΜΜΑΤΑ ΤΟΥ ΨΥΧΑΡΗ

ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΜΕΝΕΛΑΟ Δ. ΦΡΑΓΚΟΥΔΗ

1

16 τοῦ Θεριστῆ 1901

16 Rue Chaptal
Paris IX

Ἀξιότιμε φίλε,

Ἄρρησα πολὺ πολὺ ν' ἀποκριθῶ στὸ καλὸ σας τὸ γράμμα καὶ θὰ δῆτε καὶ τοὺς λόγους στὸ μεγάλο μου γράμμα ¹⁾ πού τῷγραψα ἐπίτηδες γιὰ τὴν «Ἀλήθεια».

Τὸ δικό σας πολὺ μὲ συγκίνησε. Βέβαια νὰ μοῦ στείλετε τὸ δρᾶμα σας. ²⁾ Μοῦ ἄνοιξαν τὴν ὄρεξη ὅσα διάβασα δικὰ σας. Ἐλπίζω νὰ λάβετε κ' ἕνα μου ἄρθρο τῆς Revue de Paris. Θὰ κάμω κι ἄλλα—κ' ἴσως, ἴσως καμιὰ μέρα κατεβῶ καὶ στὴν Κύπρο, πού πολὺ τὴν ἀγάπησα.

Πρόθυμός σας
ΨΥΧΑΡΗΣ

Σᾶς παρακαλῶ νὰ μοῦ στείλετε πέντε ἀντίτυπα, σὰν τὸ δημοσιέψετε, τῆς «Ἀλήθειας».

2

23 τοῦ Γενάρη 1904

16 Rue Chaptal
Paris IX

Φίλε μου Φραγκοῦδη,

Ναί, τὰ διάβασα στὴν πρωτοχρονιάτικη τὴν «Ἀλήθεια», τὰ ντόπια κυπριώτικα πού ἀφιερῶνεis τοῦ Μιστριώτη καὶ τ' ἀρχαῖα Ἑλληνικὰ πού μοῦ ἀφιερῶνεis σ' ἔμένα. ¹⁾ Μὰ τί νὰ σοῦ πῶ; δὲ

¹⁾ ΣΗΜ. «Κυπρ. Γρ.»: Οἱ ὑποσημειώσεις πού ἀκολουθοῦν ἕλλες γράφτηκαν ἀπὸ τὸν κ. Τάκη Μ. Φραγκοῦδη κι ἄλλες ἀπὸ μᾶς.

²⁾ Ἐχει ἡμερ. 12 τοῦ Θεριστῆ, 1901, Δημ. στὴν ἐφημ. «Ἀλήθεια» Λεμεσοῦ 22[6]1901.

³⁾ Πρόκειται γιὰ τὸ δρᾶμα τοῦ Φραγκοῦδη «Νετζίπέ» πού δημοσιεύτηκε ἀργότερα στὸ «Νουμά» καὶ παραστάθηκε καὶ στὴ Λεμεσό ἀπὸ τὸν θίασο Κόκκου.

⁴⁾ Τὰ δύο αὐτὰ κομμάτια δημοσιεύτηκαν στὴν «Ἀλήθεια» Λεμεσοῦ 1[1]1904. Ἀναδημοσιεύουμε ἐδῶ ὁλόκληρο τὸ γραμμένο στὴν Κυριώτικη κι ἀφιερῶμένο στὸ

μοῦ φαίνεται πολὺ πετυχημένο τὸ χωρατὸ, γιὰτί θαρρῶ ἴσα ἴσα πῶς ἡ γλώσσα πού γράφω, ἡ κοινὴ γλώσσα τοῦ λαοῦ στέκει μεταξὺ τῶν δυὸ πού βάζεις—ᾶς ἀφήσουμε πού δὲν τὴν πρόσμενα τόση τιμὴ, νὰ βάλῃς τὸνομά μου κοντὰ στὸνομα...τοῦ Μιστριώτη.

Νὰ μοῦ διςβάσης τὰ «Ρόδα καὶ Μῆλα», πού σοῦ ἔστειλα, καὶ τότε νὰ μοῦ πῆς. Νὰ γράψῃς τίποτα μ' ἀφτὰ στὴν ὠραία καὶ σωστὴ γλώσσα πού μᾶς γράφεis καὶ στοὺς στίχους σου.

Πάντα δικός σου
ΨΥΧΑΡΗΣ

Μιστριώτη καὶ τὴν ἀρχὴ τοῦ ἀφιερῶμένου στὸν Ψυχάρη:

ΑΙ ΤΩΝ «ΠΑΝΕΛΛΗΝΩΝ ΓΛΩΤΤΑΙ»

«Ταμένον τοῦ Σιὸρ Μιστριώτη
Ἄχμετ Ὁμέρ Τσαούς,

Κάμνω λαπόρτον εἰς τὸ Πολίτιν τὸφ Φλουρέντζορ Ρκονοῦς Ἀρακαπάν, πού ἐσπιούναρεν τὸν τζύριμ μου τζιαί τῆς στετέμμου πῶς ἐκλέψασιδ δγκιὸ μουδούρκα τζιαί μιὰγ κουνιάν τοῦ Τζωρτζῆ Ττόουλου. Ἀντὰς ἐπίσκασεν ὁ Τζωρτζῆς τὰ μουδούρκα, ἡ στετέ μου, ἡ Γρουσταλλοῦ, ἐξώρτζιαζεν ἕναβ βεράνικον τζιαί ὁ τζιῦρης μου ὁ Σιαμπῆς ἐβούραν ταπισὸν νὰ ππικιάσει μιὰς σιδερομίτηναν τζιαί ἕνας σιδεροκαυκαροῦίν πού τὲς ἐβαλεσ στὴν κάτσαν ἡ γέρμηη ἡ σιῶλλα τῆς βόσιενας τῆς Μαρουλλοῦς τῆς χαρτώμενης μου. Τοῦτες οὔλλες ἐν τζι' ἐν τωρὰ σκουντρίες γιὰτί, λαλῶ σου, ὁ Φλουρέντζος ἦταγ γιὰ πάντα σκουντρινος μας. Μὲς τὸμ Πρωτογιούνην ὁ ζαπτιὲς ἐγιοκλάτισεν ἕσσω μας, μὰ ἡῦρεμ μανιχὰ ἕνας σιεπέττον τζι' ἐπήρην τον γιὰτί ἐσιουππελετίστην πῶς εἶμαι κακοῦργος* μὰ ἦταν τέλεια ψέματα* φέτι ἐδικάστηκα στὸμ Πόβιν μὰ τζεζάν ἐμ μου ἐκόψασιν. Ἐλαπόρταρα τα οὔλλα, εἰες τα τζιαί σοῦ, ἀδίο σου.

X" ANTZOYLOS SIAMPI
Στηνιάλ and Co.

Ψυχάρη ἀφιερῶται

Προσκυνητῆς Ἄγγελος Τιμοδάμου

Λοχία Ἀχμέτη Ὁμήρου εὐ πράττειν.

Ἀδικεὶ Χρῆσθ Βρυωνίδου Τράκ Ἀραβῆ-

3

4 τοῦ Φλεβάρη 1905

16 Rue Chaptal
Paris IX

Ἀγαπητὲ μου Φραγκοῦδη

Ἄκουσ ἐκεῖ! Τέτοις πλουμιστήρα⁽¹⁾ πού λές, καὶ νὰ μὴν τῆ θέλω; Καὶ βέβαια νὰ τὸ δημοσιέψης στὸ Νουμᾶ. Καλὸ θάτανε νομίζω νὰ διώρθωνες ποῦ καὶ ποῦ κάτι μικρούτσικα λαθάκια, λ.χ. *κι' εἶνε* ὁ ἀπόστροφος περιττός· *κ' εἶναι* (τὸ *καὶ* : *καὶ* μὲ κατοπινὰ σύφωνα, *κι* μὲ κατοπινὰ α, ο, ου *κ'* μὲ κατοπινὰ ε, ι), *γίνῃ* (ὄχι *γείνῃ*), *δὲν πρόβαλε* (πάντα τὸ *ν* μὲ ἀκόλουθο π, τ, κ, καὶ φωνήεντα). Νομίζεις τώρα πὼς τὸ *νάν το* εἶναι κοινὸ, καὶ πὼς εἶναι ὁμορφο; νὰ, θαρρῶ, φτάνει. Γιατὶ *συγγραφέας*, κι ὄχι *συγγραφῆας*—ὅπως καὶ τὸ *λένε*; Ἄμὲ τὸ *ἐμπνευσμένο*; Τὸ *παίρνει* ὅπως καὶ τὸ *ξαναπαίρνει* θέλουν *αι* (ἀπὸ τὸ *ἐπαίρω*)· *φεροῦγές του*· μὰ δὲν ἔχουμε *δὺδ* τόνους. Τὸ *φέροντας* μὲ *ν* τὸ *λέμε*, καθὼς τὸ *φέρνω*. Πολὺ ὠραία λέξη τὸ ἀντιτύλι. Εἶναι τόσο κολακεμένα, τόσο τιμητικά γιὰ μένα, ὅσα λές, πού ἀδιακρισία μου νὰ σοῦ σημειώσω καὶ τὰ τέτοια. Μὰ νὰ μοῦ δώσης τὴν ἄδεια καὶ γιὰ κάτι

θεν. Ἀχμέτα κράτιστε, τὸν ἐμὸν πατέρα καὶ τὴν τήτην ἐμὴν σοκοφαντῶν ὡς ἄσκούς δύο καὶ πέλεκυν Γοργίου τοῦ Χριστοῦ δούλου ὑφελόντας, Γοργίου γάρ τὴν τοῖν ἄσκοῖν ὑφαίρεισιν αἰσθημένου, Κρυσταλλία ἢ ἐμῇ τήτην χέρσον ἀγροῦ ἤρου, οὐμός δὲ πατήρ Τιμόδαμος χίμαρον ποικίλην κ.τ.λ.

(1) Ἡ λέξη *πλουμιστήρα* εἶναι βέβαια καθαρῶς Κυπριώτικη ντοπιολαλιά. Μὰ ὁ Φραγκοῦδης τὴν ἐξηγεῖ στὸν Ψυχάρη ὡς γράμμα του καὶ τόσο τοῦ ἄρεσε πού, ὅπως βλέπετε, τὴν ἔγραφε καὶ ὁ ἴδιος. Ὅμοια καὶ τῆ λέξη *χαῶννω* (=αντακόνα) πού σ' αὐτὴν ἀπάνω ἔχει ὁ Φραγκοῦδης ἕνα νόστιμο ἀνέκδοτο μὲ τὸν Ψυχάρη: Ὅταν ὁ Φρ. συναντήθηκε στὸ Παρίσι στὸ 1911 μὲ τὸν Ψυχάρη, γνωριστῆκανε, καὶ ἀπὸ κοντὰ (μὲτὰς πάτησε τὸ πόδι στὸ Παρίσι ἐπρεξέ ἀμέσως μὲ τὸ μακαρίτη Βέρων Λανίτη στὴ Σορβῶν γιὰ νὰ τὸν γνωρίσει) καὶ παρακολούθησε τὸ μάθημά του στοὺς Γάλλους σπουδαστές. Ὁ Ψυχάρης ἐξηγοῦσε τὴ λέξη τοῦ Ὅμηρου *χαῶνω* (ἐνεργητικὸ) πού σημαίνει χαντακόνω καὶ παραληλίζοντας τὴν ἀρχαία μὲ τὴ νέα ἑλληνικὴ ἔλεγε πὼς δὲν ὑπάρχει λέξη ἀντίστοιχη, ἀλλὰ ἀν ὑπάρχει σὲ καμιὰ ντοπιολαλιά θὰ ἐπρεπε νὰ λέγεται *χαῶννω*. Τότε ὁ Φραγκοῦδης σηκώθηκε καὶ τοῦ εἶπε ὅτι ὑπάρχει στὴν Κυπριώτικη διάλεκτο ἢ ἴδια ἀκριβῶς ὀμηρικὴ λέξη καὶ τὴ λέμε μὲ τὴν ἴδια σημασία *χαῶννω*. Ὁ Ψυχάρης τότε ἐνθουσιασμένος ἀρχισε νὰ σπῆγγει δυνατὰ τὸ χέρι τοῦ Φραγκ. καὶ νὰ ἐξηγεῖ στοὺς Γάλλους σπουδαστές τὴν ἀνακάλυψή του.

ἄλλο νὰ σοῦ πῶ. Ἐγὼ δὲ μίλησα γιὰ ἐρημιώτη, παρὰ γιὰ μοναξιώτη. ⁽²⁾ Ἄφοῦ κάνεις ἀνάλυση τοῦ βιβλίου μου, ἢ πρέπει νομίζω νὰ τὸν πῆς μοναξιώτη ἢ ρητὰ νὰ πῆς πὼς ὁ τύπος δὲν σοῦ ἀρέσει καὶ νὰ τὸν κάμης ἐρημιώτη. Νὰ μὴ σοῦ τὰ κρύβω, δὲ μοῦ φαίνεται πολὺ πιτυχημένο· γιατί *ἐρημιώτης* ἀφοῦ ἔχουμε τὸν *ζρημίτη*; Μὰ δὲν εἶναι δᾶ καὶ τὸ ἴδιο· ἄλλο μοναξιώτης καὶ ἐρημιτής ἄλλο, ἐπειδὴ ἄλλο εἶναι μοναξιά, κι ἄλλο ἐρμιὰ, ἐννοεῖται. Κουτσαίνει κι ὄλα ἢ λέξη, γιατί δημοτικὸ εἶναι ἢ ἐρμιὰ καὶ δὲν καταλαβαίνει κανεὶς γιὰ ποιὸ λόγο, μὰ καὶ μᾶς πλάθεις λέξη καινούργια, δὲν τὴν ἔκαψες ἐρημιώτη. Ζήσιμος τύπος δὲ μοιάζει νᾶναι. Δὲν εἶναι γερὸς μὲ τὸ *ι* του. Λένε ἢ ἔρημο, πού εἶναι δασκάλικη καταγωγῆς καὶ πού τ' ἀφίνουμε ὅπως τὰ πῆραμε. Συλλογιστήκαμε μάλιστα μιὰ φορὰ τὸν ἔρημο, ἐπίθετο, νὰ τὸν ἔχουμε γιὰ ὅποιονε ζῆ στὴν ἔρημο, καὶ τὸν *ἔρημο*, μὲ ἠθικὴ σημασία, πού τὴν ἔχει ὁ λαός. Προτοῦ βγάλω στὴ μέση τὸ μοναξιώτη, τὰ σκέφτηκα ὅσα σοῦ λέω σήμερα. Ἄν ἔχω λάθος νὰ μοῦ δείξης γιὰ ποιούς λόγους. Εἶδεμῆ, τί φελᾶ νὰ φτειάνουμε λέξεις, ὅταν ἔχουμε, διηλαδῆ ὅταν ἐκεῖνες πού φτειάζαμε εἶναι καλές; Νὰ τὰ κάμουμε ὄλα θάλασσα ἢ νὰ δῆ ὁ κόσμος πὼς ὁ καθένας ἀπὸ μᾶς ξαίρει καὶ διορθώνει τὸν ἄλλον; Ἐνας ἄνθρωπος, ἕνας φίλος σάν καὶ σένα πρέπει νὰ τ' ἀφίση τὰ τέτοια στοὺς βέρους Ρωμίους. Καὶ σοῦ τὸ γράφω ξέθαρρα βέβαιος πὼς θὰ μὲ καταλάβης—καὶ θὰ μὲ συμπαθήσης πού ὕστερα ἀπὸ τέτοιο ἄρθρο ἔχω καὶ παράπονα. Παράπονα δὲν εἶναι. Φιλικὴ κουβέντα, πού λυποῦμαι κι ὄλας πὼς εἶναι τόσο μακρὺ, μὰ θὰ μὲ λυπούσουνε ὁ ἴδιος ἂν ἤξερες ὄλες μου τίς ἄλλες δουλειές. Δὲν ἀδειάζει κανεὶς ν' ἀνασάνῃ, λέγοντας σ' ἕνα φίλο *δὺδ* τρία λόγια.

Δικός σου
ΨΥΧΑΡΗΣ

2) Πρόκειται γιὰ τὴν κριτικὴ τοῦ Φραγκ. γιὰ τὸ βιβλίον τοῦ Ψυχ. «Ζωὴ κι ἀγάπη στὴ Μοναξιά».

4

14 Ἀπρίλη 1906

16 Rue Chaptal
Paris IX

Ἀγαπητέ μου Φραγκούδη,

Τὸ γράμμα σου τῶν 25 τοῦ Νοέμβρη γιὰ τὸ **φτώμα**, θὰ τὸ δημοσιέψω στὴν Ἀπολογία, ποῦ θὰ βγῆ σὲ τόμο τὸ Δεκέβρη. Μὰ εἶναι μιὰ λεζούλα ποῦ φοβοῦμαι μήπως καὶ δὲν τὴν καλοδιάβασα. Ἴδου λοιπὸν ὅλο τὸ γράμμα σου.

«...Εἶδα νὰ γράφετε στὴν... Ἀπολογία γιὰ τὴ λέξη πτώμα (φτώμα) **πως** δὲν τὴν ξέρατε νὰ λέγεται [τὸ **πως** νὰ μοῦ πῆς ἂν μπορῶ νὰ τὸ τονίσω **πῶς**]. Μὰ δὲν...[χάλια ἐδῶ] σ' ὅλο τὸ νησί εἶναι σὲ κοινὴ χρῆση ἢ λέξη γιὰ ὅλα τὰ θνησιμαῖα [δὲ μοῦ βρῖσκεῖς, καμμένε, κανέναν ὄρο ποῦ νὰ μὴν εἶ-

ναι τόσο δασκάλικος—**αἰα**;] Μὰ φτώμα λέει ἀκόμα ὁ Κυπριώτης κάθε κακὴ μυρουδιὰ στὴ φράση: «Τὶ βρώμα [; ἔτσι;] φτώμα!» Μὰ μὲ τὴ σημασία τῆς ἀκίνησιος [ἐγὼ θὰ τολμοῦσα κ' ἕνα τῆς **ἀκίνησιος**] στὴ φράση: **ξαπλωμένος σὰ φτώμα** καὶ τὴν ἀκαμψία [ἐδῶ χωρὶς ἄλλο πρέπει κάτι ἄλλο νὰ μοῦ βρῆς; δὲ γίνεται θάχη λέξη ὁ λαός. Ἐγὼ, ὁ δάσκαλος, θάλεγα τῆς **ἀλυγσιος**; μὰ ὁ λαός θὰ ξέρη καλύτερα] τῆς νευρικῆς στὴ φράση ἔπесе σὰ φτώμα.»

Τὸ γράμμα σου λαμπρὸ, καὶ νὰ μὴ μοῦ τ' ἀλλάξης. Ἀφτὰ ποῦ σοῦ λέω, ἂν μπορῆς ἂν δὲν μπορῆς, κ' ἔτσι πάει.

Βιάζομαι ὅμως κι ἀποκρίσου μου γρήγορα γρήγορα, νὰ μοῦ ζήσης.

Δικός σου
ΨΥΧΑΡΗΣ

ΝΕΟΙ ΠΟΙΗΤΕΣ

ΣΤΟΝ ΚΑΜΠΟ ΤΗΣ ΜΑΝΤΙΝΕΙΑΣ

Στὸν κάμπο τὸν πλατὺ τῆς Μαντινείας, πολεμᾶν ἀπ' τὸ πρῶτ—
Δαιμονικὴ τοῦ ἔρωτα μανία, στόλισε τὸν καθένα
μ' ἄθλ' ἀπίστευτα.

Νᾶβλεπες τὸν Ἀρίστωνα, νὰ κυνηγᾷ ἕνα βάρβαρο,
καὶ ν' ἀλαλάζει·

καὶ μέσ' τῆ χλαλοῇ, στέντορας ἢ φωνὴ του νὰ τοῦ κράζει:

—«Βάρβαρε γύρνα, νὰ μετρηθοῦμ' ἀντρίκια ἐδῶ πᾶ·

μὴ θές νὰ πᾶς μὲ τὴ ντροπὴ ἑνός τέτοιου θανάτου.»

Μὰ ξάφνου, κάπου στὴν ὄγρη τῆ γῆ γλυστρά καὶ πέφτει κάτου,
ἀπίστομα.—

—«᾽Ω λυπήσου με ἐχτρέ, ἔτσι ποῦ κοίτομαι χαμαί,»

παρακαλᾷ ὁ Ἀρίστωνας,

«μὴ μὲ χτυπᾶς στὴν πλάτη ἄσε νὰ γύρω ἀνάσκελα,

καὶ χτύπα στὸ στήθος τὸ πλατὺ.

γιατὶ ἀκόμα κι ἂν δὲν ἔνωσες τὴν πίκρ' ἀπ' ὅσα εἶπα

γιὰ τέτοια μι' ἄτιμη θανή, νιώσε τὸ ἔρωτά μου.—

Κοίτα το τῶμορφο παιδί, ποῦ νάτο πέρα κεῖ τώρα παλεύει,

σὰ θὰ μὲ βρεῖ, γιατί θὰ μὲ γυρεῦει,

θέλω νὰ γονατίσει, νὰ μὲ φιλήσει, νὰ κλάψει δίχως ντροπὴ,

καὶ νὰ μὲ θάψει.—

Λυπήσου μ' ἐχτρέ, αὐτὴ μόν' ἀπὸ σέ,

ζητῶ τὴ χάρη.»

Κι ὁ βάρβαρος τὸν ἔνωσε.—

Γ. ΜΑΥΡΟΓΙΔΗΣ

Η ΚΟΡΗ ΤΟΥ ΜΥΛΩΝΑ

ΣΤΟ ΓΙΩΡΓΟΝ Σ. ΦΡΑΓΚΟΥΔΗΝ

Θέλετε νά δῆτε κόσμον τζιαί ν' ἀγροϊζήσετε νέα; Λάμνετε τζεῖ πέρα κάτω στόμ μύλον τοῦ γέρο Δκιάμαντου, τοῦ Μυλωνά. Τζεῖ πέρα κάθε γιορτήν τζιαί κάθε βουττήματα τοῦ ἡλιου, ἀνταμώνουνται οἱ χωρκανοὶ σάν ἰ-στρέφουνται ἄλλος πού τ' ἀμπέλιου του, ἄλλος πού τὰ ξύλα τζι' ἄλλος πού τὰ γίδικια του. Τζεῖ πέρα πού ὁ καθένας ἐν νά πεῖ τὸ πῶς ἐπέρασσεσ στοῦ λαῶνιν, τὸ πῶς ὁ τάδε ἐγύρισεσ τῆδ δώμην του μέσ τὸ μονοπάτιν τ' ἀμπελιού του, τὸ πῶς ὁ δεῖνα τῶκοψεσ τὸ νερόμ πού τὸ γκατεβάτην ὄντας τζι' ὀριζεσ ἀκόμα ὡς τὸ γένημαν τῆς Ὀπλιάς! Καφενέσ τὸ χωρκόν ἐν ἔσειε τζιαί γιά τοῦτον ὁ καθένας πριχοῦ δειπνήσειε τραβᾶ στοῦ μύλον νά κουβεγκιάσει. "Ἐν νά μπλάσσετε ἀκόμα τζιαί ξενοχωρίτες τζεῖ πέρα, πόρκουνται ν' ἀλέσουσ στοῦ μύλον τοῦ Δκιάμαντου, πού ἡ μυλόπετρά του βκάλλει τ' ἄλευκον τὸ ζαχαράτον τζιαί τζεῖνος μᾶς λέει τ' ὡσπολλάτε μὲ τρεῖς ὀκκάες ἀλεύριγ γιά κάθε γομάριμ πόν ν' ἀλέσει. "Ἐνι τζιόλας πᾶραληῆς ὁ Δκιάμαντος. "Ἐσειε τὸμ μύλον, ἔσειε σπίτιξ ξεχωριστόμ πάνω στοῦ χωρκόν, φραχτές τζι' ἀμπελότοπους. Σώννετα, νά ποῦμεγ, κάλλιον πού κάθε ἄλλομ μέσα στοῦ χωρκόν. Πκερώννει τοῦ (1)....

.....
 ἔναμ πουτζιρ ριάλια κάθαχρονικόν. Μά ἔτσι γέρος πόνι σώνν' ὡς τὰ τώρα τζι' ἐρκάζεται γερά. Στόν τζιαϊρόν του ἦταν τὸ πρωτοπαλλήκαρον τοῦ χωρκού. Νά τὸν ἀγροϊζήσετε νά σᾶς κάμει τῆγ κουβένταν τῶν (2)
 πὸ ξυλοφόρτωσεμ μιάν ἡμέραν τὸν τζιαϊρόν τῆς Κατοχῆς, τζιαί τοὺς ἔδησεν ἀξάγκωνα πᾶ στοῦμ πεῦκοσ σύμπλα τ' ἀμπελιού του, στήμ Παμπατζιάμ πού βκάλλει τὸ γλυκόποτογ κρασίν, ἐν νά σᾶς κάμει νά σπάσετε πού τὰ γέλοια!

Τῆγ γεναῖκαν του, ὁ Θεός μακαρίσειε τὴν τὴν Ττάλλα ἦταν καλωσουνάτη τζιαί νοῦσιμη γεναῖκα, ἔθαψέν τὴν, ἔσειε τώρα δεκαοχτῶ χρόνους, πᾶ στήγ γένναν τῆς μονοκόρης τοῦ τῆς Ττάλλας, πού σβύννοντας ἐτζεῖνη ἔρκετουσ τούτῃ στοῦ κόσμον τὸψ φεματινόν. "Ἄλληγ γεναῖκαν ἐν ἐπήρεν ὁ Δκιάμαντος, γιὰτι, νά σᾶς τὸ ποῦμεγ γιά τιμήν του, ἔθελεν ν' ἀναθρέψειε τῆς προκοπῆς τὸ κορίν του, τζι' ἐτράβησεγ κοντὰ τοῦ τῆμ μεσοτζιαϊρίτισαν τὴν ἀδερφήν του, τῆμ Μορκαροῦν—ξείροντας τζιαί καλοξείροντας τί πᾶ νά πεῖ μητριὰ...

"Ἡ Ττάλλα, γιὰτι πού λαλεῖτε, ἀναστήθηκεν τζι' ἐγίνηκεμ μιὰ κόρη φουμισμένη σ' οὔλλην τῆμ Μαραθάσαν τζιαί Σολιάν. Σάν τὴν ἔσουνάφερναν οἱ κόπελλοι τοῦ χωρκού λαλούσαν: «Τὸ Δκιάμαντιν τοῦ Δκιάμαντου» τζι' οἱ χωρκανές σάν ἐθέλαν νά ποῦν ἡ μιὰ τῆς ἄλλης πῶς ἦταν ὁμορφη λαλούσαν: «Ἐῖσ' ὁμορφη σάν τὴν Ττάλλα τοῦ Δκιάμαντου τοῦ Μυλωνά». Οὔλλες τζι' οὔλλοι ἀγαπούσαν τὴν Ττάλλα τζιαί τὴν εἶχαν πῶς τὴν εἶχαν, γιὰτι ποττέ τῆς ἐν ἐπικρανεψ ψυσιήν. "Ἡταν ἀληθινὰ καλόκαρτη τζιαί καλόψυσιη κόρη. "Ἡ Ττάλλα ἐν ἐπῆαινεσ στα ξύλα οὔτ' ἐτσάππιζεσ τ' ἀμπέλια τ' ἀφέντη τῆς. Τὰ σιονάτα τζιαί τὰ καφουρένα τῆς τὰ σιέρκα ψύχου τζι' ἐπλάστησαμ μόνογ γιά φιλιὰ. "Ἡ θκειοῦλα τῆς ἡ Μαρκαροῦ τῆς ἀγνάτεψεμ μὲ τὸν τζιαϊρόν τῆβ βοῦφαν, τὸ δουλάππιν τζιαί τῆρ ρόκκαν, τζιαί σὲ τοῦτα δκιάβαινεσ τὸν τζιαϊρόν τῆς ἡ Ττάλλα ὄντας ἦταν κακοτζιαϊρκά τζι' ἔκαμνεμ παωνιάν. "Ὅταν ἦταμ μέρα τοῦ ἡλιου, ἡ Ττάλλα μὲ τὸ τσουρίν τῆς, τὸ δροφανόν τζιαί τὸμορφον τσουρίν τῆς, πού τόσον τ' ἀγάπαν, ἐτράβαν ὀξω τζιαί κοντὰ στοῦ ἡλιοβα-

σίλειμαν ἐγύριζेम με κάμποσα σιε-
βόλια περιπλοκάδκια τζιαί μελίνες.
Μάνας κρυφός πόνος ἔσφιγγεν τήγ
καρτούλλαν τῆς Ττάλλας τζι' ἔτρων τὰ
σωθικά της... Πὸ τζιείνον τὸ πωρνὸν
πὸ δικιάβαινεν νὰ πὰ στ' ἀμπέλιν τ'
ὁ γιοῖς τῆς Κουτσοκατερίνας, ὁ Κω-
σταντῆς, τῆς εἶπεν κάτι λόγια μ' ἕναγ
γλυτζίχ χαμόγελιον στό στόμαν, πὸ
τζιείνον τὸ πωρνὸν ἔσιει τώρα δκυὸ
ὀλόσωστες χρονιές—ἔτσι δικαβαίνει ὁ
τζιαιρός!—ραῖστηκεν τῆς Ττάλλας ἡ
καρτούλλα τζι' ἐπάρτηκεν ὁ νοῦς της
τζι' ἔβουισε σὲ σκοτεινές συλλοές· τζι'
ὄντας ἐτράβαν ὄξω με τὸ τσουρούδι
της πόπισω νὰ τὴν κλουθᾶ, ἔπκιανεν ὀ-
χτον-ὄχτον τοῦ ποταμοῦ, ἐσκάλωνε
σὲ κάτι κακοτόπια, πὸ μόνον τὰ
γίδκια μποροῦν νὰ σκαλώσουδ, δίχα
νὰ φοῦται τοὺς κρεμμοὺς πῶχασκαν
ὀμπρὸς τῆς, στό πλεύρισμαν τοῦ βου-
νοῦ, πὸ πάνω ψηλά ττέ στήμ μούττην
ἔν τ' ἀμπέλιν τοῦ Κωσταντῆ τῆς Κου-
τσοκατερίνας. Ἐκάθετον καταῆς ἡ
Ττάλλα πὰ στὰ φτερίτζια, ἀνάμεσα
τοὺς πεύκους, τὲς ἀντρουκλιές τζιαί
τὲς λατζιές τζι' ἀγροίκαν τὸγ Κωσταν-
τῆν νὰ τραουδᾶ τζεῖν' τὰ γλυκόλοα
του τραούδκια με τήγ γλυτζιάφ φω-
νούλλαν του :

Νᾶμουν ἀντὶν τῆς βούφας σου, πατῆδκια
[τῶμ ποδιῶσ σου,
Νᾶμουν τζιαί χαρωμένους σου νὰ φίλουν
[τὸλ λαιμὸσ σου.

Στὸν ἐρκομὸν τζιαί στόφ φευκὸν ὁ
Κωσταντῆς τὴν ἐτήραν πὸ πάνω ψηλά
σὲ στήμ μούττην τζιαί τήγ καμάρωνεν,
μὰ πάντα ἔκαμεν τάχατες τὸν ἀνή-
ξαιρον τζι' ἔβαλλεμ πάνω τῆφ φωνούλ-
λαν του :

Ἐν νὰ σὲ κάμω νᾶρκεσαι στὰ ὄρη νὰ με
[ἔβρίσκες,
Τζιαί ἄν' ἀγκαλιάζεις τὰ δεντρά τζιαί ἄν
[νὰ τὰ μαρανίσκεις.

Ὁ Κωσταντῆς—ἐκόντεψεν νὰ ξεχά-
σωμεν νὰ σᾶς τὸ ποῦμεν—ἦταν ἕναψ
ψηλόν, ὀμορφόν, λιγνὸν τζιαί καλοφω-
νάρικον κοπέλλιν. Ὅσογ γιὰ τζιουηδὸς

ἐν εἴσιεδ δεῦτερον του σ' οὔλλην τῆμ
Μαραθάσαν τζιαί Σολιάν. Ἐπαιζεν
τῆφ φόλλαν. Εἴσιεο σκοτωμένα ὡς τῆς
ῶρας πάνω πὸ δέκα ἀγρινά. Λαοὺς
τζιαί πέρτικους ἀμέτρητους. Μὰ ἕταφ
φτωχὸς ὁ Κωσταντῆς τζι' ἄλλομ πὸ
τ' ἀμπέλιν του, πὸ ζωοτρέφετον τοῦ-
τος τζι' ἡ ρκά ἡ μάνα του, ἐν εἴσιεν.
Μὰ ἕτσι φτωχὸς σάν ἦταν, ἡ μάνα του
συχὰ πικνὰ τοῦλεεν τζιαί τοῦ βελὸ-
νιαῖζο στὸν νοῦμ πῶς θὰ τοῦβρισκεμ
μιάγ καλὴν τύχην...

Ἐναμ πωρνὸμ πὸ ἡ Κουτσοκατερί-
να ἐλάμνισεγ κούτσα-κούτσα στόμ
μύλον ν' ἀλέσει τὸ κλιθθάριν της, γιὰ
νὰ ψῆσει πέντ' ἔξη πῆττες στήσ σάτζην,
τῷφερον ὁ λὸς τζι' εἶπεν τοῦτον τζιαί
τοῦτον στόδ Δικιάμαντον γιὰ τῆγ κόρην
του, νὰ κάμουν τάχατες συμπεθερκάν.
Ὁ Δικιάμαντος ἐπῆρεν τζι' ἀναψεσ σὲ
τούτην τὴν ὀμιλίαν τῆς Κουτσοκατερί-
νας τζι' ἐγύρισε τζιαί τῆς εἶπελ λόγια
ἄπρεπα τζιαί πὸ τῆφ φούρκαν του
λλίον ἔλειψε νὰ τῆξ ξυλοφορτώσει ἄδ
δὲν τὴν ἐλυπάτου πούταν ἔτσι ρκά
τζι' ἀνήμπορη.

«Ἄμε στ' ἀνάθεμα τζι' ἐσοῦ τζι' ὁ
γιοῖς σου, θεόκουτση! Εἶνταν, ὀρη, ἐ-
θαρρέφετε πῶς ὁ καθένας ἀναδρέφει
τὸ παιδάτζιν του τζιαί τὸ προιτζιζει γιὰ
τὸβ βαρυλάτην τὸγ γιὸσ σου πὸν ἔσιει
πὸ τὸν ἥλιον μοῖραν, τζι' οὔλλην τὴν
ἡμέραν τοῦ Θεοῦ κατακόβκεται μὲσ'
στὰ λαώνια!»

Τοῦτα τὰ λόγια τὰ εἶπεν ὁ Δικιάμαν-
τος ἀδρουστυχάννοντας τζι' οἱ χωρ-
κανοὶ πὸ καθουταν ἀπέξω στόμ μύ-
λον τὰ κρολήθησαν οὔλλα τζιαί σάν ἐ-
λάμνισεν ἡ Κουτσοκατερίνα νὰ φύει, σάν
τῆγ караβοτσακκισμένην, ἄρτζιεψαν
νὰ τῆμ μητριάζουν τζιαί χαχχανίζον-
τας νὰ τῆς λέουγ καμπόσα.

Τὴν νύχταν ἡ Κουτσοκατερίνα εἶπεμ
μὲ κλαματα τοῦτον τζιαί τοῦτον στόγ
γιὸν της πὸ τῆμ μιὰν ἄκραν ὡς τὴν
ἄλλην. Ὁ Κωσταντῆς ἔφρισε τζι' ἔ-
καμεν ἔτσι τάχατες πῶς ἐν ἀγροίκαν
μὰ πὸ μέσα του, ἐτρώετοσ σάν τὸ
μῆλομ πὸ τὸ τρώ' ἡ σκάμπη.....

Ἰτσά γλυκοχαράματα τοῦ φοῦ ὁ Κω-

σταντής ἐσηκώθηκεν, ἔβαλεν τὸδ δι-
πλόσ σ' τὸν νῶμον τζι' ἐτράβησεν.
Στήσ στράταν τοῦ μύλου ἔμπλασεν τοῦ
Δκιάμαντου ὁ Κωσταντής, ἐλάμνισεν
ἴσια δίχα νά καλημερίσει τὸδ Δκιά-
μαντον τζιαὶ τοῦτος ἄρτσιεψεν νά κά-
μνει πὼς ἀντίνασεν τάχατες τήμ πα-
σπάλλαμ πὸ τήσ σέλλαν τῆσ βρά-
κας του.

"Ἐτσι ἐπέρασαν τρεῖς ὀλόσωστοι
μηνάδες δίχα ὁ Κωσταντής νά σταυ-
ροπατήσει τὸ κατώφλιον τοῦ μύλου
τοῦ Δκιάμαντου. Γιά κάμποσον τζιαί-
ρὸν τὸ μάλλωμαν τοῦ Κωσταντή μέ
τὸδ Δκιάμαντον ἦταν ἡ κουβέντα
τζιεῖ πέρα στόμ μύλον. Πολλοὶ ἐμη-
τρίαζαν τζι' ἔλεαν πὼς τὸγ Κωσταντήν
τὸν ἔπκιασεν ἡ ἀππαρόμουγια, ἄλλοι
εὔρισκαν φταισίμομ πὰ στοδ Δκιά-
μαντον τζι' ἄλλοι πὸ ζηλοφτονοῦσαν
τὸγ Κωσταντήν ἔλεαν ἄλλ' ἀντ' ἄλλα.

"Ἐτσι ἐδκιάβαινεν ὁ τζιαίρὸς.

"Ἐναμ μπρόεμαμ—π' ὁ ἥλιος ἐλαμ-
ποκόπαμ πὰ οτὸ σιόνιμ, πὸλαμνεν τρία
μερόνυχτα 'κατάπαυτα τζιαὶ φαίνε-
τοου σάν ἀπλωμένομ παμπάτζιν, τζι'
οἱ χωρκανοὶ ἦταν τρυπωμένομ μέσ στὰ
φτωσικὰ τους τζι' ἔλεαν παραμύθκια
γύρου τριύρου τῆσ τοιμινιάς τζι' ἐσυ-
μπάλιζον τῆφ φωθκιάν τζι' ἔτρωαν
τόμ μάχον τζιαὶ ρουφούσαν τὸ γλυκό-
ποτογ κρασίν βρασμένομ μέ πιπέριν—ἡ
Ττάλλα ἐπέταξεν τῆρ ρόκκαν τζιαὶ μέ
τὸ τσουρὶν τῆσ τάπισόν νά κλουθᾶ ἐ-
τράβησεν ὄξω. Ὁ Δκιάμαντος πὸ τὰ
χαράματα τοῦ φοῦ εὔρίσκετοου στόμ
μύλον. Ἦρτεν τὸ δειλινόν, ἡ ὥρα πὸ
ἐγύριζεν ἡ Ττάλλα, ἄρκεψεν νά σου-
ρουπκιάξει, ὁ Δκιάμαντος ἐγύρισεμ
πὸ τὸμ μύλον· μὰ κόμα ἡ Ττάλλα νά
φανεῖ. Ὁ Δκιάμαντος ἄρκεψεν νά κα-
κοβάλλει τζι' ἡ Μαρκαροῦ ἄρκεψεν τὰ
τάματα στήν Τζιυράν τοῦ Τζιύκκου.
Σὲ κομμάτιν νάσου τὸ τσουρὶν τῆσ
Ττάλλας νᾶρκεται ὀλόϊσια ἔσσω μο-
νάχον του τζιαὶ νά κλαίει ἔτσι σὰλ
λυπητερά. Λοῆς—λοῆς μαῦροι δκια-
λοῖσμοὶ ἐπέρασαν πὸ τὸν νοῦν τοῦ
Δκιάμαντου· τζι' ἄδ δὲν ἐτράβαν ὀλοῖ-

σια κατὰ τὸ σπίτιν τοῦ Κωσταντή νά
τὸδ δεῖ πὸ τὸφ φραμόν τζιαὶ νά
σιουρκαστεῖ πὸ κατὶ γειτόνισσες πὼς
ἦταν ὀλομερίς ἔσσω τζι' ἐχόγλαζεν χόρ-
τα τῆσ ρκᾶς πὸταν κατὰτζιοιτη, θὰ
κακόβαλλεν πὼς τοῦτος ἦταν ὁ χαμὸς
τῆσ Ττάλλας. Ἐν ἐπέρασσε σταλαμῆ
τζι' ἔμαθητεῦτηκεν σὸ χωρκόν πὼς
ἦταν χασιμιὰ ἡ Ττάλλα. "Ἄλλοι ἔλεαν
τὸν ἔναλ λὸν τζι' ἄλλοι τὸν ἄλλον, μ'
ἄγ καταυρέψεις κανέναν ἐν ἔξαιρην τὴν
ἀλήθειαν. Οἱ χωρκανοὶ τότες ἄρπα-
ξον τὲς φωθκιές τζι' ἄψε σοῦσε κατέ-
βησασ στές ποταμοσιές τζι' ἐβκέησαν
τὰ λαώνια τζι' ἄρκεψαν ν' ἀνακου-
τρέβκουν τζιαὶ νά κάμνουν μιὰβ βουήφ
φοερήν. Ὁ Δκιάμαντος, ξικουτροῦλλος
τζιαὶ ξικουμπκισμένομ κάζακκα, ἐφώ-
ναζεν τζιαὶ τράβαν τὰ μαλιὰ του. Περ-
νᾶ μισῆ ὥρα, μιὰ ὥρα μὰ τίποτες!
Ἐν ἐφαίνετοου οὔδ' ἀκούετοου ψυσιῆ.
Οἱ φωθκιές ἄρκεψαν νά σβύνουν τζιαὶ
νά λλιοστεύκουν τζι' οἱ ἀθρώποι μό-
λις ἐγαίζαν τζι' ἔτουρτουρούσαν πὸ
τὸ πάος, μὰ ἐν ἔκουρκαρίσαν τζι' ἄ-
ψηφούσασιγ κάθε κακόν. "Ἄξαφνα ἀ-
κούστηκεμ μιὰ φωνὴ δυνατὴ βαθκειὰ
πὸ πλάκωννεν οὔλλες τὲς ἄλλες:

«Ἐλάτε πὸ δαπέρα ἔ χωρκανοῖιιιι !
Ἐλάτε ὠδεεεεε...»

Οὔλλοι ἔφριξαν τζι' ἔβαλαφ φτίμ μὰ
ἡ φωνὴ κατὰπαψεμ πάλε τζι' ἀκούε-
τοου μόνουβ βαθκειὰ σὸ δάσος τὸ
παντοτεινόγ κλάμαν τοῦ θούπου...
Κοῦ κά...κοῦ...κά! Σὲ κομμάτιν ἀκού-
στηκεμ πάλε ἡ φωνὴ τζι' ἡ ἀδοιὰ τῆσ
ἔβκαινεν βαθκειὰ στήμ ποταμοσιὰγ
κατὰ τὸ πλευρίσμαν τοῦ βουνοῦ, πὸ
πὸ πάνω ψηλά στήμ μούτιην ἐν τ' ἀμ-
πέλιν τοῦ Κωσταντή τῆσ Κουτσοκατε-
ρίνας. Οἱ χωρκανοὶ κατὰλαβαμ πὼς ἡ
φωνὴ ἦταν τοῦ γιοῦ τῆσ Κουτσοκατε-
ρίνας τζι' ἄρκεψαν τζιαὶ ψουφούριζαγ
κατὶ λόγια παράξενα...Μὰ ὁ Δκιάμαν-
τος πὸ τ' ἀκούεν οὔλλα, μ' ἔναλ
λιγκούριμ πετάχηκεσ στήμ μέσην
τους τζιαὶ ποταυρίζοντας πάνω τῆφ
φωθκιὰμ πὸ βάσταν, τοὺς λέει μέ
βραχνήν τζι' ὀλότρεμηφ φωνήν:

«Άγροικάτε καλά χωρκανοί, μ' ό γιός τής Κουτσοκατερίνας — νά με κάψει τζιαί νά με κάμει σταχτόν τούτη ή φωθκια — έφ φταίει τίποτες, τόν εΐα τζιαί σΐουρκάστηκα πώς ήταν όλομερις κάτω στό χωρκόν!»

«Ίνναι, ίνναι», πολοήθηκεν τζι' ένας άλλος πόρκετον τάπισόν, «άντάμα έβκέημεν άμα τζι' άκούσαμεμ πώς έχάθηκεν ή Τάλλα».

Τζι' ούλλοι έτραβήσαγ κατά τό μέρος πόβκαινεν ή φωνή. Έπαθκιασαν ώσπου νά κατεβοδν... Ό Κωσταντής άκόμη τήν έκράτεν τήν Τάλλαν μέσ στην άγκάλην του. Ή φωθκια τοϋ Κωσταντή ήτας σβυσμένη, μά ή φωθκια τής καρτούλλας του άναφεν τωρά τόσομ πού τοϋδειχνεμ μιάσ στράταν άλλου, όραματόπλαστου, κόσμου τζι' έπλεεσ σε πέλασ γεμάτον άάπες τζιαί χαρές...

... «Υστερα πό τρία μερόνυχτα, ή Τάλλα, μά τήχ χάριν τής παντοδύναμης τζιαί μεγαλόχαρης Τζιουρίας μας, έφερεγ κομμάτιν τόν νοϋν της τζι' ό Δκιάμαντος άρκεφεν τήδ δουλειάν του στόμ μύλον. Ή καλορίζιτζη ή Μαρκαροϋ ήταν όλόελη τζι' όλόχαρη. Ούλλον τό χωρκόν ήρτεν νά εΐ τήν Τάλλαν τζι' ώς τζιαί τούτη άκόμα ή Κουτσοκατερίνα άνέφανεν κουτσά — κουτσά, μά ήταν τζιόλας ψηλομουθκιασμένη ή ρκά μας όντας τζι' ό γιούλλης της έγλύτωσεν τήν Τάλλαν πού τά νύσια τοϋ Χάρου!

Ή Τάλλα ώσπου καλλιοττέρεβεκεμ, περίτου τής έρκουνταν ούλλα σαν όρομασ στην άθθύμησιν. Άθθυμάτου πώς, όντας τζείνον τό μπρόεμαμ πού λάμνισεν άντάμα με τό τσουριν κατά τό πλεύρισμαν τοϋ βουνοϋ μέσα σε τζιείν' τά κακοτόπια νά πά ν' άγροιτζήσει τών τραουδικίων τοϋ Κωσταντή — πόν ήταν στ' άμπέλιν τζι' ήταν στό χωρκόν καθώς ξαίρομεν — έχλιασεν τζι' έβουννιστηκεμ μέσ στήμ ποταμοσιάν. Άθθυμάτου πώς όταγ κρόννοιξεν τά ματόφυλλα βρέθηκεμ μέσ τήμ πυρούμενην άγκάλην τοϋ Κωσταντή... τζι' εν έξι-

χαννεν πώς όντας ό Κωσταντής άντάκωσεν νά τήφ φιλά τζιαί νά τήξ ξαναφιλά τζιαί με τήν όπνιάν του, ποϋταλ λοάρκασε φωθκια πυρούμενη, άρκίνεψεν νά φέρνει τόν νοϋν της, έκόλλησεν τζιαί τούτη τά σιείλη της μέσ τά δικά του τά σιείλη... μά εν άθθυμάτου πό τζεί τζι' έτζιεί πόσες ώρες έμεινεν έτσι μισοφυρμένη τζι' έθελεν νά μείνισκεν έτο' ως τά τώρα για πάντα, για πάντα...

Ή θκειούλλα της, πού τής τά ξιμουστηρεύτηκεν ούλλα ή Τάλλα, κουσιά καθαρισμένα, άρκίνεψεν τώρα τά παρακάλια στόδ Δκιάμαντον για νά τοϋ κάμει τάχατες τήχ χνώμην του. Μά ό Δκιάμαντος ήταθ θερκόν, έφούρτζιζεν, έπαιρνεν τζι' άναβκεν σε κάθε όμιλιάν τζι' έλεεθ θυμωτά: «Καλλύτερα νά τήδ δώ στόν Άδην παρά νά τήχ χαρεί ό γιός τής Κουτσοκατερίνας.» Ή Τάλλα εν έβάσταχνεμ πού τό μαράζιν τζιαί τόν καμόν, τζιαί πού μέραν τής ήμέρας άρκίνεψεν νά λλιοκαρτίζει τζιαί νά χλωμιανίσκει τζιαί για κάμποσα μερόνυχτα νά βαρκαρίζει, ώσπου τζι' έναδ δειλινόμ, μαζιμ πόγυρνεν ό ήλιος πίσω πού τόρος, έξεφύχαν τζι' ή Τάλλα μέσ στην άγκαλιάν της πικραμμένης θκειούλλας της...

«Έναμ παρνόμ, πέντ' έξή μέρες ύστερα τής θανής τής Τάλλας, ηύραν τζι' οί στρατοκόποι τόδ Δκιάμαντον σκοτωμένοσ σύμπλια τοϋ Μύλου. Έναγ κομμάτιν τοϋ πήρεν τό κούτελλον τζιαί τόκαμεχ χάρβαλλον. Ποττές εν άκούστηκεν τόνομαν τοϋ φονιά μά ούλλοι τόν ήξαιραν....

Ό Κωσταντής κατάντησεμ πού τότες τό στοισειόν τοϋ χωρκού τζι' ό φλάμπουρος τάλ λαωνιών. Ή καθαυτό μονή του εν ό Άησ Νικόλας τής Στάης, μιά ρημοκκλησιά κομμάτιγ κατωθκίόν τοϋ Τροόδου. Ή μάνα του συχωρέθηκεν ύστερα πόναμ μήναν τζι' ό γιός της έχασεν τά λογικά του· κάτι μακρυνοί συγγενείς του τοϋ παίρνουν τωρά ψουμίν τζιαί προσφάιγ, γιατι ποττές εν τοϋ γίνηκεν ή χνώμη νά πατήσει στό χωρκόν τζιαί σαν τοϋ συντυχάννου

τοῦτος τοὺς τηρᾶ καλὰ-καλὰ, τζι ἀντα-
κῶννει νὰ γελᾶ ἕναγ γέλιομ παράξενον.
Κάποτε-κάποτε ἀκούετι νὰ τραουδᾶ
πὸ πάνω ψηλὰ στήμ μούττην τ' ἀμπε-
λιοῦ του, ποῦναι τωρὰ καταρημασμέ-

Λευκοσία

(Ἀπὸ τὴν «Ἀλήθεια» Λεμεσοῦ ἀρ. 221, 1902.)

νον, μ' ἄξαφνα ἔτσι μισοκομμένα τζιαί
λυπητερά, τὸμ παίρνει τὸ γελόκλαμαν
τζιαί τρεχάτος τρεχάτος τραβᾶ τὸγ κα-
τήφορον σάν ἀστραπή...

ΛΑΜΠΡΟΣ ΠΡΩΤΟΠΑΠΑ

(† Νίκος Χατζήγαβριηλ)

Osbert Sitwell

ΧΕΙΜΩΝΑΣ, Ο ΚΥΝΗΓΟΣ

Στὰ σιδερένια ποροφάραγγά του πάει
Κυνηγὸς καβαλλάρης ὁ Χειμῶνας.
Τὸ κάθε χρῶμα σβεῖ κ' ἡ σάλπιγγά του
Στενάζοντας ἀκούγεται ὡς ἠχάει.

Μακρυὰ πέρα κι ἀνάμεσα στὸ δάσο
Τᾶγρια πόδια του κροτοῦν, βροντοῦνε
Κ' ὡσότου ρωμαλέοι, πολλοὶ κλάδοι
Σκιστοῦνε καὶ κοποῦνε.

Κ' ἡ κόκκινη ἄλεπού κρυφὰ τραβάει
Στὴν τρύπα της κοντὰ σ' ἕνα ποτάμι,
Χαλκόθωρα τὰ φύλλα γύρα πέφτουν,
Ριγοῦν γυμνὰ τὰ δέντρα ὡς τὸ καλάμι,

Σὰ σέρπει ἀπὸ τὸ χῶμα ἡ νύχτα κρύβει
Τὸ κάθε δέντρο ἐκεῖ ἀπ' τὸ διπλανὸ του
Κι ὁ κάθε πού πεθαίνει ἀχὸς ξυπνάει
Ἐν' ἄλλο στενωχμόν, ἀντίλαλο του.

Νᾶναι ὁ Χειμῶνας Κυνηγὸς πού πάει
Μὲ καλπασμὸ στὰ ποροφάραγγά του
Κροτίζοντας τὸ σκληρὸ καμουτσί του
Στὶς σκιές πού ὄλο πληθαίνουν τρίγυρά του;

(μεταφρ.) ΑΝΤ. ΙΝΤΙΑΝΟΣ

ΤΙ ΕΙΝΑΙ ΠΑΡΑΔΟΣΗ;

Ο όρισμός της λέξης *παράδοση* στό λεξικό είναι: κάθε τι πού παραδίνεται με τό στόμα από γενιά σέ γενιά. Άλλά στην πραγματικότητα ή παράδοση είναι ένας κώδικας πού κανονίζει, γιά τούς άγρίους όλοκληρωτικά και γιά τούς πολιτισμένους σένα μεγάλο βαθμό, τή συμπεριφορά και τις ενέργειες τών ανθρώπων γιά όλη τή ζωή. "Όσο κι άν διαφέρει ή παράδοση από ομάδα σέ ομάδα, έχει όμως πάντα αυτό τό κοινό: πώς πρέπει νά τή μάθουν άπ' όλες τις μεριές τά νέα μέλη της ομάδας πριν οί γεροντότεροι τούς δώσουν τά δικαιώματα νά είναι μέλη της ομάδας." Αν ή παράδοση είναι λογική ή παράλογη δέν παίζει κανένα ρόλο. Π.χ. οί παραδόσεις γιά τις μέρες και τούς αριθμούς πού φέρνουν δυστυχία επιβάλλονται τόσο άυστηρά όσο κ' οί παραδόσεις γιά τιμιότητα και φιλαλήθεια.

"Όστε παράδοση είναι κώδικας κανόνων πού καλύπτουν κάθε έκδήλωση της ανθρώπινης ζωής και πού μολονότι δέ διδάσκονται από τούς δασκάλους και δέν επιβάλλονται από τήν άστυνομία, μεταβιβάζονται προφορικά από τά παλιά σιά νέα μέλη μιās ομάδας και επιβάλλονται από τήν κοινή της γνώμη.

Άλλά στην κατά παράδοση διήγηση δέ συμβαίνουν αυτά. Αυτή παίρνει διάφορες μορφές: μύθος, παραμύθι, έπος, μπαλλάντα, και ιστορίες νεράιδων. Πρωύτερα ήταν συνήθεια νά χωρίζονται αυτά σέ δυό κύριες τάξεις: σέ κείνα πού, όπως νομιζόταν, περιείχαν γιά πυρήνα κάποιο ιστορικό γεγονός, και σέ κείνα πού τά θεωρούσαν όλοτελα πλαστά.

Θά ξεετάσουμε έδω άν ή κατά παράδοση διήγηση είναι καταστάλαγμα ιστορικού γεγονότος.

Η βάση της ιστορίας. Η θεωρία πώς ή κατά παράδοση διήγηση ενσωματώνει κάποιο ιστορικό γεγονός, βασίζεται πάνω στην άβέβαιη προϋπόθεση πώς τά μέλη κάθε κοινωνίας (με τήν όποία σχετίζονται παραδόσεις πού τις παίρνουν γιά ιστορικές) είχαν γιά εκατοντάδες και χιλιάδες χρόνια ένα δυνατό και άδιάκοπο ενδιαφέρο γιά τήν προηγούμενη ιστορία της κοινωνίας τους και ίσχυρη έπιθυμία νά διατηρήσουν τά γεγονότα αυτής της ιστορίας όσο τό δυνατό άκέραια. Μά φαίνεται πώς δέν υπάρχει καμιά απόδειξη πού νά δικαιολογεί τήν προϋπόθεση τούτη.

Γιατί θά έπρεπε νά έπιθυμεί ένας νά μάθει τι συνέβηκε πριν νά γεννηθεί; Δέν υπάρχει κανένας φανερός λόγος και, ως γεγονός, πολυ λίγοι τό κάνουν. Σ' όλο τόν κόσμο βλέπουμε ανθρώπους πού ζουν κοντά σέ αρχαία έρείπια χωρίς νά δείχνουν τό έλάχιστο ενδιαφέρο γι αυτά. Ιστορικά μνημεία καταστρέφονται κάθε μέρα παντού κι από μορφωμένους ακόμα ανθρώπους. Κι όταν ακόμα υπάρχει κάποιο μικρό ενδιαφέρο γιά τήν ντόπια ιστορία, αυτό προέρχεται από τούς σπουδαστές και τούς τουριστές "Όσο γιά τή γενική ιστορία είναι άλήθεια πώς από τόν καιρό του Ηρόδου πολλά από τά άριστουργήματα της πεζογραφίας υπήρξαν ιστορικά έργα και γι αυτό ή ιστορία μπήκε στό εκπαιδευτικό πρόγραμμα. Κανένα όμως άπ' αυτά δέν μπορούσε νά έπηρεάσει τούς άγράμματους, πού ενδιαφέρονται γιά τό παρόν και τό άμεσο μέλλον, ποτέ όμως γιά τό παρελθόν.

Κι άν υποθέσουμε πώς οί άγράμματοι θά θέλανε νά διαβιάσουν ιστορικά γεγονότα από γενιά σέ γενιά, δέ θά μπορούσαν νά τό κάνουν. Γιατί παρ-

δοση είναι μιὰ διήγηση πού μεταδόθηκε γιὰ ἑκατὸ τουλάχιστο χρόνια ἀπ' ἀνθρώπους, πού τὴν ἄκουσαν μόνο προφορικὰ, χωρὶς στὸ μεταξύ νὰ γραφεῖ. "Ὅταν μιὰ παράδοση γραφεῖ, παύει νὰ νὰ εἶναι παράδοση καὶ γίνεται ἀπλά περιγραφή τῆς παράδοσης, ἐκτὸς ἂν εἴμαστε βέβαιοι πὼς αὐτὸς πού τὴν ἐπαναλαμβάνει δὲν ἐπηρεάστηκε καθόλου ἀπὸ τὴν καταγραφή της.

Οἱ ἱστορικοὶ παραδέχονται μιὰ μαρτυρία ἀπὸ δεύτερο χέρι, ἂν αὐτὴ προέρχεται ἀπὸ πρόσωπα πού ἦταν σὲ θέση νὰ ξαίρουν καλὰ τὸ γεγονός. Κανένας ὅμως δὲν θὰ παραδεχόταν ἕνα γεγονός μόνο μὲ μαρτυρία ἀπὸ τέταρτο χέρι. Ἐντούτοις, στὴν καλύτερη περίπτωση, αὐτὸ εἶναι παράδοση. Γιατὶ λοιπὸν νὰ ἔχουμε τὴν ἀπαίτηση πὼς ἱστορικὰ γεγονότα εἶναι δυνατὸ νὰ μεταβιβαστοῦν προφορικὰ γιὰ ἑκατοντάδες καὶ χιλιάδες ἀκόμα χρόνια καὶ νὰ μείνουν ἀκέραια, τὴ στιγμή πού, ὅπως ξαίρουμε, τὰ περισσότερα γεγονότα διαστρέφονται πρὶν κάμουν πολλὰ βήματα;

Ἀρχὴ τῆς κατὰ παράδοση διήγησης. Κατὰ τὴ γνώμη μου ὅλες οἱ κατὰ παράδοση ἱστορίες εἶναι ἢ κάποτε ἦταν κανόνες γιὰ τὴν ἐχτέλεση τελετουργιῶν ἢ θρησκευτικῶν δραμάτων. Κάθε τελετουργία καὶ δράμα κατ' ἀνάγκη ἀποτελεῖται ἀπὸ μιὰ συνέχεια ἐπεισοδίων καὶ ἡ περιγραφή τους πρέπει νὰ εἶναι σὲ μορφή διήγησης. Ἀντίθετα μὲ τὰ ἱστορικὰ γεγονότα ὅπου τὸ ἐνδιαφέρον εἶναι μόνο ἀκαδημαϊκὸ, ἡ περιγραφή τέτοιων τελετουργιῶν εἶναι ἀπόλυτη ἀνάγκη νὰ διατηρηθεῖ, γιατί ἡ εὐημερία τῆς κοινότητος πιστεύεται ὅτι ἐξαρτᾶται ἀπὸ τὴ σωστὴ τους ἐχτέλεση. Ἐξ ἄλλου αὐτὲς μποροῦν καὶ διατηριένται γιατί, ἀντίθετα μὲ τὰ ἱστορικὰ γεγονότα πού συμβαίνουν μόνο μιὰ φορά καὶ στὴν παρουσία λίγων, οἱ τελεουργίες γίνονται κατ' ἐπανάληψη καὶ στὴν παρουσία ὄλων. Πολλὲς ἀπὸ τίς τελεουργίες καὶ διηγήσεις αὐτὲς εἶναι παγκόσμιες ἢ σχεδὸν τέτοιες. Ἄλλὰ συμβαίνουν καὶ παραλλαγές,

γιατὶ ὑπάρχει μιὰ τάση σ' ἐποχὲς δυστυχίας νὰ ἐφαρμόζεται στενωτέρα ἢ τελετουργία καὶ σ' ἐποχὲς εὐημερίας νὰ χαλαρώνεται. Κι ἀφοῦ ἡ διήγηση εἶναι μιὰ περιγραφή τοῦ τί ἔχει γίνει κι ὄχι τοῦ τί γίνεται, συνήθως εἶναι κάπως διάφορη ἀπὸ τὴν τελετουργία. Στὸ τέλος σὲ πολλὲς περιπτώσεις ἡ τελετουργία παύει ὁλότελα νὰ ἐφαρμόζεται, ἀλλὰ ἡ διήγηση ἔχει πιά γίνει ἱερὴ καὶ μπορεῖ νὰ περνᾷ, μὲ μικρὲς τροποποιήσεις βέβαια, σὲ πολλὲς γενεές ὡσὸτου ἐπιτέλους εἴτε καταγραφεῖ εἴτε ξεχαστεῖ.

Κατὰ τὴ γνώμη μου, αὐτὴ εἶναι ἡ ἱστορία κάθε γνήσιας κατὰ παράδοση διήγησης.

Τελετουργικὸ δράμα. Ἄν αὐτὸ πού ὑποστηρίζω εἶναι σωστὸ, πρέπει οἱ κατὰ παράδοση διηγήσεις νὰ συμπίπτουν μὲ κάποια σημερινὰ ἢ περασμένα τελετουργικὰ δράματα. Δηλ. ἐκεῖ ὅπου οἱ κατὰ παράδοση διηγήσεις εἶναι πολλὲς καὶ ἐπεξεργασμένες, ἐκεῖ καὶ τὰ τελετουργικὰ δράματα πρέπει νὰ ὑπῆρξαν πολλὰ κ' ἐπεξεργασμένα· κι ὅπου ἦταν λίγες, ἀπλὲς ἢ ἀνύπαρχτες, ἐκεῖ καὶ τὰ δράματα πρέπει νὰ εἶναι ἢ νὰ ἦταν ἀνύπαρχτα. Κι ἀντιστρόφως, ὅπου βρίσκουμε τελετουργικὰ δράματα, ἐκεῖ πρέπει νὰ περιμένουμε νὰ βροῦμε ἀντίστοιχες διηγήσεις. Μιὰ ἀπλή ματιὰ στὸν κόσμον μᾶς λέει πὼς οἱ προσδοκίες μας ἐκπληρώνονται. Ἐτσι μεταξύ τῶν Γιούμα Ἰνδῶν τοῦ Κολοράντο τὸ κύριο τελετουργικὸ δράμα εἶναι ἡ τελετουργία τῆς δημιουργίας καὶ ἡ κυριώτερη κατὰ παράδοση διήγηση τους εἶναι μιὰ περιγραφή αὐτῆς τῆς τελετουργίας σὲ μιὰ γλώσσα, πού φαίνεται σὰν ἱστορικὴ. Μεταξὺ τῶν Σιλούκ τοῦ ἄνω Νείλου ἡ κυριώτερη τελετουργία εἶναι ἡ ἐνθρόνιση βασιλιᾶ καὶ ἡ κυριώτερη διήγηση εἶναι μιὰ περιγραφή αὐτῆς τῆς ἐνθρόνισης.

Κανένας δὲν ἀρνιέται πὼς στὴν ἀρχαία Ἑλλάδα τὸ τελετουργικὸ δράμα εἶχε τὴν πιὸ μεγάλη θρησκευτικὴ σπουδαιότητα. Τὰ δράματα καὶ ἀπο-

σπάσματα τους που έφτασαν ως έμιας άποτελοϋν ένα πολϋ μικρϋ μέρος μόνο δσων γραφτήκανε, και πιθανϋ νά υπήρχαν χιλιάδες άλλα που ποτέ δέ γραφτήκανε. Αϋτά άποτελοϋσαν ένα μεγάλο μέρος τής θρησκευτικής ζωής των αρχαίων Έλλήνων, και μεταξϋ των σημερινών Έλλήνων χωρικών υπάρχουν άκόμη ύπολείμματα τους. "Ένα άπο τά κύρια έπεισόδια που τϋ παράσταναν στις τελετουργίες των Άθηνών ήταν ο θάνατος του Άγαμέμνονα. "Υπάρχει κανένας νοητός λόγος γιατί ο φόνος ενός βασιλιά των Μυκηνηών νά ήταν ένα κύριο έπεισόδιο στις τελετουργίες αϋτές; Πολϋ λίγη άμφιβολία ύπάρχει πώς αϋτό ήταν ή δραματοποιημένη έκδοση τής τελετουργίας μιās άνθρωποθυσίας, πράγμα που έφαρμόζετον σ' όλη τήν Έλλάδα, και που σ' αϋτή ο παλιός βασιλέας σκοτώνετον με πομπή άπο τϋ διάδοχϋ του. "Ο μϋθος έντοπίστηκε, αλλά ή τελετουργία ήταν καθολική. "Αλλά ένω οί μϋθοι για άνθρωποθυσίες βρίσκονταν σ' όλη τήν Έλλάδα, οί μϋθοι για μάχες και πολιορκίες έντοπίστηκαν στην Τροία και στις Θήβες μόνο. Τολμώ νά συμπεράνω πώς ή Τροία κάποτε ήταν ο μόνος τόπος που γίνονταν πολεμικές τελετουργίες, πώς όλοι οί "Έλληνες συνήθιζαν νά μαζεύονται έκει κατά διαστήματα για μιá μεγάλη θρησκευτική γιορτή και πώς ύστερύτερα παρόμοια γιορτή ιδρύθηκε στις Θήβες για τούς "Έλληνες τής ελληνικής χερσονήσου που δέν είχαν καράβια.

"Απο τά αρχαία τελετουργικά δράματα μερικά μπήκαν στο Χριστιανισμό, άλλα λογικοποιηθήκανε και γίνανε ψευδοϊστορία κι άλλα έκφυλιστήκανε σε παραμϋθια. "Έν τούτοις ύπάρχουν άρκετά που έπιζοϋν άκόμα σχεδόν με τήν αρχική των μορφή.

Χαρακτηριστικά τής κατά παράδοση διήγησης. "Αναφέρουμε μερικά χαρακτηριστικά που βρίσκονται σ' όλες τις κατά παράδοση διηγήσεις και που μποροϋν νά ξηγηθοϋν μόνο με τήν

προϋπόθεση που αναφέραμε, πώς οί διηγήσεις είναι περιγραφές τελετουργικών δραμάτων :

1) "Η κατά παράδοση διήγηση είναι άπαραίτητα δραματική. Αϋτό βέβαια είναι χαρακτηριστικό του δράματος, αλλά όχι τής ιστορίας που σπάνια είναι δραματική.

2) Οί χαρακτήρες (τά πρόσωπα) άν και παρουσιάζονται πώς έρχονται άπο διάφορες χώρες, μιλοϋν όλοι τήν ίδια γλώσσα. Στην παράδοση και στη σκηνή δέν ύπάρχουν μεταφραστές.

3) "Η δράση τής κατά παράδοση διήγησης προχωρεί συχνά με τραγούδια και ρίμες. Αϋτό οϋδέποτε συμβαίνει στην πραγματική ζωή.

4) "Η κατά παράδοση διήγηση, αντίθετα με τήν ιστορία, περιέχει πάντα πολλές κουβέντες.

5) Στην κατά παράδοση διήγηση τά κοστϋμια των προσώπων συχνά περιγράφονται με λεπτομέρειες. Βέβαια είναι άνάγκη τά κύρια πρόσωπα νά ένϋνούνται σωστά, αλλά πολϋ σπάνια μαθαίνουμε τι φοροϋσαν τά ιστορικά πρόσωπα.

6) Στην κατά παράδοση διήγηση συχνά ύπάρχουν συμβατικά διάφοροι τόποι όπου συνηθίζουν νά στέκονται π.χ. ή πϋλη μιās πόλης, ή πϋρτα ενός παλατιϋ ή έξω άπο μιá καλύβα στο δάσος. Στην πραγματική ζωή οί άνθρωποι σπάνια λέν τά μυστικά τους σε τέτοια μέρη, ένω στη διήγηση συνηθίζουν νά τϋ κάνουν.

7) Στην κατά παράδοση διήγηση ο ήρωας συχνά περνά ένα διάστημα, που ύποθέτει πώς είναι μιá μέρα, μέσα σ' ένα σπήλαιο ή νησί, και βρίσκει γυρίζοντας στο σπίτι του ότι έζησε μακρϋά ολόκληρο ένα χρόνο. Αϋτό δέν συμβαίνει στη ζωή, μά στη σκηνή κυλά συχνά ένας χρόνος μεταξϋ τής πρώτης και τής δεϋτερης πράξης.

8) Οί χαρακτήρες στην παράδοση μένουν πάντα στην ίδια ηλικία. Οί έρωτικές περιπέτειες π.χ. τής Έλένης διαρκοϋν περίπου τριάντα χρόνια κι

δμως αυτή στο τέλος είναι νέα και ωραία κόρη. Ο Νέστωρ στην αρχή της πολιορκίας της Τροίας είναι εύρωστος αλλά πολύ γέρος και ξακολουθεί να είναι τέτοιος και στο τέλος της πολιορκίας κι όταν ακόμα γύρισε στην Πύλο. Μιά γριά 'Ελένη κ' ένας νέος Νέστωρ δέν μπορούσαν να νοηθούν.

9) "Όχι μόνο οι χαρακτήρες μένουν στην ίδια ηλικία, αλλά είναι όλοι σύγχρονοι. Ο καθηγητής κ. G. Murray το πρόσεξε αυτό και γράφει στο «The Rise of the Greek Epic» σ. 52—55 : «Υπάρχει ένας εξαιρετικός πλοῦτος παράδοσης για ό,τι ονομάζουμε «ήρωικοί χρόνοι». Ο 'Αγαμέμνων, βασιλέας τῶν Μυκηνῶν και τοῦ Ἄργου, ὁ Πρίαμος βασιλέας τῆς Τροίας, καὶ οἱ βασιλιάδες πού τοὺς περιστοιχίζουν, ὁ Ἀχιλλέας, Αἴας, Ὀδυσσεύς, Ἐκτωρ, Πάρις, εἶναι κοινότερες λέξεις σ' ὅλη τὴν κατοπινη ἱστορία. Εἶναι ἀπὸ τὰ γνωστότερα ὀνόματα στὸν κόσμο. Μὰ πόσο ξαφνικά ἡ πλοῦσια αὐτὴ παράδοση ἔπεσε στὴ λήθη! Οἱ ἐπικοί μῦθοι μπορεῖ νὰ μιλοῦν γιὰ τὸν θάνατο τοῦ Ἐκτορα, Πάρι, καὶ Πριάμου· στίς τελευταῖες τοὺς μορφές μᾶς δίνουν ὅλες τίς λεπτομέρειες τῆς τελευταίας καταστροφῆς τῆς Τροίας. Μὰ ὕστερα τίποτε! ἔκτος ἀπὸ μερικὸς ἀμυδροὺς ὑπαινιγμοὺς γιὰ τοὺς ἀπογόνους τοῦ Αἰνεΐα.

»Εἶναι πιὸ παράξενο ἀκόμα στὴν περίπτωση τῶν Μυκηνῶν καὶ τῆς Σπάρτης. Ο Ἄγαμέμνων, κατὰ τὴ γενικὴ ὁμολογία τῶν μύθων, γυρίζει στὸ σπίτι του· δολοφονεῖται ἀπὸ τὸν Αἰγισθο καὶ τὴν Κλυταιμνήστρα καὶ τὸν ἐκδικεῖ ὁ γιὸς του Ὀρέστης. Αὐτὰ μόνο ξαίρουμε. Μὰ ὕστερα; Τί ἔγινε στίς Μυκῆνες μετὰ τὸ θάνατο τοῦ Αἰγισθοῦ; Δὲ φαίνεται νὰ ξαίρει κανένας. Φαίνεται πὼς δέν ὑπῆρξαν πιά Μυκῆνες. Τί συνέβη στὴ Σπάρτη κατόπι πού πῆγαν ὁ Μενέλαος κ' ἡ Ἐλένη στὸ νησί τῶν μακάρων; Δέν ὑπάρχει ἀναγραφή, δέν ὑπάρχει μνεία.

»...Εἶναι τὸ ἴδιο ὅπου κι ἂν στρέ-

ψουμε τὰ μάτια μας στὸ ἀπέραντο πεδίο τῆς Ἑλληνικῆς μυθολογίας. Οἱ «ἥρωες» πού πολεμοῦν στίς Θῆβες καὶ στὴν Τροία εἶναι γνωστοί· τὰ παιδιὰ τοὺς μόλις κατ' ὄνομα εἶναι γνωστὰ καὶ κάποτε λιγώτερο· τοῦ Διομήδη, Αἴαντα, Ὀδυσσεύς, Κάλχαντα, Νέστορα πόσο ἡ παράδοση περιγράφει πλέρια τίς πράξεις τῶν καὶ πόσο σιωπᾶ αὐτὴ μετὰ τὸ θάνατό τους!»

Βρίσκουμε τὸ ἴδιο φαινόμενο σὲ πολλὰ μέρη τοῦ κόσμου, καὶ ἡ ἐξήγηση εἶναι, κατὰ τὴ γνώμη μας, ἀπλή: "Όταν τελειώσει τὸ δράμα ἡ ἀύλαία πέφτει.

10) Ο καθηγητῆς H. M. Chadwick στὸ βιβλίο του «The Heroic Age» σ. 424 σημειώνει: «ἡ θρησκεία στοὺς ἠρωϊκοὺς χρόνους εἶναι κυρίως λατρεία τῶν θεῶν, ἐνῶ στὴν ἱστορικὴ Ἑλλάδα, Σκανδιναβία κ. ἄ. οἱ μορφές τῆς λατρείας τῆς γῆς ἐξέχουν περισσότερο καὶ ἐπιζήσανε γιὰ αἰῶνες». Οἱ ὑπερφυσικὲς ὑπάρξεις γιὰ νάνεβου στὴ σκηνή, πρέπει βέβαια νὰ παρασταθοῦν μὲ μορφή ἀνθρώπων ἢ ζῶων.

11) Ἀνάμεσα στὰ πιὸ συνηθισμένα θαύματα πού παρουσιάζονται στὴν κατὰ παράδοση διήγηση εἶναι καὶ ἡ μεταμόρφωση.

12) Λίγες διηγῆσεις ὑπάρχουν πού νὰ μὴν ἐγκλείουν ἓνα βασιλέα ἢ μιὰ βασίλισσα. Ο καθηγητῆς Pearson τὸ ἐξήγησε αὐτὸ μὲ τὴν ὑπόθεση πὼς κάποτε ἡ Εὐρώπη ἦτανε διαιρεμένη σὲ πολλὰ μικροσκοπικὰ βασίλεια, μὰ ἡ πραγματικὴ αἰτία εἶναι πὼς, ἐπειδὴ ὁ βασιλέας κ' ἡ βασίλισσα εἶναι τὸ κέντρο κάθε τελετουργίας, γι αὐτὸ πρέπει νὰ παριστάνονται σ' ὅλα τὰ τελετουργικὰ δράματα.

13) Ἐνα σημεῖο πού τὸ προσέξανε διάφοροι συγγραφεῖς εἶναι πὼς ἡ μάχη στὴν παράδοση εἶναι πάντα μιὰ σειρά ἀπὸ μεμονωμένες συγκρούσεις. Ο καθηγητῆς Chadwick τὸ ἐξηγᾶει λέγοντας πὼς ἡ κατοχὴ πανοπλίας ἔδειχνε μιὰν ἀκατάσχετη ὑπεροχή, καὶ πὼς ὁ ἀντικειμενικὸς σκοπὸς τῆς μάχης ἦτανε νὰ σκοτώσουν τοὺς ἀρχηγούς,

πού διακρίνονταν για την προσωπική τους ανδρεία. Οί ίδιοι στοχασμοί όμως εφαρμόζονται επίσης στους φεουδαλικούς χρόνους και έντούτους δεν βρίσκουμε φεουδαλικούς μονάρχες να καταπιάνονται σέ μεμονωμένες συγκρούσεις.

Η θεωρία πού παρουσίασε ο Ridgeway για νά ἐξηγήσει αυτό και παρόμοια γεγονότα, ήταν πώς ο λαός πού δέν μπορεί νά γράφει, κρατεί φροντισμένες ιστορικές αναγραφές πού διαβιβάζει προφορικά, αλλά αντί νά ἐκφράσει τόν έαυτό του σέ ίσια γλώσσα, προσωποποιεί τή φυλή του και τις γειτονικές του φυλές, και κατόπι παρουσιάζει άθρόες έներγείες για άτομικές πράξεις. Ο καθηγητής Murray λέγει πώς υποψιάζεται πολύ τούς καταλόγους τών ανθρώπων πού σκοτώθηκαν από τούς ήρωες τής «Ιλιάδος», μήπως είναι τά χρονικά φυλάν συμπυκνωμένα και μεταφευμένα βέβαια από τήν αρχική πλοκή. Στην «Ιλιάδα» π.χ. λέγεται πώς ο Φαίστος σκοτώθηκε από τόν Ίδομενέα και μέ κρότο έπεσε από τό άρμα του. Κι ο κ. Murray λέγει: «Ίδομενεύς είναι ο βασιλέας τής Κνωσού στην Κρήτη και Φαιστός είναι γνωστή μόνο στην ιστορία ως ή άλλη πιο γνωστή πόλη στην Κρήτη. Δηλαδή Φαιστός είναι ή πόλη ή ο έπωνυμος ήρωας τής πόλης. Έτσι έχουμε έδώ αναγραφή μιάς τοπικής μάχης ή κατάχτησης στην Κρήτη, άποσπασμένη από τό περιβάλλον της και χρησιμοποιημένη από τόν ποιητή για νά γεμίσει μέ μερικές λεπτομέρειες σφαγής μιά μεγάλη μάχη μπροστά στην Τροία».

Άλλά δέν είν' έτσι. Η αίτια τών μεμονωμένων συγκρούσεων στην παράδοση είναι γιατί ή αρχική μάχη ήτανε μεταξύ τού βασιλιά και τού διεκδικητή τού θρόνου του. Αυτή είναι ή παράδοση πού παρακίνησε τόν Σαίξπηρ, μέ τή συνηθισμένη ολιγωρία για τήν ιστορική πραγματικότητα, νά κάνει τόν Έρρίκο IV νά μονομαχεί μέ τόν Ντούγκλας.

14) Άλλο χαρακτηριστικό τής κατά

παράδοση διήγησης είναι ότι οί προφητείες πάντα βγαίνουν άληθινές: ότι πάντα, έκτός από πολύ λίγες περιπτώσεις, ζητούνται συμβουλές: ότι ο κόσμος συχνά έπιχειρεί πράματα πού τό ξαίρει πώς θά βγούν σέ κακό: κι ότι, όπως σημειώνει ο καθηγητής Chadwick, τά πρόσωπα πάντα καυχούνται για ό,τι έκάμαν και ό,τι πρόκειται νά κάμουν. Ο λόγος είναι ότι όλοι πού παρευρίσκονται στό τελετουργικό δράμα, παίρνουν μέρος σ' αυτό και για αυτό είναι ανάγκη νά έννοούν καλά τί γίνεται.

15) Σέ πολλές μορφές τής κατά παράδοση διήγησης, υπάρχει ένα πρόσωπο πού παίρνει τά μέρη τού ύποβόλεα και τού διευθυντή τής σκηνής. Η δουλιά του είναι νά λέγει στους ήθοποιους τι νά κάνουν και, στην ανάγκη, νά λέγει στό άκροατήριο τί γίνεται. Το ειδωλολατρικό τελετουργικό δράμα άπετελείτο κυρίως από πράξεις πού θεωρούνταν από τήν εκκλησία άμαρτωλές, και στη βαθμιαία μετάβαση τών δραμάτων αυτών προς τό χριστιανισμό, βρίσκουμε πώς ο ύποβόλεας ταυτοποιήθηκε μέ τό Διάβολο. Είναι φανερό στό «Φάουστ» π.χ. πώς ο Μεφιστοφελής δέν είναι παρά ύποβόλεας. Δίχως αυτόν δέν θά ύπήρχε καθόλου δράμα. Στα όμηρικά δράματα δέ φαίνεται νά ύπήρχε άτομικός ύποβόλεας. Οί θεοί φαίνεται πώς κάθονταν, όπως ή Άγία Τριάδα στα «Μυστήρια», πάνω σέ μιά ψηλή εξέδρα. Αυτοί ανάγγελναν τι έπρόκειτο νά γίνει και κατέβαιναν όταν ήταν ανάγκη νά διευθύνουν τούς ήθοποιούς.

Ο Ridgeway μάς διαβεβαιώνει πώς πρέπει νά δεχτούμε ό,τι μάς λέν ο Ήρόδοτος και ο Θουκυδίδης για τήν έλληνική προϊστορία, έχτος άν πρόκειται νά ύποστηρίξουμε πώς κ' οί δυο είναι όλότελα άναξιόπιστοι. Στην πραγματικότητα όμως δέν αντικρύζουμε τέτοιο δίλημμα. Μπορούμε καλά νά πιστεύουμε πώς οί συγγραφείς αυτοί, όπως κι ο ίδιος ο Ridgeway, ήταν γνή-

σιοι έρευνητές της αλήθειας, αλλά οι μέθοδές τους, όπως κι αὐτοῦ, δέν ἦταν καθόλου έπιστημονικές. Αὐτός και σχεδόν ὅλοι οἱ συγγραφείς που ἀνάφερα ὄχι μόνον ξεκινοῦν με τὴν προϋπόθεση πῶς ὅ,τι θέλουν νὰ ἀποδείξουν εἶναι σωστό—δηλ. πῶς ἡ «Ἰλιάδα» εἶναι ιστορική—ἀλλὰ βασίζονται σχεδόν ὀλότελα πάνω στις ἐσωτερικές ἀποδείξεις. Με τὴ μέθοδο τούτη θὰ ἦταν δυνατό ν' ἀποδείξει ἕνας τὴν ἱστορική ἀλήθεια κάθε διήγησης. "Όταν ὁ "Όμηρος λέει πῶς ἡ Ἰθάκη εἶναι μιὰ νῆσος, τὸν βαθμολογοῦν με ἄριστα στὴ γεωγραφία. "Όταν λέει πῶς ἡ Ἰθάκη εἶναι πλούσια σὲ σιτάρι δὲ χάνει καθόλου βαθμούς, μόνο που συμπεραίνουν, ὅπως τουλάχιστο εἶπε ὁ Leaf, ὅτι στὸν καιρὸ τοῦ "Όμήρου κάποια ἄλλη νῆσος θὰ ὀνομαζόταν Ἰθάκη. Αὐτό ὅμως δέν εἶναι καθόλου έπιστήμη, ἀλλὰ κουβέντες τοῦ σαλονιοῦ. Δυστυχῶς ὅμως οἱ ἀνθρωπολόγοι διδαχτήκανε νὰ τὰ παίρνουν τοῦτα σοβαρά και σήμερα ἀπασχολοῦνται σ' ὄλο τὸν κόσμο προσπαθώντας ἀπελπισμένα νὰ βγάλουν ἱστορία και γεωγραφία ἀπὸ τις κατὰ παράδοση διηγήσεις, ἀντὶ νὰ τις βάλουν στὴ

χρήση που πρέπει δηλ. νὰ τις χρησιμοποιήσουν ὡς ὀδηγὸ για τις θρησκευτικές τελετές τοῦ λαοῦ, με τὸν ὀποῖο σχετίζονται, για νὰ βροῦν μ' αὐτὸ τὸν τρόπο τις δοξασίες και τις ἰδέες τους.

Τὸ μόνο ἀσφαλισμένο θεμέλιο τοῦ οἰκοδομήματος τῆς έπιστήμης εἶναι τὸ κουγκρί τῶν έπιβεβαιωμένων γεγονότων, που δυναμώνει με τις χαλύβδινες βέργες τῆς παγκόσμιας δοκιμασμένης θεωρίας. Τὸ ἔδαφος πάνω στὸ ὀποῖο τὸ οἰκοδόμημα τῆς κοινωνικῆς ἀνθρωπολογίας ἔπρεπε νὰ χτιστεῖ, τὸ βάρυναν ὄχι μόνο τὰ ἔρείπια τῆς ἀρχαίας δεισιδαιμονίας ἀλλὰ και τὰ κακοχτίσματα τῆς ψευδοἱστορίας και ψευδοψυχολογίας· και πολλοὶ ἀνθρωπολόγοι πίστεψαν πῶς αὐτὰ τὰ ὕπολείμματα μποροῦσαν νὰ περιληφθοῦν στὸ νέο οἰκοδόμημα. Τὸ ἀποτέλεσμα ἦταν πῶς στὴν κοινωνική ἀνθρωπολογία δόθηκε, πολὺ σωστά, μιὰ χαμηλὴ θέση ἀνάμεσα στις έπιστήμες. Ποτὲ δὲ θὰ πάρει τὴ θέση που θὰπρεπε νάχει, πρὶν νὰ ξεκαθαριστοῦν ἀπὸ τὸ δρόμο της μιὰ τεράστια ποσότητα προεπιστημονικῶν και ψευδοεπιστημονικῶν σκουπιδιῶν.

LORD RAGLAN

(Μετάφραση τοῦ Δ. Ν. ἀπὸ τὸ «The Advancement of Science 1933».)

ΔΕΚΑ ΠΕΝΘΗΜΕΡΟ

ΖΩΗ ΚΑΙ ΤΕΧΝΗ

ΑΝΘΡΩΠΟΙ ΚΑΙ ΒΙΒΛΙΑ

Μοῦ παραπονιόταν πρὶ λίγες μέρες ἕνας συγγραφέας πῶς δὲν πουλιέται τὸ βιβλίο στὴν Κύπρο καὶ μάλιστα τὸ κυπριώτικο βιβλίο.

—«Κι ὁ λόγος εἶναι γιατί ὁ κόσμος ἐδῶ δὲν συνήθισε νὰ διαβάζει καὶ νὰγοράζει βιβλία.» μοῦ ἔλεγε. «Γιατί ἂν μπορούσε ἕνας ἐνσυνείδητα νὰ πεί πῶς «τὸ ἔργο αὐτὸ δὲν εἶναι καλὸ καὶ γι αὐτὸ δὲν τὸ ἀγοράζω», θὰ ἦταν ἕνα σημάδι εὐχάριστο, γιατί θὰ ἔδειχνε μιὰ σχετική διανοητικὴ ὀριμότητα τοῦ ἀνθρώπου αὐτοῦ, ἕνα κάπως διαμορφωμένο λογοτεχνικὸ γούστο καὶ κάποια αὐτοβουλία πού νὰ τὸν ἐξίλεωνε γιὰ τὴν ἀδιαφορία ἢ καὶ τὴν περιφρόνηση του. ἔτσι, στὸ βιβλίο. Μὰ δυστυχῶς δὲ συμβαίνει ἔτσι. Ὁ περισσότερος κόσμος πού ἀγοράζει βιβλία τὰ παίρνει κατὰ τύχη, χωρὶς ἔλεγχο. Δὲν ξαίρει, δὲν μπορεῖ νὰ ἐκλέξει. Γι αὐτὸ παρατηριέται ἡ στασιμότητα αὐτὴ στὸ ἐμπόριο τοῦ βιβλίου. Μὰ μεις πού βγάζουμε βιβλία πῶς θὰ ζήσουμε; Ἡ, τουλάχιστο, πῶς δὲ θὰ ζημιώνουμε;... Χρειάζεται νὰ βγάλουμε, ἂν δὲν εἶναι ἄλλο, τὸ χάρτη καὶ τὰ τυπογραφικὰ!...»

Ἐδῶ κατάντησε καὶ στὴν Κύπρο ἡ ἔκδοση λογοτεχνικῶν ἔργων: Μιὰ ἐπιχείρηση πού κλείνει περισσότερους κινδύνους παρά ὠφέλειες. Φαίνεται δηλαδὴ πῶς, ἂν ὁ συγγραφέας δὲ βρεῖ τὸ Μαϊκίνα του πού θὰ διαθέσει τὰ λεφτὰ γιὰ τὴν ἔκδοση, εἶναι ζήτημα ἂν μπόρῃ μόνος του νὰ βγάλει τὰ ἔξοδα. Ὁ κόσμος θ' ἀγνοῆσει τὸ ἔργο του, μάλιστα σὰν πρόκειται γιὰ πρωτόβγαλο συγγραφέα, καὶ τὰ βιβλία του θὰ μένουνε σὲ μιὰ γωνιά τοῦ σπιτιοῦ του καρτερώντας μάταια τὸν ἀγοραστή—δὲ λέω τὸν καλόβολο ἀναγνώστη, ἐπειδὴ σὺτὸς δυσκολώτερα βρίσκεται. Ἐρχεται τότε ἡ ἀποθάρρυνση πού μεταδίδεται ραγδαία καὶ στοὺς ἄλλους διανοοῦμενους.

—«Στὴν καταστροφή τούτη», συνέχισε ὁ παραπονεμένος, «κεῖνος πού φταίει λιγώτερο εἶναι σίγουρα ὁ πολὺς κόσμος, πού ἐπιτέλους κανένας ἀπὸ τοὺς ἀρμόδιους δὲν τόνε συνήθισε νὰ διαβάζει καὶ νὰγοπάει τὸ βιβλίο. Ἀπὸ τὸ σχολεῖο τοῦ καρφώθηκε στὸ νοῦ πῶς τὸ βιβλίο βρέθηκε μόνο καὶ μόνο γιὰ νὰ βασανίζει τοὺς ἀνθρώπους. Ἐτσι τὸ σχολεῖο τοῦ ἐνέπνευσε τὸ μίσος στὴ μελέτη, ἐνῶ καρτεροῦσε κανένας τὸ ἀντίθετο. Βγαίνοντας λοιπὸν ἀπὸ τὰ «παιδευτήρια», δὲν ἔννοεῖ πιά

νὰ πιάσει χαρτί στὸ χέρι του. Κι ἂν κάποτε τὸ θυμηθεῖ, τὸ θεωρεῖ μιὰν ἄσκοπη πολυτέλεια, πού σ' ἐξαιρετικὴς μονάχα περιπτώσεις ἐπιβάλλεται. Εἰδικὰ μάλιστα γιὰ τὸ κυπριώτικο βιβλίο ὁ κόσμος ἐδῶ δείχνει τὴν ἴδια περιφρόνηση πού δείχνει σὲ κάθε ντόπιο. «Κυπριώτικο πράμα! Δὲ βαριέσαι!» λένε καὶ γυρίζουνε τὴν κουβέντα ἄλλου. Ποιὸς θὰ τοὺς ἐμποδίσει; Εἶναι κανένας πού μπορεῖ νὰ τοὺς πείσει πῶς ἔχουν ἄδικο; Εἶναι βέβαια: οἱ συγγραφεῖς. Πρέπει νὰ κάνουμε μιὰ διαφωτιστικὴ ἐκστρατεία ἀνάμεσα στὸν κόσμο. Κι ἄκόμα πρέπει νὰ κάνουμε οἱ συγγραφεῖς ἕνα ἐπαγγελματικὸ σωματεῖο, πού νὰναλαβαίνει τὴν κυκλοφορία τῶν νέων μας βιβλίων στὴν Κύπρο. Ἐμπορικὴ βέβαια ἡ ἰδέα, ἀλλὰ τι σημαίνει ἕνας λεχτικός χαραχτηρισμός, ὅταν ἐδῶ πρόκειται γιὰ τὴν οὐσία; Βγῆκε, νὰ ποῦμε, ἕνα βιβλίο. Θὰ παίρνει τότε τὸ σωματεῖο μας καὶ θὰ δίνει ἀντίτυπα σ' ὅλα του τὰ μέλη, γιὰ νὰ τὰ διαθέσουν ὅπου μποροῦν. Θὰ γεννηθεῖ ἔτσι ἡ ἀλληλεγγύη ἀνάμεσα μας, πού λείπει τώρα, θὰ διαβαζοῦμαστε πλατύτερα καὶ θὰ βγαζοῦμε, ἂν δὲν εἶναι ἄλλο, τὰ τυπογραφικὰ ἔξοδα.»

Θαυμάσια ἔμπνευση! Ἐνας θὰ γράφει, οἱ συνάδελφοί του θὰ μετατρέπονται σὲ πλασιέ κι ὁ κόσμος θὰ...πληρώνει τὰ σπασμένα—κι αὐτὸ γιατί ὀπωσδήποτε πρέπει νὰ βρεθοῦν τὰ τυπογραφικὰ. Ἄχ, ἂν ἦταν δυνατό νὰ βγαίνουμε βιβλία χωρὶς τὴ μεσολάβηση τοῦ τυπογραφείου—ὅπως δὰ βγαίνουν χωρὶς τέχνη καὶ πνεῦμα! Γιατί μπορεῖ ἕνα βιβλίο νὰ εἶναι ὅσο θὲς κακογραμμένο. Δὲν πειράζει. Φτάνει νὰ ὑπάρχουν τὰ ἐκδοτικά κι ὅλα διορθώνονται περίφημα. Λείπουν ὁμως οἱ καταναλωτές... Αὐτὸ βέβαια εἶναι σοβαρὴ ἔλλειψη. Ἄν λοιπὸν τὸ «σωματεῖο» ἀναλάβει νὰ ἐξασφαλίσει τὴν κατανάλωση, σώζεται ἡ κατάσταση. Οἱ συγγραφεῖς θὰ δοῦνε τότε μιὰ μέρα τοῦ θεοῦ κι αὐτοὶ καὶ θὰ γελάσει ἡ βαρετὴ μορφή τους, γιατί ὁ ἐφιάλτης τῶν «τυπογραφικῶν» θὰ πάψει πιά νὰ τοὺς πιέζει. Κάθε μέρα θὰ ξεφουρνίζονται καινούργια βιβλία, πού θὰ «τοποθετοῦνται» ἐπικερδέστατα ἀπὸ τὸ σωματεῖο. Λαμπρά!

Μόνο πού ξεχάστηκε κάτι. Πῶς ἂν δὲν πουλιέται τὸ κυπριώτικο βιβλίο, φταῖνε πρῶτα οἱ συγγραφεῖς ὄχι γιατί τοὺς λείπει ἡ συνδυασμένη πούληση, μὰ γιατί τὸ ἔργο τους δὲν ἱκανοποιεῖ. Γράφεται βιαστικά, ἀπρόσεχτα, χωρὶς ζωὴ, ἔξω ἀπὸ τὴν πραγματικότητα, δίχως τὴ φλόγα πού τὴ δίνει μιὰ ἔντονη ἐσωτερικὴ ἀνάγκη. Ἄνεδαρκο κι ἄτεχνο ἢ κακότεχνο τὸ ἔργο τους, περιορισμένο σὲ ἄ-

γονες επαναλήψεις και φτωχές, ασθενικές—δανεικές κι αυτές—εξάρσεις, περιορίζεται σε κοινοτοπίες και σε μέτριας δυναμικότητας αποτελέσματα. (Δέ μιλώ παρα τις εκδόσεις του τελευταίου καιρού.) Κι ο κόσμος μας όσο κι αν νομίζουμε πώς δέ διαβάζει, όσο κι αν τότε λέμε, από σνομπισμό, ακατάρτιστο, μυρίζεται όμως πού βρίσκεται το καλό και ξαίρει να το υποστηρίξει όπως του αξίζει. Ο δυνατός ο συγγραφέας πολύ λίγο έχει να φοβηθεί για την κατανάλωση του έργου του—και στη σημερινή ακόμα εποχή της γενικής κρίσης.

Κι αυτά όχι γιατί δέ νομίζω αναγκαία την οργάνωση. "Ίσα Ίσα δά πού μου δόθηκε αφορμή πρωτότερα να γράψω στη σελίδα τούτη πόσο χρειάζεται. Μά προς θεού! "Αν πρόκειται να γίνει ή οργάνωση μόνο και μόνο για να πουλιένται τά κακά βιβλία, κάλλιο να λείπει.

ΚΩΣΤΑΣ ΠΡΟΥΣΗΣ

ΚΡΙΤΙΚΗ

Paul Baldasséra (*Παύλου Βαλ-
δασσερίδη*), «Lesbos ou Cythère?»
Roman, Editions Eugène Figuière,
Paris, 1934, p. 254.

Ο κ. Paul Baldasséra θά νομισθεί υπερνω-
τεριστής. Το πρώτο μέρος του βιβλίου κατα-
πιάνεται ελκικρινά μ' ένα θέμα πού αντιμετω-
πίζεται παντού από το άτομο, μά πού ανα-
φέρεται μόνο με μεγάλη προφύλαξη αν και
καθόλου ακόμη—την τάση του νεώτερου Ισορ-
ροπημένου κοριτσιού προς τη Λεσβιακή α-
γάπη. "Ένα κορίτσι πιδ πολύ μεθυσμένο απ'
την εύτυχία σ' αυτό τον κόσμο, απογοητεμένο
από τις δυο ή τρεις απόπειρες του να ρθει
σ' έπαφή με άντρες, γυρνώντας στο φύλο του
για μία λεπτότερη, λιγότερο σκληρή έχτιμηση.
"Ένα κορίτσι πού υποφέρει από τη γενική
αηδία πού αισθάνονται τά μέλη του έθνους
για τό άλλο φύλο, πράμα τόσο χαρακτηρισ-
τικό της μεταπολεμικής εποχής.

Ο χαρακτήρας αυτού του κοριτσιού—της
Claude—είναι ο μόνος πού ζωγραφίζεται, αν
ζωγραφίζεται ακόμη—παρα πολύ μοντέρνος
και νεφελώδης για νάνα έστω και λιγάκι έλ-
κυστικός—ασθενικός, μισοσχηματισμένος κ'
ύστερα ακόμη πού ή ήρωίδα βρίσκει τελειω-
τικά τη γυναικεία φύση της μέσο της μη-
τρότητας, χωρίς ή ίδια να τη ζητήσει μά έτσι
ολότελα τυχαία. "Ένας χαρακτήρας πού δέν
έχει μέσα του αρκετή ζωτικότητα ώστε ν'
αναταράσσει από τά Ίδια του τά πάθη—
στερείται μία τέτοια δύναμη—και πού ανα-

ταράσσεται μονάχα κατόπι από τ' αποτελέ-
σματα των κόκτειλς, των προσεγγίσεων και
των θεαμάτων πού υπολογίζονται Ικανά να
διεγείρουν το φύλο—παρα τό γεγονός ότι ο
συγγραφέας θέλει, ως φαίνεται, να ζωγραφί-
σει ένα αυτότελη χαρακτήρα πού να μετέχει
νοητικά, τουλάχιστο, και των δύο φύλων.

Παρακολουθούμε την τέτοια ήρωίδα, την
Claude, ανάμεσα απ' τά μάτια του αφηγητή—
πού είναι παρα πολύ έπιεικής κάποτε—μέχρι
του γάμου της. "Ολόκληρο τό πρώτο μέρος
του βιβλίου ξετυλίγεται σε διάφορα μέρη της
Γαλλίας, κατόπι ή διήγηση συνεχίζεται στη
Βενετία, την Άθηνά και την Κύπρο, ώστόσο
στο τέλος μάς ξαναγυρίζει στη Γαλλία και
πάλι. Το τέλος του βιβλίου δέν Ικανοποιεί
πραγματικά. "Η λύση, αν μπορεί να ονομα-
στεί λύση, γεννάει αμφιβολίες ως προς την
τελειωτική της έπιτυχία. Το έρώτημα πού
βάζει ο τίτλος του βιβλίου μένει αναπάντητο.
Κι αν ακόμη ή ήρωίδα αποβιβάζεται στα
«Κύθηρα» και φαίνεται ν' αφήνει πίσω της
τη «Λέσβο», είναι εξωτερικά γεγονότα πού
της τό επίβállουν να τό κάμει πιδ πολύ πα-
ρά μία ένσυνείδητη έπιλογή.

Τό άλλο μισό του βιβλίου—και έννοώ
τό μέρος πού περιγράφει τό ταξίδι στην
Κύπρο πού σ' αυτό ξεκίνησαν πέντε από τους
κύριους χαρακτήρες του διηγήματος—υπερ-
τερει του υπόλοιπου. Πραγματικά μπορούσε
να σχηματίσει τον πυρήνα για ένα δεύτερο,
ανεξάρτητο τόμο. "Ο συγγραφέας παρσαύρε-
ται από την αγάπη του για την Κύπρο και
την πολύ δικαιολογημένη έπιθυμία του να
την κάμει γνωστή στο δικό του κοινό. "Άλλά
ο ένθουσιασμός του αυτός κάνει το βιβλίο
να χάσει κάθε έμορφία από απόψεως μορφής.
Τό ψυχολογικό ενδιαφέρο παραμερίζεται σχε-
δόν τελείως. Μας δίνει μιάν άξιαγάπητη, μιάν
αξιόλογη περιγραφή της νήσου, αλλά δυστυ-
χώς ο συγγραφέας δέν περιορίζεται σ' αυτό,
γιατί μάς δίνει επίσης πολλές Ιστορικές πλη-
ροφορίες, περιγραφές, πολλές έξηγήσεις ά-
πάνω σε τοπικά έθιμα, ένα τελείως όχι αναγ-
καίο κατάλογο από Κυπριακές παροιμίες και
μία ή δυο συστάσεις σε ζώντες Κυπρίους,
πού ένας από τούτους είναι ο ποιητής Λι-
πέρτης πού τον μετονόμασε όμως σε Νικόλα!

"Η γλώσσα του βιβλίου είναι άπλη, περιε-
κτική κ' εύκολοδιάβαστη. "Ο κ. Baldasséra είναι
καλός και καλός τεχνίτης στο να ζωγραφίζει
μια ζωηρή εικόνα με λίγες γρήγορες πινελιές.
Κατέχει ένα πραγματικό περιγραφικό χάρισμα
κ' ή κάθε του εικόνα βουίζει από ζωή, είτε ή
τέτοια εικόνα σχετίζεται με μία γυναικεία
μορφή ή μία συνωστίζόμενη σκηνή ή μια δύση.

Τό βιβλίο δέν είναι βιβλίο πού διαβάζε-
ται χωρίς ευχαρίστηση. Το κύριο σημείο πού
τό σώζει, έχτος από τις περιγραφές του, είναι
ή λεπτή, έμορφη, φιλοσοφική σκέψη πού σ'
αυτή ο συγγραφέας άρέσκεται να έντρυφά.

Δέν πετυχαίνει όμως νά σοῦ κρατήσει ἀδιάπτωτο τὸ ἐνδιαφερό ἴσαμε τὸ τέλος τῆς διήγησης καί σὲ κουράζει μὲ τὶς πολλὰς τοῦ παρεκβάσεις. Ὁ συγγραφέας παρουσιάζει μιὰ τάση νά παραγοιμίξει τὴ διήγησή του μὲ χίλιες δυὸ ἀχρηστες εἰκόνας, αὐτοτελεῖς καὶ τελειῶς ἄσχετες μὲ τοὺς ἥρωες τῆς ἡ μὲ τὴν ψυχολογία ἢ τὶς ἀντιδράσεις τῶν, καὶ ποῦ εἶναι μονάχα χρήσιμες γιὰ τὴ φωτίζουν κάπως τὸν χαραχτήρα τοῦ ἴδιου τοῦ ἀφηγητῆ ποῦ στὸ τέλος εἶναι πραγματικά κι ὁ μόνος μαγευτικὸς ἀπ' ὄλους.

Ἐτσι ἀποκαλύπτεται ἕνας πραγματικὸς ποιητής, μιὰ εὐαίσθητη φύση παραδομένη σὲ πολλὴ σκέψη καὶ στοχασμὸ, μὰ ταυτόχρονα χρωματισμένη μ' ἀρκετὴ δόση αἰσθήσεως ὥστε νά ἐνδιαφέρεται ἔντονα γιὰ τὴν ἐμορφιὰ σ' ὄλες τῆς τὶς ἐκφάνσεις. Φαίνεται ἀπὸ τοῦτο τὸ βιβλίον σὰν ἕνας ἄνθρωπος ποῦ βρῆκε καὶ μιὰ λύση γιὰ κάθε πρόβλημα ποῦ προσωπικὰ τοῦ προσφέρει ἡ ζωὴ, ἕνα πλάσμα ποῦ, μόλον ποῦ εἶναι προικισμένο μὲ ἕνα ἀξιοζήλευτο φιλοσοφικὸ μυαλό, μπορεῖ νά δώσει μιὰν ἀπάντηση σ' ὄλες τοὺς τὶς ἀμφιβολίες, συμπυλῶνοντας τὴν Ἑλληνικὴ κοσμογονία μὲ τὴ Χριστιανικὴ πίστη, μὲ τὴ βοήθεια τῆς reincarnation καὶ κάπως τῶν ἀρχῶν τοῦ Βουδδισμού. Πολὺ εὐτυχὴς ἄνθρωπος πραγματικά!

Μερικοὶ ἀπὸ τοὺς ἄλλους χαραχτήρες, ὅπως ὁ χαραχτήρας τῆς γυναίκας τοῦ ἀφηγητῆ, τῆς Νέλλης, καὶ τοῦ συζύγου τῆς ἡρωίδας, τοῦ Ἄρθουρ, σκιαγραφοῦνται δοκιμαστικῶς καὶ δέν εἶναι παρὰ ἀπλά ὀνόματα κι ὄχι ζωντανὰ ἄτομα. Ἐξ ἄλλου ἡ Claude εἶναι ἀπλῶς ἡ προέκταση τῆς προσωπικότητας τοῦ ἀφηγητῆ στὶς πιο ἀδύναμες του στιγμὲς καὶ σ' ἕνα λιγότερο βαθμὸ ἀναπτύξεως, παρόλον τὸ μοντερνισμό τῆς, ἐνῶ ὁ Luc Jason εἶναι ὅ, τι φυσικὰ θά γινόταν ἂν ἐσύμβαίνε ποτὲ ἡ ζωὴ νά χάσει τὴ δύναμη τῆς ὥστε νά μὴ μπορεῖ νά κάμει τὸν παλμὸ τοῦ νά κτυπᾷ τόσο γοργὸς ὅπως καὶ σήμερα.

Εἶναι νά λυπᾶται κανεὶς πραγματικά γιὰ τὸ συγγραφέα δέν ἔβγαλε δυὸ βιβλία ἀπὸ τὸ ὄλικὸ ποῦ εἶχε στὴ διάθεση του. Μιὰ ψυχολογικὴ νουβέλα μὲ τοὺς χαραχτήρες κρατημένους συνεχέστερα στὸ φῶς καὶ μὲ τὸ ἴδιο ντεκόρ ἴσως, μὰ ὄχι μιὰ νουβέλα μὲ μιὰ τόσο ἀχαλινωτὴ κλίση πρὸς τὰ ἔξω, καί τὸ δευτερό ἕνα ταξιδιωτικὸ βιβλίον ποῦ νά περιγράφει μὲ τὴν ἴδια φροντίδα μιὰν ἀκέραιη ἢ μερικὴ περιοδεία στὴν Κύπρο. Ἡ Κύπρος στὴ λογοτεχνία ἀποτελεῖ ἀκόμη παρθένον ἔδαφος καὶ σὲ ἄξια χέρια ὅπως εἶναι τὰ χέρια τοῦ κ. Paul Baldassera καὶ μὲ μιὰν ἀγάπη σὰν τὴν δικὴ του θά μποροῦσε νά παρουσιαστεῖ αὐτούσια τόσο στὸ Ἑλληνικὸ ὅσο καὶ στὸ Γαλλικὸ κοινὸ, χωρὶς νάνα ἀνάγκη νά μπαίνει στὴ μέση, ὅπως σ' ἕνα σάντουϊτς, τῶν σελίδων ἐνὸς διηγήματος.

Σ' ὄ, τι κυρίως ὕστερεῖ τὸ βιβλίον εἶναι ἡ

ἐλλειψη φόρμας. Ἐνα λιγάκι πιο ἐπιδέξιο ἐξανάπτυγμα θά τόκανε ζωντανότερο. Ἀλλὰ μπορεῖ νά τὸ συστήνει κανεὶς εὐκρινὰ σ' ὄλους ἐκείνους ποῦ ἀγαποῦνε τὴν Κύπρο, γιὰ τὸ αὐτὸ θά βροῦνε χίλιες δυὸ ζουμερές λεπτομέρειες ποῦ τὶς ὄδηγήσε πρὸς τὸ φῶς ἕνα ποῦ ξαίρει νά τὶς ἐχτιμᾷ χέρι.

ΑΝΤΟΥΑΝΕΤΤΑ ΚΟΣΚΙΝΑ

Ἄλκ. Γιαννόπουλου, «Κεφάλια στὴ σειρά». Ἐντεκα Διηγήματα. Ἐκδόση Μακεδονικῶν Ἡμερῶν. Θεσσαλονίκη 1934. Δρ. 40.

Πρέπει πρώτα νά πῶ πὼς τὰ «Κεφάλια στὴ σειρά» τοῦ κ. Ἄλκ. Γιαννόπουλου ἀποτελοῦν μιὰ νότα διαφορετικὴ στὴ νεοελληνικὴ πεζογραφία, κάτι ποῦ βγαίνει ἔξω ἀπὸ τὰ συνηθισμένα καλοῦπια καὶ προχωρεῖ πρὸς τὴ διαμόρφωση μιᾶς συγκρατημένης φιλοσοφικῆς σκέψης μέσα σὲ νεωτερικοὺς τρόπους ἐκφράσης καὶ δράσης.

Δέν εἶναι ἔργο μὲ «θέση»—ἐχτός ἂν εἶναι θέση τοῦ ἡ ἄρνηση ποῦ βάζει: ἀρνείται στὸν ἄνθρωπο τὴν ἱκανοποίηση ποῦ προέρχεται ἀπὸ τὸ καταστάλαγμά του σὲ μιὰ ὀρισμένη ἀρχὴ ποῦ νά τὴ βάλει γιὰ κανόνα στὴ ζωὴ του. Ὁ ἄνθρωπος εἶναι γι αὐτὸν τὸ πιο εὐμετάβλητο πλάσμα. Ἀλλάζει χωρὶς κόπο, πιάνεται δῶ πιάνεται κει γιὰ ν' ἀντιπεράσει μιὰ δύσκολη καμπή, ποῦ ὄσο κι ἂν τὴν προβλέψει δέν μπορεῖ νά τὴν ὑποτάξει στὴν ἀδύναμη τοῦ βούληση. Σκουντουφλαεὶ στὸ δρόμο του σὲ μιὰ πέτρα καὶ στέκεται, λογαριάζει τὴν ἀδυναμία του μὲ μιὰ κυνικὴ ἀφέλεια καὶ λοξοδρομεῖ μὲ τὴν ἀπάθεια μοιρολάτρη. Οἱ τύποι τοῦ κ. Γιαννόπουλου εἶναι κοινοὶ ἄνθρωποι, μέτριοι. Ἐχουν τὶς φιλοδοξίες τους, μὰ δέν εἶναι ἱκανοὶ νά τὶς πραγματοποιήσουν. Πάντα ζητοῦν κάτι καινούργιο, τοὺς βασανίζει ὁ πόθος τῆς ὑπεκφυγῆς σὲ μιὰν αἰώνια ρευστὴ κατάσταση, ἀσταθεροποίητη, ἀκαταστάλαχτη. Δὲ δυσφοροῦν ὅμως ἔντονα, δέν ἐπαναστατοῦν γιὰ τὶς ἀπανωτές θυσίες ποῦ—παρὰ τὴ θέρλησή τους ἴσως—κάνουν, μὰ ἀποτυχημένοι σκύβουνε πιειθήνια στὴν Ἀνάγκη ποῦ τοὺς σέρνει σαρκαστικά ἔξω τῆς. Τὸ μόνον ποῦ τοὺς σώζει εἶναι ἡ αὐθόρμητη ἐκδήλωση τοῦ βαθύτερου τους εἶναι σὲ μιὰν ἐξομολόγηση εὐλικρίνειας κυνικῆς—ποῦ εἶναι ὡστόσο εἰρωνεῖα καὶ σάτιρα ἐκ μέρους τοῦ συγγραφέα, κι ἄς φαίνεται ἀφέλεια.

Οἱ ἄνθρωποι τοῦ κ. Γιαννόπουλου μπαίνουνε στὴ ζωὴ πεισμένοι, πὲς, ἔαρχῆς πὼς θά νικηθοῦν, μὲ τὴ συναίσθηση τῆς μειονεχτικότητας καὶ τῆς ἀδυναμίας βαθεῖα ριζωμένων μέσα τους, καὶ γι αὐτὸ ὄνειροπολοῦνε μιὰν ἀπολύτρωση, χωρὶς ὡστόσο καὶ νά κά-

νουν τίποτε πού νά τούς πλησιάζει στην ἀπολύτρωση τούτη. Κάποιες σπασμωδικές κινήσεις τους δέν μπορούνε νά λογαριαστούνε σοβαρά για ἀντίδραση στην ἐξωτερική πίεση. Ἀφήνονται νά τούς παρασύρει τὸ ἀκατάσχετο ρεύμα τῆς περίπτωσης, πού γελοιοποιεῖ τις ἄγονες προσπάθειες τους καί τούς δείχνει ἀντρείκελα ἀνίσχυρα ν' ἀντισταθούσιν στην παντοδύναμη βούληση τοῦ περιβάλλοντος.

Κι ὡστόσο ἐκφράζονται λεύτερα. Τὸ ὑποσυνειδητὸ τους ἐκδηλώνεται κυριαρχικά κάποτε. Γὸ ἐνστιχὸ τῆς καταστροφῆς, οἱ πρώτογονες ἀγριότητες, πού ἕνας μακρόχρονος πολιτισμὸς τίς σκέπασε ἢ τίς ραφίναρε, παρουσιάζονται τότε κι ἀναφτερόνουνται ἑλιβερά, μὰ γρήγορα πάλι ἔρχεται ἡ κοινωνική ρουτίνα νά τὰ ἰσοπεθώσει ὅλα μὲ τὸν ἀδυσώπητο ὁδοστρωτῆρα τῆς.

Οἱ ἥρωες τοῦ κ. Γιαννόπουλου δέν εἶναι ἀρωστημένοι τύποι. Ἐχομε τὴν τραγικότητα τῶν μέτριων, συνηθισμένων ἀνθρώπων, πού ἰκανοποιῶνται μὲ τὸ παραμικρό, μὰ συχνῶς τὸ κενὸ πού εἶναι μέσα τους ὅλο καὶ μεγαλώνει. Δέν ἔχουμε πίστη οὔτε στὸν ἑαυτὸ τους οὔτε σὲ τίποτε, μὰ οὔτε καὶ γεμίζει τίς ψυχές τους ἡ μυστικοπάθεια τοῦ ἀπολύτου.

Ἄλλὰ μὲ πόση ζωντάνια παρουσιάζονται οἱ ἄνθρωποι αὐτοὶ! μὲ πόση φινέτσα! Δέν κάνει πολλές, λεπτομερεῖς κ' ἐξανθητικές περιγραφές γιὰ νά τούς ζωγραφίσει μιά πινελιά τοῦ φτάνει, γιὰ τί τὴν τραβῆι μαστορικά, ἀφοῦ παρατήρησε ἔντονα καὶ ἔνωσε καλά τὰ χαρακτηριστικὰ τοῦ καθενός. Κι ἀπὸ τὴν ἄλλη μεριά πάλι προσέχει καὶ ὅλα ὅσα νομίζονται ἀσήμαντα, γιὰ τί ἀπ' αὐτὰ προέρχεται ἕνας λεπτὸς χρωματισμὸς πού ταιριάζει στὸ σύνολο τῆς εἰκόνας του, γιὰ τί τὴν αἰσθητοποιεῖ ἀληθοφανεστέρα. Τὰ ρίχνει σάμπως ἀνάκατα κι ἀπρόσεχτα, μὰ τόσο φυσικὰ καὶ ἄσφαλτα.

Αὐτὸ τὸ συντίρισμα τῶν γενικῶν μὲ τὰ εἰδικὰ γνωρίσματα πού γίνεται μὲ τέχνη ἀξιολόγητη, ἢ διεισδύση στὸν ψυχικὸ κόσμον τῶν προσώπων, πού αὐτοαναλύονται γαληνεμένα, ὁ πολιτισμὸς του λόγος καὶ ἡ φανερὴ διάθεσή του γιὰ τὴ δημιουργία ἑνός καθαρὰ προσωπικοῦ στυλ, πού τὸ πετυχαίνει ἐξαίρετα τὴ περισσότερες φορές, ἀνεβάζουν τὸν κ. Γιαννόπουλο στὴ σειρά τῶν πιὸ ὑπολογισμῶν σύγχρονων διηγηματογράφων μας—ἀγκαλιὰ ἢ δουλιὰ του διαφέρει πολὺ. Γιὰ τί ξεφεύγοντας ἀπὸ τὴ ρουτίνα τῆς στοργυλεμένης ἑκφρασης καὶ τοῦ συνηθισμένου τρόπου ἐπεξεργασίας τῶν θεμάτων στὸ διήγημα, πειραματίζεται γερὰ σὲ δυναμικότερα πεδία δράσης μὲ λευτερωμένο τὸ λόγο κι ἀπεριόριστη τὴ σκέψη καὶ τὸ συναίσθημα. Μπορεῖ βέβαια νὰ μὴν ἔφτασε στὴν τελειότητα πού ποθεῖ. Κάποιες ἀδυναμίες στὴ διατύπωση μερικῶν καταστάσεων, μιά κάπως φορτικὴ ἐπανάληψη τῆς ἴδιας διάθεσης, στε-

ρέουτηρης σχεδὸν σ' ὅλα του τὰ πρόσωπα, ἢ κάπως ἐξεζητημένη κάποτε καὶ σὰν ἐπιτηδευμένη εἰρωνική ἀφέλεια (ἂν μπορεῖ νά χαρακτηριστῆ ἔτσι), περνοῦνε σὰ θολὰ σὺννεφα πού καὶ τοῦ μέσα στὸ βιβλίου του.

Μὰ δέν πρέπει νά ξεχνῶμε πὺς ὁ κ. Γιαννόπουλος εἶναι ἀκόμα νέος καὶ τὰ «Κεφάλια στὴ σειρά» εἶναι τὸ πρῶτο του ἔργο. Πιὸ ὕστερα θὰ ἐξελιχθῆ σίγουρα—δὶαν πιὰ θὰ πλουτίσει τὴν πείρα του μὲ περισσότερες παρατηρήσεις ἀπὸ τὴ ζωὴ, θ' ἀκονίσει τὴ σκέψη του μὲ τὴ βαθύτερη καὶ πιὸ φιλοσοφημένη μελέτη τοῦ κόσμου, καὶ θὰ καταστήσει τὴν τέχνη του ἀρτίωτερον, ὑποτάζοντας στὸ ρωμαλέο λόγο τίς ἔντονες συναίσθηματικές ἐκδηλώσεις τοῦ ἀνθρώπου—καὶ θὰ μᾶς δώσει ἔργα ὠραιότερα, πολὺ πιὸ μεστωμένα.

ΚΩΣΤΑΣ ΠΡΟΥΗΣ

• *Ἀρχαιολογικὴ Ἐφημερίς*-. Περιοδικὸν τῆς ἐν Ἀθήναις Ἀρχαιολογικῆς Ἑταιρείας, 1932. Μετὰ 18 πινάκων καὶ 183 εἰκόνων. Ἐν Ἀθήναις (1934), Τυπογραφεῖον «Ἑστία», Δρ. 500.

Στὸν τόμο αὐτὸ τῆς «Ἀρχαιολογικῆς Ἐφημερίδος» δημοσιεύονται οἱ μελέτες: «Ἀνασκαφαὶ Goekoop ἐν Κεφαλληνίᾳ» τοῦ κ. Σπυρίδωνος Μαρινάτου, «Ἀνασκαφαὶ καὶ ἔρευναι ἐν τῇ Ἄνω Μακεδονίᾳ» τοῦ κ. Ἀντωνίου Δ. Κεραμοπούλου, «Γὰ ψηφιδωτὰ τοῦ Ναοῦ τῶν Ἀγ. Ἀποστόλων ἐν Θεσσαλονίκῃ» τοῦ κ. Ἀνδρέα Ξυγγοπούλου, καὶ μερικὲς ἄλλες μικρότερες πραγματεῖες. Ἐδῶ θὰ ἐξετάσομε τίς δύο πρώτες.

Τὸ ζήτημα τῆς ὀμηρικῆς γεωγραφίας ὑπῆρξε ἀπὸ τὰ δυσκολώτερα τῆς φιλολογικῆς ἐπιστήμης, γιὰ τί, ἐπειδὴ οἱ ὀμηρικὲς περιγραφές τόπων εἶναι ποιητικὲς καὶ λίγο πολὺ πηγάζουν ἀπὸ τὴ φαντασία, ἔχουμε πολλή ἀοριστία καὶ δέν μπορούνε νὰ χρησιμοποιηθοῦνε σίγουρα πάντα ὡς ἐπιστημονικὲς πηγές. Γι' αὐτὸ ὡς σήμερον ἀκόμη ἀμφισβητοῦνται καὶ ἄλλες ὀμηρικὲς τοποθεσίες καὶ μάλιστα οἱ δύο σπουδαιότερες, ἡ Τροία καὶ ἡ Ἰθάκη. Γιὰ τὴν Ἰθάκην εἰδικὰ οἱ περισσότεροι πιστεύουν πὺς εἶναι τὸ σημερινὸ νησί Θιάκι, ἀλλὰ ὁ Dörpfeld ὑποστηρίζει μὲ ἀρκετὰ πειστικὰ ἐπιχειρήματα πὺς εἶναι ἡ Λευκάδα, ἐνῶ ὁ μακαρίτης Ὁλλανδὸς A. E. H. Goekoop διαμόρφωσε τὴ θεωρία πὺς ἔδρα τοῦ ὀδυσσεϊκοῦ βασιλείου ἦταν ἡ Κεφαλληνία. Ἡ μεγαλύτερη ἀφέλεια ἀπὸ τίς θεωρίες αὐτὲς εἶναι πὺς, γιὰ νά διαπιστωθῆ ἡ ἀλήθεια τους μὲ ἀρχαιολογικὰ εὑρήματα, διενεργούνται ἀνασκαφές. Μπορεῖ βέβαια τὰ εὑρήματα νὰ μὴν εἶναι πάντα εὐνοικά γιὰ τὴ μιὰ ἢ τὴν

άλλη θεωρία: άλλα τό γεγονός μόναχά πώς νέο υλικό έρχεται να πλουτίσει την αρχαιολογική έπιστήμη με νέα αντικείμενα έρευνας και μελέτης, είναι άρκετό για να δικαιολογεί την ύπαρξη της διχογνωμίας στο ζήτημα τούτο.

Οί σχετικές άνασκαφές στην Κεφαλληνία ύστερ' από τό θάνατο του **Goekoop**, σταματήσανε για ένς μακρύ διάστημα, άλλα ξαναρχίσανε πάλι τό 1930 με τη χορηγία της κυρίας **Goekoop**. Τίς άνασκαφές αυτές τίς ανάλαβε ο έφορος των αρχαιοτήτων κ. Σπυρίδων Μαρινάτος και τά πορίσματα τους δημοσιεύουνται στο προαναφερμένο άρθρο στην 'Αρχαιολογική Έφημερίδα 1932, σ. 1-47, Πίνακες 1-18.

Οί άνασκαφές στην Παλική χερσόνησο και μάλιστα στην έπαρχία Λιβαθώ δώσανε πλούσια εύρήματα σε τάφους από τη μυκηναϊκή εποχή ως τη ρωμαϊκή. Στην Παλική βρέθηκε μυκηναϊκός οικογενειακός τύμβος με στήλες, στην Κρανιά μυκηναϊκός συνοικισμός και στή Λακκίθρα (Λιβαθώ) λαξεμένα στήλαι μέσα στα όποια βρίσκονταν τάφοι επίσης λαξεμένοι. Τά σπουδαιότερα εύρήματα προέρχονται από τούς τάφους αύτούς της Λακκίθρας. Έπειδή όμως ο κάθε τάφος έδώ χρησιμοποιήθηκε περισσότερες από μία φορές, σε κάθε νέα ταφή τά κτερίσματα και τά κόκκαλα του προηγούμενου νεκρού άνακατεύονταν, θρυμματίζονταν είτε και κλέβονταν. Κι ακόμα οί τάφοι αύτοι συληθήκανε σε πολύ μεταγενέστερες εποχές, μάλιστα από εκείνους που άνοιξαν κατά τούς Βυζαντινούς χρόνους στην περιοχή τούτη πολλούς βόθρους, τούς λεγόμενους « σιτρούς », ύπόγειες δηλαδή άποθήκες γεωργικών προϊόντων.

Στούς τάφους της Λακκίθρας βρέθηκαν 400 περίπου άγγεία της ύπομυκηναϊκής περιόδου, που ύστερούν βέβαια τεχνικά από τά άγγεία της προηγούμενης περιόδου. Γιατί ή καλύτερη ποιότητα του πηλού και του βερνικιού, ή φτωχή και άμελημένη διακόσμηση και ή μονότονη επανάληψη των ίδιων σχημάτων, χαρακτηρίζουν γενικά την άγγειοπλαστική της περιόδου αύτης που προετοιμάζει τη γεωμετρική τέχνη. Βρέθηκαν επίσης ένα πλήυνο γυναικείο ειδώλιο μυκηναϊκού τύπου, λίγα χάλκινα, πολύ καταστρεμμένα όμως, αντικείμενα (άπό τά όποια είναι άξιοπρόσεχτο τό ξίφος που σκόπημα έχει χαλασμένη την αίχημή του), μερικά χρυσά ή άλλα μικροτεμάχια, και τό σπουδαιότερο απ' όλα, ένα χρυσαφένιο σπειροειδές περιδέραιο και μία λεπτοδουλεμένη άλυσίδα, που θά χρησίμευε για βραχιόλι.

Άπό τά εύρήματα αυτά—που είναι τά πολυπληθέστερα της εποχής (1250—1150 π.Χ.) άν τό συγκρίνει κανείς με τά σύχρανα από άλλα μέρη τη Έλλάδας—ό κ. Μαρινάτος συμπεραίνει πώς «ή Κεφαλληνία ύπήρξε τό κέν-

τρον του σπουδαιοτάτου ύσως των ύστερομυκηναϊκών βασιλείων της δυτικής Έλλάδος». Ό μυκηναϊκός πολιτισμός που εισήχθηκε στο νησί, εξέλιχθηκε στον ιδίότυπο ρυθμό των τάφων της Λακκίθρας και άλλων περιοχών, χωρίς ωστόσο να διακοπεί ή παράδοση της εντόπιας άδέξιας κεραμεικής. Και τελειώνει έτσι:

«Ό πολιτισμός αυτός διά των νεκροταφείων Λακκίθρας, Μαζαρακάτων και Διακάτων καλύπτει άσφαλώς ολόκληρον τον δωδεκάτον αιώνα π. Χ. Τό άποτέλεσμα τούτο των άνασκαφικών έρευνών εύρίσκεται εν πλήρει άρμονία πρὸς τὴν παράδοσιν, καθ' ήν εις τὴν Τρωϊκὴν ἐπιχειρήσιν ἔλαβε μέρος καὶ τὸ ὑστερομυκηναϊκὸν σπουδαῖον βασιλεῖον τῆς δυτικῆς Ἑλλάδος. Ἀναλόγως ὀνομαστὸς ὑπήρξε καὶ ὁ ἀρχηγὸς τοῦ Ὀδυσσεύς, ὡς ὀνομαστοὶ ἦσαν καὶ οἱ ἄνακτες τῶν ὀμοίων κέντρων τῆς Πύλου καὶ τῆς Σαλαμίνος. Χρονικῶς ἐπίσης εὐρισκόμεθα ἐν ἄρμονίᾳ πρὸς τὴν Τρωϊκὴν ἐκστρατεῖαν, ἣν αἱ ἀρχαῖαι παραδόσεις τοποθετοῦσιν εἰς τὸ πρῶτον ἡμῶν τοῦ δωδεκάτου π.Χ. αἰῶνος. Ἐντὸς τῶν ἀποκαλυφθέντων νεκροταφείων τῆς Κεφαλληνίας εἶχον ταφεῖ ἀκριβῶς οἱ ἄμεσοι πρόγονοι καὶ ἄμεσοι ἀπόγονοι τῆς γενεᾶς, ἧτις ἔλαβε μέρος εἰς τὴν περιπέτειαν τῆς Τροίας».

Ἡ Μακεδονία ὑπήρξε ὁ πρῶτος σημαντικὸς σταθμὸς τῶν πρώτων ἐλληνικῶν φύλων ἐπὶ τὴν ἀρχαιότητα που κατέβαιναν ἀπὸ το βορρᾶ ἐπὶ τὴν Ἑλλάδα. Ἐδῶ ἀσφαλῶς ἔμειναν πολλοὺς αἰῶνες, ὡστόσο ἄλλο ἐλληνικὸ ρεύμα τούς σπρώξει νοτιώτερα. Κ' ἐπομένως κάποιους τρόπους ζωῆς θά δημιούργησαν ἐδῶ καὶ κάποια λειψάνα τους θ' ὄφθηναν ἐπὶ τῆς χώρας που τούς πρωτοδέχτηκε. Μά κ' ὕστεροτερα ακόμα, ὅσο κι ἂν ἴτανε ἐκτεθειμένη ἡ Μακεδονία ἐπὶ τὴν ἐπίδρομὸς τῶν μὴ Ἑλλήνων γειτόνων της, κι ἄς πῆρε ἐκούσια ἢ ἀκούσια πολλὰ ἀπὸ αὐτούς, οἱ ἐλληνικὲς παραδόσεις δὲν ἔπαυαν νά ζοῦνε ἐδῶ περισσότερο ἢ λιγώτερο ἔντονο. Ἀποδείξεις γι αὐτό ὡς πρὶ λίγα χρόνια δὲν ὑπήρχαν πολ- λές κι ἀνέκκλητα πειστικὲς, κ' εἶσι ἀμφισβητήθηκε ὁ ἐλληνικὸς χαρακτήρας τῆς χώρας. Οἱ γλωσσικὲς μάλιστα ἀποδείξεις ἦτανε πολὺ λίγες γιὰ ἕνα τόσο σπουδαῖο ζήτημα μ' ὅλο που ἡ κοινὴ λογικὴ ἔβρισκε κι ἄλλα ἐπιχειρήματα γιὰ τὴν ἐλληνικότητα τῆς Μακεδονίας, ὡστε νά μὴν ἀκούγεται πιά ἡ ἀντίθετη ἄποψη.

Οἱ άνασκαφικὲς ὁμως έρευνες του καθηγητή κ. Ἀντωνίου Δ. Κεραμοπούλλου στη Μακεδονία έρχονται νά χύσουν ἴνεο φῶς ἐπὶ τὴν ὑπόθεση τούτη και ν' ἀποδείξουν με ἀδι- αμφισβήτητα κι απτά αντικείμενα της αρχαίας ζωῆς, πῶς ἡ Μακεδονία ἦταν ἡ πρώτη κοιτίδα του ἐλληνικοῦ ἔθνους ἐπὶ τὴν ἐλληνική χερσό- νησο. Τά πορίσματα των έρευνῶν του τὰ δη-

μοσίειε ό κ. Κεραμόπουλλος στήν «'Αρχαιολογική Έφημερίδα» (1927—8), στή «Έλληνικά», στό βιβλίο του «Μακεδονία καί Μακεδόνες» κι άλλου. Τά πορίσματα τών ανασκαφών ύστερα από τό 1930 δημοσιεύονται στήν «'Αρχαιολογική Έφημερίδα 1932» σ. 48—133.

Τά χρόνια αυτά οί ανασκαφές του περιορίστηκαν στήν περιοχή κοντά στή Φλώρινα, πού βρίσκεται στήν έκβολή «φυσικής σπουδαίας όδου» από τήν Ίλλυρία στή Μακεδονία. Έδώ κάπου σ' ένα λόφο πρós Ν. τής Φλώρινας βρέθηκε ένα άγγείο με έκτυπες παραστάσεις από τήν άλωση τής Τροίας καί με έλληνικές επιγραφές. Όπως φαίνεται ύπήρχε εδώ άρχαία πόλη με έπάλληλα τείχη, πού καταστράφηκε κάποτε (48 π.Χ.) με πυρκαϊά, όπως διαπιστώσανε οί ανασκαφές. Τά εύρήματα ύπήρξαν πολλά καί αξιόλογα, μάλιστα πήλινα άγγεία καί κατά δεύτερο λόγο χάλκινα καί σιδερένια άντικείμενα ή ύπολείματα αυτά τους. Τό παράδοξο είναι πώς μερικά από τά άγγεία φαίνονται «προϊστορικά», ένω βρεθήκανε σέ στρώματα τής ρωμαϊκής εποχής. Ό κ. Κεραμόπουλλος γράφει σχετικά. «Τό φαινόμενο τουτο έγείρει εύθύς κατ' άρχήν τήν ύπόνοιαν μήπως τά λεγόμενα προϊστορικά δέν είναι μόνον τοιαύτα, άλλ' έζησαν επί μακρούς αιώνας, επί χιλιετηρίδας καί είναι προωρισμένα νά χαρακτηρισώσιν ως Ισχυρώς βραδεία τήν πρόοδον τής τέχνης έν Μακεδονία, μάλιστα διά τά καθημερινής χρήσεως οικιακά άγγεία (πρβλ Θηβαϊκά μου Πιν. λ. «άγγείων»), καί ως σφόδρα όλιγαρχή καί πενιχρόν τόν βιον τών καίά κώμας συνωρισμένων άνθρώπων αυτής».

'Από τήν ανασκαφή στή Μαγούλα (κοντά στή Σελίτσα) βρέθηκε συνοικισμός πού καταστράφηκε κι αυτός όλοκληρωτικά με πυρκαϊά κατά τους ρωμαϊκούς χρόνους. Τά εύρήματα ήταν κ' εδώ άρκετά, μάλιστα τά πήλινα άγγεία, πού γι αυτά ό κ. Κεραμόπουλλος πιστεύει πώς είναι έγχώρια καί κατασκευάζονταν όχι μόνο στά παράλια—πού βρίσκονταν υπό τήν άμεση επίδραση τής νοτιότερης Έλλάδας—άλλά καί στή μεσογαία.

'Αλλά τό σπουδαιότερο μέρος τών έρευνών του κ. Κεραμόπουλλου είναι ή διαπίστωση πώς ύπήρχανε πολλά φρούρια πού προστατεύανε τό στενο αυτό, όπου συναντιένται οί δρόμοι από βορρά πρós νότο κι άπ' άνατολή πρós τή δύση. Τά φρούρια αυτά δέ χτιστήκανε γύρω από πόλεις, άλλα σ' έρημους τόπους, άποκρημνους, άγονους, άνυδρους, ψηλούς καί δυσκολοανέβατους, γιά νά χρησιμεύουνε στους πεδινούς πληθυσμούς ως καταφύγιο σέ πολεμική άνάγκη. Καί καθώς άνέρχονται σέ πολύ παλιά εποχή, στήν προϊστορική, είναι φυσικό τά έλληνικά φύλα πού κατεβήκανε από τό βορρά στήν Έλλάδα, οί Δωριείς τουλάχιστο «νά

έγνώριζον τόν τρόπον τής επί τών πεδιάδων μέν κατά κώμας έγκαταστάσεως καί κατοικίας, επί τών άποκρημών δέ καί άπροσίτων όρέων Ιδρύσεως όχυρών καταφυγίων». Όπως φαίνεται από όμοια φρούρια πού Ιδρύθηκαν τότε ή λίγο πιά ύστερα στή νότια Έλλάδα ('Ακροκόρινθος, Λάρισσα, Άργους, Λυκόσουρα, Ίθώμη κ. ά.) «οί πολεμικοί γεωργοί τής Μακεδονίας επιδραμόντες πρós νότον μετήνεγκον εκεί τόν τρόπον τής έγκαταστάσεως καί τήν όχυρωτικήν τέχνην».

Τά σημαντικά αυτά άρχαιολογικά τεκμήρια πολύ δίκαια τά θεωρεί ό κ. Κεραμόπουλλος πώς είναι άπόδειξεις περί τής όμοφυλίας τών Μακεδόνων καί νοτιών Έλλήνων Ισχυρότερα οιασδήποτε άλλης γλωσσικής άποδείξεως, στηριζομένης εις μόνά τά λεξείδια, ετινα οί λεξικογράφοι ως παράδοξα έν Μακεδονία έκριναν άξιοσημείωτα.» Κ' είναι πιά αξιοπρόσεχτος άκόμα ό όχυρωματικός αυτός τρόπος, γιάτί δέν παρουσιάστηκε σέ βορειότερες από τή Μακεδονία χώρες, κ' έτσι συμπεραίνει κανένας πολύ φυσικά «ότι τά έλληνικά φύλα διέμενον έν Μακεδονία πολλούς αιώνας πρδ τουτο λυκόφωτος τής Ιστορίας». Γιάτί τέτοια φρούρια δέν ύπήρχαν στήν Άνω Μακεδονία μόνο, μά καί στις άλλες περιοχές τής Μακεδονίας, γιά νά προστατεύουν τόν έγκαταστημένο σέ άγροικίες—όχι σέ πόλεις—πληθυσμό τών πεδιάδων από τις επιδρομές τών βαρβάρων καί τών γειτονικών κρατιδιών.

Μά όταν, με τήν καταχτητική πολιτική του 'Ορειστικού Άργους, πού άρχισε τόν έβδομο π. Χ. αιώνα, σιγά σιγά ή Μακεδονία ένώθηκε σ' ένα κράτος, έμειναν άχρησιμοποίητα τά φρούρια αυτά, παραμελήθηκαν καί άφέθησαν νά καταστραφώσιν ήρέμα διά του χρόνου καί τών καιρών κυρίως έν τή όρεινή άπροσίτω έρημία αυτών», ως τόν καιρό του Ίουστινιανού πού άνανέωσε μερικά.

ΚΩΣΤΑΣ ΠΡΟΥΣΗΣ

Τίμον Μαλάνου : 'Ο ποιητής Κ. Π. Καβάφης (ό άνθρωπος καί τό έργο του), Μελέτη, Έκδόσεις Γκοβόστη, Άθήνα, 1933.

Γλαύκων Αλιθέρη : Τό πρόβλημα του Καβάφη, Έκδοση Σπύρου Ν. Γρίβα, Άλεξάντρεια, 1934.

Οί άριθμοί 1927—1932 στό τέλος τής μελέτης του κ. Μαλάνου, πού δείχνουν τά χρόνια πού ξεοδεύτηκαν από τό συγγραφέα τής γιά τήν προπαρασκευή της, κι άν δέν μπαινάνε δέ θά ήταν δύσκολο γιά τόν αναγνώστη, πού γνωρίζεται με τό θέμα πού αυτή πραγματεύεται, ν' αντίληφθει πώς μιά τέτοια ανατομική, διεξοδική, έξενοχιστική, τετραγωνισμένη καί σο-

φή μελέτη είναι τὸ ἀποτέλεσμα μιᾶς συνεχι-
σμένης καὶ προσεχτικῆς, μακρόχρονης κ' εὐ-
συνειδήτης ἐργασίας. Ἡ κριτικώτατη αὐτή
κριτικὴ μελέτη αἰσθάνομαι πὼς ἐπιβάλλει σ'
ὅποιον τῆ διαβάσει στοχαστικά, περισσότερο
ἀπὸ μιὰ φορά—καὶ πού σταματᾷ νὰ διανοη-
θεῖ καὶ μὲ τὸ μολύβι στὸ χέρι νὰ σημειώσει
τὴ μιὰ ἢ τὴν ἄλλην ἀποψη, κὶ ἂν ἀκόμη δὲν
τυχαίνει νὰ συμφωνᾷ πλήρεια μαζί της, γιὰ νὰ
μπορέσει ἔτσι νὰ τὴ χωνέψει καὶ νὰ τὴν το-
ποθετήσῃ στὴν πρεπούμενη θέση, στὴ σκέψη
τοῦ μέσα—νὰ θυμηθεῖ μιὰν ἄλλη κριτικὴ με-
λέτη ἔξιςου ἐξονυχιστικῆ καὶ σοφῆ, τὴ μελέ-
τη τοῦ Βάρναλη γιὰ τὸ Σολωμό: «Ὁ Σολωμός
χωρὶς Μεταφυσικὴ». Εἶναι ζήτημα ἀκόμη ἂν
τὸ σπάνιο τοῦτο φαινόμενο στὰ χρονικά τῆς
Ἑλληνικῆς κριτικῆς, ποὺ παρουσιάζεται ἀπὸ
καρπὸ σὲ καρπὸ καὶ σὲ χρονικά διαλείμματα
ὄχι μικρά, δὲν ξεπερνᾷ ἀπὸ τὴν ἀποψη τῆς
μεθόδου, γνώσεων, μελέτης κ' ἐργασίας κὶ
αὐτὴ τὴν κριτικὴ τοῦ Βάρναλη. Ἴσως ἀφορμὴ
τοῦ ξεπεράσματος αὐτοῦ νᾶναι τὸ γεγονός
ὅτι ὁ συγγραφέας της, πού ἀσχολήθηκε πέντε
χρόνια γιὰ νὰ τὴ γράφει, ἔλαξε ἁπλοῦς ἄλλ-
λα τόσα καὶ περισσότερα ἀκόμη, γιὰ νὰ πε-
ρισυλλέξει καὶ νὰ ταξινομήσῃ τὸ ὕλικό του.
Ἐπειτα εἶχε τὴν εὐκαιρίαν νὰ γνωρίσῃ ζων-
τανὸ καὶ ἀπὸ κοντὰ τὸ θέμα του πού κατόρ-
θωσε, ὅσο τοῦ ἦτανε πιὸ δυνατό, νὰ τὸ σι-
μώσῃ καλύτερα καὶ μικραίνοντας τὴν ἀπό-
σταση πού τὸ χωρίζε ἀπὸ τοῦτο νὰ σπρώξει
κοντύτερα τὸ φωτογραφικὸ μηχανῆμα τῆς
παρατήρησης καὶ κρίσης του φωτογραφίζον-
τάς τὸ ὅλοον ἀπὸ περισσότερες πλευρῆς καὶ
σὲ περισσότερες πόξες, θεληματικὰ ἢ ἀθελά-
του. Καὶ κατόπι γυρνώντας κὶ ἀποτραβηγμέ-
νος στὸ σκοτεινὸ θάλαμο τῆς σκέψης καὶ
μελέτης του ἀνάπτυσσε καὶ μεταβάλλε τὶς
ἀρνητικὰς πλάκες σὲ θετικὰς.

Τὸ βιβλίον ὅμως τοῦ κ. Μαλάνου στερεῖ-
ται ἓνα εὐρητήριο γιὰ τὰ κύρια ὀνόματα, ἓνα
πίνακα περιεχομένων, τῶν κεφαλαίων πού
μποροῦσαν νᾶναι ἀναλυτικώτερα καὶ εὐλη-
πτότερα, μὲ μερικὰς κατάλληλες κὶ ἀναγκαί-
ες ὑποδιαίρεσεις ἢ περιεχτικὲς περιθωριακὲς
σημειώσεις, πού συνηθίζονται σχεδὸν χωρὶς
ἐξαιρέση ἀπὸ τοὺς ξένους καὶ, πρὸ πάντων,
τοὺς Ἄγγλους λογίους στὶς ἐκδόσεις των,
καὶ πού εἶναι κάτι τὸ ἀγνωστο ἢ ἔκουσια
παραμελεῖται ἀπὸ τοὺς περισσότερους τῶν
τῶν δικῶν μας συγγραφέων. Γι' αὐτὸν ἀκρι-
βῶς τὸ λόγον, παρατηρεῖ κανεὶς ὄχι μὲ μικρὴ
δυσἀρέσκεια πολλὰς ἐπαναλήψεις, πού ἂν δὲ
εἶναι πάρα πολὺ ἐνοχλητικὲς πρέπει γιὰ τοῦ-
το ν' ἀναζητηθεῖ ὁ λόγος στὸ ὅτι τὸ ὕφος
τοῦ συγγραφέα, τόσο σαφές καὶ στρωτὸ,
μετριάξει τὸ ὄχι εὐχάριστο αἰσθημα. Ὁ ἴδιος
ἀντιλαμβάνομενος αὐτὴ τὴν ἐπαναλήψιν γρά-
φει: «Ὁ τρόπος πού ἀκολούθησα ὡς τώρα,
δηλαδή, νὰ δεῖξω πρῶτα τὸν ἄνθρωπον, ὅπως
τὸν εἶδα, κ' ὕστερα ψάχνοντας νὰ βρῶ τὸν

ἴδιον αὐτόν ἄνθρωπον, μὲ τὸ χαρακτηριστὴ καὶ
τὶς ἀδυναμίες του στὸ ἔργον τοῦ μέσα, ἔχει
συνθετικῶς πολλὰ μειονεκτήματα». Ἴσως γι-
αὐτὸ πρῶτος αὐτός γράφοντας μιάν ὁλοκλη-
ρωμένη μελέτη γιὰ τὸ πρόσωπον καὶ τὸ ἔργον
ἐνὸς ἐξαιρετικοῦ ποιητῆ καὶ τεχνίτη, πού ἔχει
τόσο φανατικὸς φίλους καὶ ἐχθροὺς καὶ
πού ἔζησε γιὰ κάμποσα χρόνια συγκαλυμμένον
μὲ τὸν πέπλον τοῦ μυστηρίου, ὄφειλε, ὅπως
καὶ πραγματικὰ τὸ ἔχει δοκιμάσει μ' ἐπιτυ-
χίαν, ν' ἀναλύσει καὶ νὰ διδάξῃ καὶ νὰ πείσει.
Ἐτοὶ ἡ ἐπανάληψιν τοῦ ἦταν ἀναγκαία καὶ
σκόπιμη γιὰ τὴν κατανόησιν τοῦ ἀναλυόμε-
νου ψυχαναλυτικὰ προσώπου καὶ τοῦ κρινόμε-
νου ἔργου καὶ γιὰ τὴ δημιουργία βαθμι-
δαίως ἀποδεχτικῶν παραστάσεων σ' ἓνα ἀνα-
γνωστο κοινὸ καὶ σ' αὐτὴν ἔμειρε τὴν
Ἑλληνικὴν *intelligenza*, πού πολλὰ πράγματα
τέχνης καὶ μελέτης τῆς εἶναι ἀκόμα *terra in-
cognita*. Κὶ αὐτὴ τοῦ ἢ προσπάθειαν γιὰ νὰ δι-
δάξῃ εἶναι ὄτι καταστρέφει τὴ λιτὴ περιε-
χτικὴ κὶ ἀξιοματικὴ φράση, πού δὲν ἐκφέρεται
γιὰ νὰ ξαφνίσει ἢ ἀπὸ ἐπίδειξιν παραδοξο-
λογίας, παρὰ ὡς τὸ καταστάλαγμα μιᾶς κο-
φερῆς καὶ πρωτότυπης ἀντίληψης καὶ πού
τὴ συναντᾷ κανεὶς πνιγόμενῃ στίς πιὸ πολ-
λὰς ἀπὸ τὶς σελίδες τῆς κριτικῆς του.

Ὁ Ἀλιθέρης ἐξέφυγε ἀπὸ τὸ τέτοιο μειο-
νέχημα, γιὰτὶ ἀπ' τὴν ἀρχὴ τῆς μελέτης του
ὑπόθεσε, κ' ἴσως δικαιολογημένα—μάλιστα
κατόπι ἀπὸ τὴν ἐκδοσὴν τῆς ἐργασίας τοῦ κ.
Μαλάνου—πὼς εἶχε ἀπέναντι του ἓνα κοινὸ
μὲ τὶς ἀναγκαίως ἀποδεχτικὰς παραστάσεις
πού θὰ τὸν διάβαζε καὶ θὰ τὸν παρακολου-
θοῦσε στίς σκέψεις του. Ἀλλὰ ὁ Ἀλιθέρης
ἔγραψε κριτικὴ πού—μόλον πού στὰ πιὸ πολ-
λά τῆς σημεῖα καὶ γενικά περιέχει ὀρθὰς πα-
ρατηρήσεις καὶ θέτει μιάν ἐπιγραμματικὴν, κά-
που-κάπου, ἀξιωματικὴν φράσιν, θέσεις πού
κὶ αὐταποδείχτες καὶ πιστευτές εἶναι—δονεῖται
ἀπὸ ἓνα παλαιὸν καὶ πολεμικὸν κραδασμὸν καὶ
ὑστερεῖ σὲ κριτικὴν ψυχραιμίαν ἢ πιὸ σωστὰ
ἀταραξίαν. Κ' οἱ δύο κριτικὲς ὅμως, ἡ καθε-
μιᾶ ἀνάλογα μὲ τὸ μέγεθος τῆς περιοχῆς
τῆς, καὶ τὸ σκοπὸν—ἀναλυτικὸν, διδαχτικὸν ἢ
μιᾶ, συνθετικὸν, ἐπιβεβαιωτικὸν ἢ ἄλλῃ—μὲ τὸν
ὅποιον γράφτηκε, ἀγγίζουσιν στίς γενικὲς γραμ-
μὲς τὶς ἴδιες κὶ ἀπαράλλαχτες σχεδὸν ἀπό-
ψεις καὶ παρουσιάζουσιν ἀρκετὰ κοινὰ σημεῖα
ἐπαφῆς. Ὁ κύριος μάρτυρας βέβαια γιὰ τὴν
ἀπόδειξιν τοῦ προβλήματος εἶναι ἡ πρώτη,
ἡ κριτικὴ μελέτη τοῦ κ. Μαλάνου. Τὸ βιβλίον
τοῦ Ἀλιθέρου εἶναι ἡ ἐνιόχουτικὴ μαρτυρία
γὶ' αὐτὴν, σ' ὅλην σχεδὸν τὴν ἕκτασιν της.
Καὶ μόνον πού ὁ Ἀλιθέρης εἶχε τὴν εὐκαι-
ρίαν νὰ διαβάσῃ τὴ μελέτη τοῦ κ. Μαλάνου,
νὰ γράψῃ μάλιστα μιᾶ βιβλιοκρισίαν χαρακτη-
ρίζοντας τὴν ὡς μιάν «ἀποκάκωσιν» καὶ «τε-
λειωτικὴν» καὶ ν' ἀναφερθεῖ ἐπίσης σὲ μερικὰ
σημεῖα της, δὲν εἶναι δίκαιον νὰ ὑποθέσῃ
κανεὶς πὼς ἡ δευτέρη εἶναι ἐπανάληψιν ἢ ἀνα-

παραγωγή της πρώτης μ' άλλη διάταξη κι άλλες λέξεις και φράσεις. Κ' οι δυο συγγραφείς ήταν φίλοι του Καβάφη που για χρόνια τον είχαν συναναστραφεί και τον είχαν μελετήσει, κι ως θάταν φυσικό συζητήσαν το πρόσωπο και το έργο του πολλές φορές ανάμεταξού τους και μ' άλλους της συντροφιάς των, και γι αυτό το λόγο οι κριτικές των παρουσιάζουν, σχετικά με ένα σεβαστό αριθμό σημείων, φανερές ομοιότητες.

Δέν μου έτυχε νά γνωρίσω, προτού διαβάσω αυτή τη μελέτη του κ. Μαλάνου, ποιές ήταν αρχικώς οι γνώμες του γιά τόν Καβαφικό έργο, μά τις απόψεις του 'Αλιθέροη έτυχε νά τις γνωρίσω από τά 1922 από μία σειράν γραμμάτων που ανταλλάξαμε, έγώ μένοντας τότε στό Λοντίνο κ' εκείνος στην 'Αλεξάντρια. Έκτοτε, πλην από ένα—δύο σημεία, ό 'Αλιθέροη δέν έχει αλλάξει. 'Απ' ό,τι θυμούμαι, είχα πληροφορήσει τότε τόν 'Αλιθέροη γιά τις 'Εγγλέζικες επίδράσεις που άνακάλυπτα στό έργο του Καβάφη και την ομοιότητα του με την 'Εγγλέζικη ποίηση, όπως είχε έξελιχτεί από τά 1880 κι όμπρός κι άναπτυχθεί στα χέρια των διανοητικών και των *realist imagists* της σχολής του *Ezra Pound* και του κύκλου του. Τό όνομα του *Browning* δέν τόχα άναφέρει. 'Αλήθεια όμως πως και τό έργο του *Browning*—μέ τό διανοητισμό του, τόν άργόρυθμο κι άνισοσύλλαβο έν μέρει στίχο του, και τη χρήση στα ποιήματα του της καθημερινής όμιλίας των ανθρώπων που την είχε έξευγενίσει—δέν ήταν δυνατό παρά νά τό γνώριζε ό άγγλομαθέστατος και πολυμαθέστατος Καβάφης. Δέν είναι όμως όρθή ή άποψη ότι αυτός ό 'Αγγλος ποιητής μονάχα τόν είχε επηρεάσει άποκλειστικά.

Θάμαστε πιότερο άληθινοί άν διαπιστώναμε πως ή τάση κ' οι κατευθύνσεις στην 'Αγγλική ποίηση από τόν καιρό του *Browning* και του *Mathew Arnold*, κι όχι τό έργο ενός όρισμένου ποιητή, έπηρεάσαν την Καβαφική ποίηση. 'Ως γεγονός ό έλευτερος στίχος των Γάλλων συμβολιστών—και είναι γνωστό πως ό Καβάφης παρασύρθηκε από τούς συμβολιστές κ' έγραψε ποιήματα σύμφωνα με τά δόγματα της σχολής των—πού τόν δανείστηκε τό πιθανότερο από τούς 'Αγγλους *verslibrists* (όι 'Αγγλοι άνεβάζουν τόν έλευτερο στίχο άτην ποίηση τους στό *Mathew Arnold*) τόν είχε τραβήξει από νωρίς. Την επίδραση αυτή που την άναγνωρίζει επίσης ό κ. Μαλάνος, άπροσδιόριστα και σ' όλη της τη γενικότητα, ό 'Αλιθέροη την περιορίζει τελείως στόν *Browning*. 'Αναμφίβολα κάτι πήρε ό Καβάφης κι άπ' αυτόν, άλλα δέ σταμάτησε έκει από εκείνος σταμάτησε. Προχώρησε ένα με τις καινούργιες τάσεις της 'Αγγλικής ποίησης.

Ό κ. Μαλάνος πρόσεξε κάι πραγματέυτηκε χωριστά μία σημαντικώτατη πλευρά

στό ποιητικό έργο του Καβάφη: την πολυμαθεία του δημιουργού της και την επίδραση της. 'Η πλευρά αυτή είναι ό,τι χαρακτηρίζει και σήμερα άκόμη τό έργο της διανοητικής σχολής του 'Αγγλου ποιητή *T. S. Eliot* καθώς και της σχολής των *imagists* που ίδρυσαν ό *Ezra Pound*, *Richard Aldington* και *F. S. Flint*. 'Ο κάθε ποιητής που άνήκει σ' αυτή τη σχολή «διαβάσει και διαβάσει γιά την ποίηση του, διαβάσει γιά νά βρεί τό ύλικό που χρειάζεται γιά τό ποιήμα του, διαβάσει με σκοπό νά μπορέσει νά συναντήσει κάτι που έχει έξυπνητέησι την άνθρωπότητα και που θά μπορέσει ως έκ τούτου νά τόν έξυπνητέησι... γιαντι διαβάζοντας μπορεί νά συναντήσει κάποιαν εικόνα που ένδεχόμενα νά συγκεντρώνει ή νά άποκρυσταλλώνει ένα δλόκληρο σύστημα σκέψης. Και σχετικά με την έκφραση, τη μορφή όφείλει ν' άκολουθεί τά έξής τρία δόγματα:

α) Κατευθείαν χειρισμός του θέματος, είτε ύποκειμενικό είναι τούτο είτε άντικειμενικό.

β) 'Αποφυγή άπολύτως κάθε λέξης που δέ συμβάλλει στην παράσταση του.

γ) Σχετικά με τό ρυθμό πρέπει νά συνθέτει κανείς άκολουθώντας τη μουσική φράση κι όχι σύμφωνα μ' ένα μετρονόμιο.»

Αυτά πρέπει νά θεωρηθούν ως ή πηγή των επίδράσεων άπάνω στό έργο του Καβάφη. Μερικά από τά προαναφερθέντα στοιχεία και πρό πάντων την ποιητική πολυμαθεία, ό Καβάφης, παρατηρώντας πως ύπήρχαν και στόν 'Αλεξανρινούς της 'Ελληνιστικής περιόδου, δέν έκανε τίποτε άλλο παρά νά τά έκμεταλλευθεί.

Είναι όμως έσφαλμένη ή αντίληψη πως ό Καβάφης άνήκει στην 'Αγγλική κι όχι στην 'Ελληνική γραμματολογία (κι ό καθηγητής *Hesseling* νομίζω πως παραλείπει τό όνομα του στην ιστορία της Νεοελληνικής Λογοτεχνίας). Την τέτοια άποψη, που την παραδέχεται ό 'Αλιθέροη, ό κ. Μαλάνος την άπορρίπτει. Και πολύ όρθά, γιαντι τότε δέν ξαίρω ποιού από τούς νεώτερους 'Ελληνες ποιητές τό έργο, αυτότηρά και στενά έξεταζόμενο, θά άνήκε στην 'Ελληνική γραμματολογία—έχτός άνν μόνο ποιήματα γραμμένα άπάνω στό δίστιχο και τό μοτίβο των δημοτικών τραγουδιών πρέπει νά θεωρούνται γνήσια 'Ελληνικά! Κι άκόμα ή παράθεση του ποιήματος «*Protus*» του Μπράουνινγκ, που είναι όμαλά στιχουργημένο και γραμμένο σέ μιάν ομοιόμορφη γλώσσα, με μία σκόπιμη μετάφραση στό Καβαφικό ύφος από τόν 'Αλιθέροη, δέν άποδεικνύει τίποτε, και μόνο μπορεί νάναι μία έπιτυχημένη παρωδία ένός καλού ποιήματος του 'Αγγλου ποιητή.

Ό Καβάφης δέν παραδέχομαι πως έγραψε έκούσια με τό πνεύμα καμμίας ποιητικής παρακμής. Προχώρησε στην παρακμή, στόν Καβαφισμό, (τά ίδια είχε πάθει κι ό Μπρά-

ουνγκ) με τις υπερβολές, και τις ακρότητες της τέχνης του και την εγωϊστική υπερεχτίμηση της επιβολής του έργου του. 'Αλλά ο Καβάφης έγραψε και καμιά είκοσι πενταριά πρωτότυπα και άριστουργηματικά ποιήματα που θα διαβάζονται και θα θέλγουν και θα θαυμάζονται έφόσον θα υπάρχει και θα μιλιέται ή 'Ελληνική γλώσσα.

'Ο κ. Μαλάνος έχει γράψει ένα βιβλίο που σχεδόν σ' όλα του τὰ μέρη στὰ 90 οιο, ίκανοποιεί και πείθει και που μοιάζει μ' ένα Κώδικα που είναι απαραίτητος για τήν άνάγνωση, κατανόηση κ' έχτίμηση του Καβαφικού έργου τόσο στις φανερές όσο και στις κρυπτογραφικές του πτυχές. Με τó έργο του αυτό έχει άποδείξει ότι είναι ó ικανώτερος ώς τώρα Κ α β α φ ι σ τ ή ς. 'Εξάλλου ó 'Αλιθέρης με τó βιβλίο του, που τó χαρακτηρίζει περιεκτικότητα και σαφήνεια, έχει γράψει ένα άναγκαίο έγχειρίδιο, μίαν εισαγωγή στο Καβαφικό έργο και σ' αυτή τή μελέτη του κ. Μαλάνου. 'Αξίζει τόν κόπο να διαβάζονται τónα κατόπι του άλλου και θα εύχόμενα να δώ μιά συνεργασία για τήν προπαρασκευή μιάς Καβαφικής βιβλιογραφίας και μιά κριτική κριτικής, ένα corpus κριτικής που θα ξεκαθάριζε αντίφάσεις, πλάνες κ' έσφαλμένες γνώμες κι άπόψεις.

'Ο κ. Μαλάνος, όπως με πληροφορεί ó Ίδιος, πρόκειται να δημοσιεύσει στόν 3ον άριθμό του νέου περιοδικού «Νέα Γράμματα» μιά συμπληρωματική μελέτη για τόν Καβάφη. Νάνα μιά συζήτηση άπάνω στις γνώμες τρίτων και μιά άπάντηση στους έπικριτές τού βιβλίου του ; Δέν υπάρχει άμφιβολία πώς τó Καβαφικό έργο θα προκαλέσει μιά συνεχιζόμενη συζήτηση, όπως άλλωστε κάθε ζωντανό έργο, καθώς προβλέπει κι ó καθηγητής κ. Dawkins στή βιβλιοκρισία του για τó μελέτη τού κ. Μαλάνου στο «Journal of Hellenic Studies» LIV, 1934, part I. p. 108.

ΑΝΤ. ΙΝΤΙΑΝΟΣ

ΑΓΓΛΙΚΗ ΦΙΛΟΛΟΓΙΑ

OSBERT SITWELL

Είναι λίγος καιρός τώρα, δυό μήνες περίπου, που ή Κύπρος, και ειδικώτερα ή Πάφος φιλοξενεί ένα από τούς πιο σημαντικούς 'Αγγλους ποιητές και πεζογράφους, τόν Osbert Sitwell, που έχει ρθει με τó νεαρό διηγηματογράφο φίλο του Horner ζητώντας τή γαλήνη του νησιού μας για να γράψει ένα καινούργιο του βιβλίο. 'Ο Osbert είναι τó δεύτερο σέ ήλικία μέλος τής λογοτεχνικής τριανδρίας τών Sitwells, τά δυό άλλα μέλη όντας ή άδελφή του Edith και ó άδελφός

του Sacheverell. Ποιητής, πío πολύ σατιρικός, θεατρικός και κριτικός συγγραφέας και διηγηματογράφος, γεννήθηκε στο Λοντίνο στις 6 τού Δεκέβρη τού 1892 κ' είναι ó πρωτότοκος γιος κι ó διάδοχος τού Σερ Γκιώρτζ Σίτουελ, ενός μεγάλου τσιφλικάτορα και πολύ μορφωμένου 'Αγγλου συγγραφέα και πολιτευτή, που για χρόνια άντιπροσώπευε κάποιο έκλογικό διαμέρισμα στη Βουλή τών Κοινοτήτων. 'Από τή μεριά τής μητέρας του είναι έγγονος τού Λόρδου Λένδσοπορο. Μαθήτευσε στο άριστοκρατικό και περιζήτητο κολλέγιο τού Eton, κι ó Ίδιος σ' ένα χαρακτηριστικό για τó χιούμορ και τήν ειρωνεία του βιογραφικό κατάλογο (Who's Who) τó 1935, αναφερόμενος στη μόρφωση που είχε πάρει σ' αυτό τó κολλέγιο, γράφει πώς μορφωνόταν στις διακοπές δντας γυρνούσε από κεί σπíti του. Κατόπι φοίτησε στο Πανεπιστήμιο τής 'Οξφόρδης. Φεύγοντας από τó Πανεπιστήμιο ύπηρετεί στο Τάγμα τής Φρουράς, όπως φιλοδοξούν να κάμουν όλα σχεδόν τά πρωτότοκα άγόρια τής 'Αγγλικής άριστοκρατίας, και ζούσε πότε στην έπαρχία, πότε στο Λοντίνο και πότε στην 'Ιταλία όπου διαμένει, χρόνια τώρα, ó πατέρας του χιπημένος από μιά σοβαρή και μακρόχρονη άρρώστεια.

'Ο Ίδιος σ' ένα του άρθρο, δημοσιευμένο σέ κάποιο γνωστό 'Αγγλικό περιοδικό (Nash's Pall Mall Magazine, Nov. 1933) κάνει έξομολογήσεις άπάνω στα παιδικά και μαθητικά του χρόνια, κ' έκφράζει, σέ μιά περιεκτική και ζωντανεμένη φράση, σκέψεις και κρίσεις για τó έργο και τούς λογοτεχνικούς του άγώνες καθώς και τó έργο και τούς κοινούς, συντονισμένους με τούς δικούς του, άγώνες τών άδελφών του. Για τó πλούσιο χάρισμα μιάς ειρωνείας που κατέχει, φρονεί πώς πρέπει να αισθάνεται εύγνωμοσύνη στο σχολικό περιβάλλο που πρωτοξύπνησε μέσα του τήν τέτοια διάθεση.

Τó άπόσπασμα που παραθέτουμε πια πío κάτω, δίνει σ' άδρες και καθάρεις γραμμές ένα άληθινό χαρακτηρισμό τών τάσεων και ιδανικών τής λογοτεχνικής επανάστασης τής ποιητικής οικογένειας τών Sitwells. 'Η επανάσταση αυτή ενάντια στη Γεωργιανή Ποίηση (Georgian Poetry) άποτελεί σπουδαίο κι αξιόλογο σταθμό στην 'Ιστορία τής 'Αγγλικής Λογοτεχνίας, έχει δημιουργήσει σχολή, φανατικούς φίλους κ' έχθρούς (έχθροι είναι οι ποιητές και λογοτέχνες γύρω από τó περιοδικό London Mercury) κ' είναι ή προταρχική αίτια για τή γνωστή με τόνονα Sitwellismus ροπή. Τί άκριβώς σημαίνει τó παρεπιγραμμά αυτό, θά τó πούμε λίγο πío κάτω σύμφωνα με τήν αντίληψη κάποιοι νεώτερο 'Αγγλου κριτικού.

'Ο Ίδιος λέει: «Μέ ποιά χαρά ξαναφέρνω στο νού μου, στα φοβερά και σπαραχτικά τής καρδιάς εκείνα χρόνια, τήν εμφάνιση τής πρώτης ποιητικής συλλογής τής άδελφής μου,

«ή Μητέρα», που βγήκε από τόν έκδοτικό οίκο Μπλάγκουελ στην Όξφόρδη, σε τιμή έξι πέννες, που σήμερα αξίζει τόσες λίρες. Γιατί τό κλειδί τής νότας έτούτης τής συλλογής ήταν ένα που, αυτή μόνη από τους Άγγλους ποιητές, είχε ανακαλύψει και που σ' αυτό συχνά ξαναγύριζε: μια παράξενη κ' έξωτική αίσθηση τών έννοιών που βρίσκονται κάτω από τις λέξεις, τών μορφών που μορφάζουν κάτω άπ' τήν τυπωμένη γραμμή. Ή τεχνική τής άπ' τήν εποχή εκείνη έχει βελτιωθεί σε βαθμό που νά ναι άγνωριστή. Μά και τότε άκόμη προξενούσε έκπληξη, γιατί ύπηρχε σ' ένα τόσο νεαρό κορίτσι, και βέβαια σήμερα ό νους κ' ή καρδιά που σύνθεσαν τήν πρώτη σύντομη κι όχι τέλεια εκείνη μουσική είναι τά ίδια, τόσον έτοιμα και γοργά για νά χτυπήσουν τή σκληρότητα, ή τήν άδικία. Ούτε ή κυριαρχία τής άπάνω στό μέσο, που στό μεταξύ έχει άποχτήσει, έβλαψε καθόλου τή λαγαρότητα και τό χρώμα τής φαντασίας τής.

»Ό άδελφός μου έχει όμως, όπως τό νομίζω, τό καθαρότερο λυρικό δώρημα κι από τους τρεις έμάς, που τό συνδέει με τήν πιο πλατειά μάθηση. Φανταστικά θέματα μάθησης κυλούν εύκολα άπ' τ' άκροδάχτυλα του... Έξάλλου είναι φυσικό του νά ενδιαφέρεται λιγότερο για τήν πολιτική και τόν κόσμο από μένα. Άλλά ή κοσμικότητα, δηλαδή μια γνώση κι άντίληψη του κόσμου και τών ενεργειών του, είναι μεγάλο εμπόδιο για ένα τεχνίτη, έχτος άν γίνει άπρόσβλητη από σήψη μ' ένα σατιρικό αίσθημα, που εύτυχώς άνάφερα και πιο άπάνω μου τό επέβαλαν οι περιστάσεις. Πραγματικά, αυτό τό χάρισμα ξεχωρίζει κάπως τό έργο μου από τό έργο τής άδελφής και του άδελφού μου. Όντας γυρνά πίσω και κοιτά τις λογοτεχνικές μάχες που σ' αυτές έχουμε πάρει μέρος, άντιλαμβάνομαι πως, άλιμονο, δέν έχουμε τελέψει άκόμα. Φαίνονται σάν τά κύματα τής θάλασσας νά ξαναγυρίζουνε σε κανονικά διαλείμματα. Και μια που στεκόμαστε ύπερασπιστές για κάτι, για τήν αγάπη τής ζωής σ' ένα κόσμο όπου ή αγάπη πεθαίνει, για τό θετικό ενάντια στή χλωμάδα, είναι βέβαιο πως θά ζητήσουν νά μάς χαστουκίσουν και πάλι. Ίσως είμαστε στή λογοτεχνία οι θεματοφύλακες κάποιας Άγγλικής παράδοσης, μιας παράδοσης που δέν τή βρίσκει κανείς άλλου πουθενά. Άρχισαμε όλοι τό στάδιο μας ως ποιητές και μόλον που έχουμε γράψει τόσα πεζά, βιβλία, νουβέλες, διηγήματα, λογοτεχνικές κ' ιστορικές μελέτες και φυλλάδια, θά φτάσουμε στό τέλος, ελπίζουμε, ποιητές. Και μόλον που ή ποίηση δέν έχει άποχτήσει άκόμα δημοτικότητα—ένα αρκετά παράξενο πρόμα—ή Ικανότη μας νά καταπιαστούμε μ' ένα βιβλίο και νά τό έχτελέσουμε σάν ένα ποίημα είναι ό,τι έκαμε τά πεζά

μας νά τραβήξουνε τόσους άναγνώστες.

»Γεννηθήκαμε σε μια εποχή ειρήνης και μετριασμένης ανθρώπινης καλοσύνης· μ' αντίθετα, ζήσαμε ίσαμε τώρα σε μια περίοδο γιομάτη από άγώνες και κάκητα. Ζήσαμε κ' είδαμε τόν τραγικότατο πόλεμο που, για τους προικισμένους με τό χάρισμα νά ενδιαφερούν για τή συγγραφή βιβλίων και τήν τέχνη, ήτανε μια περίοδο από τις πιο ένοχλητικές τής ανθρώπινης ιστορίας. Ό μεγάλος ύψωμός τών τιμών με τα δυό έκατομύρια τών άνέργων κ' ή άπαίσια πάλη για τήν άπόχτηση χρημάτων χωρίς νά κερδιστούν. Ή οικονομική κρίση και τό καταστροφάρωμα τών δημοκρατικών κυβερνήσεων στή μισή Ευρώπη κάτω από τις πιο ταπεινωτικές συνθήκες... Λαμβάνοντας όλα τούτα ύπόψη δέν είναι ίσως έχπληχτικό, γιατί, άνήκοντας στήν εποχή μας, στρατολογήθηκαμε νά πολεμήσουμε τό ψέμα και τήν ντροπή τόσο τή λογοτεχνική όσο και τήν ανθρώπινη.»

Πάντα μια καινούργια τάση στήν ποίηση, και γενικά στήν τέχνη, ξεφυτρώνει, μεγαλώνει, καρποφορεί, παρακμάζει και πεθαίνει άπαράλλαχτα όπως κ' ένας ζωϊκός ή φυτικός οργανισμός. Θά ύπάρξουν οι τεχνίτες, λίγοι από μια μεγάλη πληθώρα, που θά μπορούσαν νά φτάσουν στήν κορυφή τής τέχνης και νά δώσουν τους πιο λαμπρούς, τους πιο αντιπροσωπευτικούς καρπούς τής τέτοιας κίνησης. Θά συμβεί κάποιος νά προσέξουν και νά τονίσουν πιο πολύ έτούτη ή εκείνη τή φάση τής καινούργιας τέχνης κ' έτσι νά φτάσουν σε ύπερβολές, χτυπήτες κι ανυπόφορες. Τώρα άρχίζει ή παρέκκλιση από τά νέα ιδανικά που έγιναν βασικά, άπαραίτητα στοιχεία κ' ή παραγωγή χάνει τήν πρώτη τής δροσιά κ' ελικρίνεια, γίνεται ψεύτικη, πλαστή, προσποιημένη. Τότε άρχίζουν οι Ικανοί νεώτεροι ν' άποσκιρτούν και νά χτυπούν για νά σώσουν τήν τέχνη από του νά σταθεί σ' ένα σημείο κάνοντας βήματα σημειωτά και ν' άποτελεματωθεί: γενιέται ή επανάσταση. Κάτι παρόμοιο συνέβηκε και με τή Γεωργιανή ποίηση. Ή βασιλεία τής είχε συμπληρωθεί εύτς κατόπι από τό θάνατο του Brooke και σ' αυτή άνηκαν όλοι οι νέοι που έγραψαν λίγο πριν του πολέμου και και συνέχισαν γράφοντας ύστερα άπ' τόν πόλεμο. Οι παλαιότεροι όμως που πέρασαν άπ' τό δέκατον ένατο στόν είκοστό αιώνα, όπως ό Hardy κι ό Bridges, και οι νεώτεροι Ralph Hodgson και W. H. Davies είναι οι έξαιρέσεις.

Τά χαρακτηριστικά τής τέχνης τών Γεωργιανών ήτανε στις αρχές, και σ' αυτά τά χειρότερα στιχουργικά προϊόντα τής, ένας ποιητικός έξευγενισμός. Φυσικά γιατί σε μιάν άναστατωμένην εποχή και στή δίνη μέσα άντίξουν ρευμάτων που έξεπαζαν στις άκρογιαλιές ξερνώντας χίλια δυό χυδαία κι άποτρόπαια άπορρίματα, ύπηρχαν οι άποτραβηγμένοι μορφωμένοι εκείνοι που άντι-

δρούσαν κ' έκφραζαν τους έαυτούς των με την ευγένεια και τή λεπτότητα που έρμοζε στη θέση κι αξιοπρέπεια διανοούμενων ανθρώπων. Άκριβολόγοι και προσεχτικοί να χτυπήσουν, αν νόμιζαν πως έπρεπε να χτυπήσουν, όρθα, στο κατάλληλο μέρος και τήν κατάλληλη στιγμή. Γι αυτό κι ό στίχος ήταν ακριβολογημένος και φιλόκαλος. Μά τό λεξιλόγιο τους, διαλεγμένο με προσοχή, δέν μπορούσε παρά να φτάσει να γίνει, με τόν καιρό, δογματικό και να χαράξει γύρω του ένα βαθύ χαντάκι που θά μπόδιζε τήν ελεύθερη κυκλοφορία, θά στενοχωρούσε και θά όδηγούσε αναπόφευκτα στην αντίδραση για μία πλατύτερη και πιό ελεύθερη περιοχή. Κι όμως οι Γεωργιανοί πού ανακάλυψαν ακόμη μία φορά τήν Άγγλική φύση και τόν Άγγλικό άγροτισμό του **John Clare** με δυό εξαιρετικούς φυσιολάτρεις ποιητές, τόν **Edmund Blunden** και **V. Sackville-West**—μία συνέπεια που άπομάκρυνε από τό χυδαίο περιβάλλον των πόλεων όπως τ' αντιλαμβάνουνταν—δημιούργησαν, και πολύ γρήγορα μάλιστα, μία τάξη φυσιολατρών ποιητών, που πολλοί άπ' αυτούς όμως πήγαιναν τά Σαββατοκυριακά στην έξοχή και κάτω από τήν πλήξη τής άγροτικής μονοτονίας δέν έβλεπαν τήν ώρα και τή στιγμή που θά γυρνούσαν στις ασφαλτοστρωμένες, πλατειές λεωφόρους τής πολιτείας.

Έναντία στις υπερβολές και στην αυξανόμενη άνειλικρίνεια των Γεωργιανών όρθώθηκαν έπαναστατημένοι με μιάς κ' οι τρεις **Sitwells**. Τό κίνημά τους ξανάμπασε τήν άποδωμένη δροσιά, τή ζέση και τό θάρρος για μία καινούργια πρόοδο στην ποίηση και τήν τέχνη, καθάρισε τις αισθήσεις κι άφαίρεσε άπό τό λεξιλόγιο τό σφικτοδεμένο φίμωτρο. Έτσι ξεπρόβαλε ή ροπή «**Sitwellism**» με τήν ευφυΐα και τήν κριτική όξύτητα τής **Edith**, τό βαθύ λυρισμό του **Sacheverell** και τό σατιρικό πνεύμα του **Osbert**, σέ τρόπο που τό έργο και των τριών να στέκει ένα έργο παραπληρωματικό. Κι ό **Osbert**, που ως τά τώρα έχει γράψει είκοσι περίπου βιβλία, έχει φτάσει στο νησί μας γιά να γράψει ένα καινούργιο έργο...

ANT. INTIANOS

ΕΠΙΣΤΟΛΕΣ

Γιά μιάν «άντίφαση».

Κύριε συντάκτη,

Στό 10 τεύχος των «Κυπριακών Γραμμάτων» ό κ. Α. Ίντιάνος κλείνοντας τό σημείωμά του για τήν κριτική και τόν Λιπέρτη γράφει, πως τά γραφόμενα μου στο 4 τεύχος του περιοδικού «Η Γνώσις» για τόν ποιητή Λιπέρτη βρίσκονται «σε μιάν χοντρή και πολύ χτυπητή άντίφαση», επειδή λέω, πως ό Λιπέρτης άφηκε άχρησιμοποίητα ώρισμένα

στοιχεία τής Κυπριακής ζωής, και παρακάτω πως ζωγραφίζει τήν Κυπριακή ψυχή. Βρίσκει δηλαδή πως οι κρίσεις «ζωγραφίζω κάτι» και «παραλείπω ώρισμένα στοιχεία από αυτό τό κάτι» βρίσκονται «σε χοντρή άντίφαση». Δέν μου φαίνεται σωστό και να! γιατί.

Άς υποθέσουμε, ότι έχουμε τρία πορτραίτα ενός και του αυτού προσώπου. Τό ένα καμωμένο από ένα έρασιτέχνη, τό άλλο από ένα καλό ζωγράφο και τό άλλο από ένα πρώτης γραμμής ζωγράφο. Όλοφάνερο πως και τά τρία είναι ζωγραφίες του αυτού προσώπου. Πόσα όμως στοιχεία λείπουν από τό πρώτο και πόσα από τό δεύτερο, αν τά συγκρίνουμε με τό τρίτο;

Μου φαίνεται, πως δέν πρόκειται περι άντιφάσεως μά περι παρανοήσεως, όχι όμως χοντρήσ.

Δικός σας

Χ. ΠΑΠΑΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΥ

Συμπληρωματικά

Άγαπητέ κ. Διευθυντή,

I. Παρακαλώ να μου έπιτρέψετε να προσθέσω τά παρακάτω δυό «άρθρα και κριτικές» στο βιβλιογραφικό σημείωμα που δημοσίεψεν ό κ. Άντ. Ίντιάνος στο φύλλο σας άρ. 10 τής 1|2|1935, ύστερα από τήν κριτική του μελέτη «Η Κριτική και ό Λιπέρτης»:

ζ¹. **Chants Chyriotes, tome II, par D. Lipertis, Chypre, Lefkosia, 1930, 144 p. in 80, 3 shel.** (Τζιυπριωτικά (sic) τραούδκια, en dialecte chyriote).—«**Libre**», No 102—103 (Avril—Mai 1931) p. 817, M. le Professeur Louis Roussel.

ζ². Κρίσεις διά τόν ποιητήν μας Δ. Λιπέρτην. Τζιυπριωτικά Τραούδκια, τόμ. Β', Δ. Λιπέρτη—Έφημ. «Άλήθεια» Λεμεσού άρ. 2613, 22|5|1931. [Μετάφραση άποσπασμάτων τής κριτικής του καθηγητού **Louis Roussel** και άναδημ. από τή «Μεγάλη Έλληνική Έγκυκλοπαίδεια», τόμ. ις', τεύχος 273].

II. Στά «Κυπριακά Γράμματα» Άρ. 3 τής 15|10|1934, ό κ. Ίντιάνος γράφει στο ώραίο του άρθρο «ό Ψυχάρης κ' ή Κύπρος» πως «...έκτοτε δέν ξαίρει ναχει δημοσιευτεί κάπου κανένα άλλο γράμμα του Ψυχάρη σχετιζόμενο με τό νησί μας».

Θάξιζεν ίσως να σημειωθεί πως τό γράμμα του Ψυχάρη στο Φραγκούδη που άναφέρειν πιό πάνω ό κ. Ίντιάνος—έκείνο ακριβώς που είναι στο Βιβλίο «Ρόδα και Μήλα», τόμ. Δ. σελ. 97—ξαναδημοσιεύτηκε με τήν ευκαιρία του θανάτου του Ψυχάρη στο περιοδικό «Έλληνικά Γράμματα» (τόμ. Ε', άρ. 69|12 'Οκτωβρίου 1929) πρωτοσέλιδο, «για να ξαναθυμηθούν τό Δάσκαλο όσοι τόν γνώρισαν και να πάρουν μία ίδια όσοι δέν έτυχε ν' άσχοληθούν με τό έργο του».

Λεμεσός 4—2—1935.

Δικός σας

ΑΝΤΩΝΑΚΙΣ ΓΕΩΡΓΙΑΔΗΣ

ΤΥΠΟΣ

Στὴν «Ἐλευθερία» (30 Γεν.) δημοσιεύεται ἡ «Ἀπιστία», κυπριώτικο διήγημα τοῦ κ. Κώστα Μόντη. Στὴν ἴδια ἐφημερίδα (2 Φλεβ.) ἀναδημοσιεύονται ἀπὸ τὰ «Ἐκδρομικά» Ἀθηνῶν οἱ «Πεταχτές ἐντυπώσεις ἀπὸ τῆ Λευκοσία» τοῦ κ. Κ. Μόντη.

—Στὸν «Κυπριακὸ Τύπο» (30 Γεν.) δημοσιεύεται σημεῖωμα τοῦ «Παράξενου» (Κ. Προυσῆ) γιὰ τὸν πρωτοποιητῆρ Χριστόφορο Παλαίση.

—Στὴν ἴδια ἐφημερίδα (2 Φλεβ.) ὁ κ. Εὐέλθων Πιτσιλλίδης ἀπαντᾷ στὸν «Θεατρόφιλο» τοῦ «Χρόνου» ἂν «ἡ ἐπιθεώρησις εἶναι χρεωκοπημένον εἶδος».

—Στὸν «Κυπριακὸ Τύπο», ἐπίσης ὁ κ. Πασίκυπρος γράφει ἱστορικὰ Κυπριακὰ σημεῖωματα: «Τὰ ὄργια μιᾶς Κυπρίας βασιλείσεως» (6 Φλεβ.), «Οἱ Ἑβραῖοι εἰς τὴν Κύπρον» (8 Φλ.), «Ὁ ἀτυχὴς ἔρωσ δυὸ Κυπριῶν Πριγκήπων» (10 Φλ.).

—Στὴν «Πρωῖν ἡ.», ὁ κ. Τεῦκρος Ἀνθίας γράφει δυὸ σημεῖωματα γιὰ τὴ γλώσσᾳ (6 καὶ 10 Φλ.).

—Στὸ «Νέο Κυπριακὸ Φύλακα», (31 Γεν. 1,2 Φλ.) ἀναδημοσιεύεται ἀπὸ τὰ «Illustrated London News», τὸ ἄρθρον «Ἡ Κύπρος κατὰ τὴν λιθίνην ἐποχὴν καὶ μετέπειτα. Βασιλικὸς τάφος τοῦ 4ου αἰῶνος», τοῦ κ. Π. Δίκαιου.

—Στὴν ἴδια ἐφημερίδα (3 Φλ.) ὁ κ. Κ. Α. Κωνσταντινίδης στὴ σειρά τῶν ἄρθρων τοῦ «Ἡ παλιὰ Λευκοσία—Ἡ μοντέρνα πρωτεύουσα», γράφει γιὰ τὸν «ντουλαρμὰ, τὴ μεγάλη φωταψία».

—Στὶς ἐφημερίδες «Πρωῖν ἡ...» «Ἐλευθερία», καὶ «Φωνὴ τῆς Κύπρου», τῆς 9 Φλεβ. δημοσιεύτηκαν ἀνακοινώσεις τοῦ διευθυντῆ τῶν ἀρχαιοτήτων κ. Χίλτον γιὰ τὴν προστασία τῶν μνημείων τῆς Κύπρου.

—Στὰ «Ἀθλητικὰ Νέα», Λευκοσίας (25 Δεκέμβριον 1934) δημοσιεύθηκε τὸ ποίημα «Ἀθλητής», τοῦ κ. Λεωνίδα Παυλίδη μερικὰ ὁμῶς λάθη. Δημοσιεύομε παρακάτω τὸ τὸ σωστὸ κείμενον ὅπως μᾶς τὸ ἔστειλε ὁ κ. Παυλίδης:

Ο ΑΘΛΗΤΗΣ

Ἐμπνευσμένο ἀπὸ τὸν ἀθλητισμὸ τῆς Κύπρου.

Χαλκὰ τὰ μπράτσα σου, ριζὰ βουνοῦ
τὰ πόδια σου στὴ γῆ, τὴν ἅγια γῆ σου·
καὶ σφίγγοντας τὴ ζώνη σου ταυνοῦ

ν' ἀστράψει μπρὸς στὰ ἄμια τ' ἄλλουνοῦ
ὅμοια τῆ διαμαντόπετρα κ' ἡ ἀλήκη σου
νὰ τὸν τυφλώσει. Μῆτε ταπεινοῦ

μῆτ' ἐπαρμένου ἄς μοιάζει, μὰ ψηλὰ
πάντα ν' ἀνθεῖ τὸ καμαρόφρυδο σου
στὸ πείσμα τ' ἄλλουνοῦ κι ἄς σοῦ κυλᾷ
τὸ κύμα τῆς ὀργῆς του. Ἐφταδιπλώσου

στὴν ἄθλησή σου ὀλόγυρα σὲ δρῦ
σάμπως τὸν ἀνοιξιᾶτικὸν ἀγέρα·
κ' ἔλπιζε πὼς ἡ νίκη σου ἡ σκληρὴ
γοργὰ θὰ φτερουγίσει ὡς περισσότερα...
Ἀθήνα, Ὀχτώβριος 1931

ΛΕΩΝΙΔΑΣ ΠΑΥΛΙΔΗΣ

—Στὸ «Journal of Hellenic Studies», vol. LIV, 1934, part II, ὁ διευθυντῆς τῆς Βρετανικῆς Σχολῆς Ἀθηνῶν κ. H. G. G. Payne κάνοντας τὴν ἀρχαιολογικὴ ἐπιθεώρησι τοῦ περασμένου χρόνου, γράφει στὶς σ. 198—200 καὶ γιὰ τὶς ἀνασκαφὰς ποῦ ἔκανε ὁ κ. Π. Δίκαιος στὴν Ἐρήμη, Καραβᾶ, Χοιροκοιτία, ὅπου βρῆκε νεολιθικὰ ἀντικείμενα, καὶ στὴν Κερύνεια καὶ Πύλα Ἐδῶ ἐπίσης δημοσιεύεται εἰκόνα νεολιθικοῦ σπιτιοῦ καὶ τάφου ἀπὸ τὴν Ἐρήμη.

—Στὴν «Ἑλληνίδα», (Γεν. 1935) ἡ δνις «Ἑλλη Χ. Παπαδοπούλου γράφει γιὰ «Μερικὰ σινηθείες τῶν Κυπριώτικου γάμου».

—Στὴ «Near East and India» (31 Γεν.) δημοσιεύεται ἄρθρον τοῦ Sir Ronald Storrs γιὰ τὶς «ἀρχαιότητες τῆς Κύπρου».

—Πῆραμε τὴν ἐβδομαδιαία ἑλληνικὴ ἐφημερίδα τοῦ Χαρτοῦμ «Ὁ Θεατῆς» ποῦ τὴ διευθύνει ὁ κ. Ρέννος Α. Γαλανίδης (P.O.B, 89, Khartoum, Sudan).

—Πῆραμε καὶ τὶς ἐφημερίδες «Ἀλήθεια», «Πάφος», «Παρατηρητῆς».

ΕΙΔΗΣΕΙΣ

—Ὁ κ. Γιάννης Λέφκης (Γ. Παπαγγέλου) κυκλοφορεῖ τὶς μέρες τοῦτες τὴν ποιητικὴν τοῦ συλλογῆ «Στεναγμοὶ καὶ πόθοι».

—Ὁ κ. Γιάννης Σταυρινὸς Οἰκονομίδης θὰ ἐκδώσει σὲ λίγο τὸ ἔργον τοῦ «Κυπριαίκα», σειρά διηγημάτων παρμένων ἀπὸ τῆ ζωῆ τῶν χωρικῶν τῆς Κύπρου.

—Τὸ καλοκαίρι οἱ κ. T. Bruce-Mitford, W. L. Burn, καὶ F. Walker, τοῦ Πανεπιστημίου τοῦ Ἄγ. Ἀνδρέα, θὰ ἐπισκεφθοῦν τὴν Κύπρον γιὰ νὰ τὴν μελετήσουν ἀρχαιολογικὰ, ἱστορικὰ καὶ οἰκονομικὰ.

—Ἀναγγέλλεται ἡ ἔκδοσις τοῦ νέου περιοδικοῦ «Φλόγα» στὴν Ἀθήνα με διευθυντῆ τὸν κ. Γιάννη Φλιάσιο.

ΝΕΑ ΒΙΒΛΙΑ

PAUL BALDASSERA.—«Lesbos ou Cythère?» Roman. Editions Eugène Figuière. Paris (1934).

ΑΛΚ. ΓΙΑΝΝΟΠΟΥΛΟΥ.—«Κεφάλια στὴ σειρά». Ἐντεκα διηγήματα. Ἐκδόσις Μακεδονικῶν Ἡμερῶν. Θεσσαλονίκη, 1934. Δρ. 40.

ΝΙΚΟΛΑΟΥ Β. ΤΩΜΑΔΑΚΗ.—«Ἀνδρέας Κάλβος, Συμπληρωματικά Σολωμικής Βιβλιογραφίας» Ἀπόσπασμα ἐκ τοῦ τούτου πρώτου (1935) τοῦ περιοδικοῦ Νεοελληνικὸν Ἀρχεῖον, Χανιά, 1934, σ. 145—174.

ΠΕΤΡΟΥ ΜΑΡΚΑΚΗ.—«Τὸ Χτικόν», ἠθογραφία, Ἐκδοτικὸς Οἶκος Σ. Μ. Φωτιάδου, Ἀθήναι 1932, Δρ. 10 Γ. Κ. ΚΑΤΣΙΜΠΑΛΗ.—«Ἀλέξανδρος Παπαδιαμάντης». Πρώτες Κρίσεις καὶ πληροφορίες, Βιβλιογραφία. Ἀθήνα, Τυπογραφεῖο, «Ἐστία», 1934.

DIONISIO SOLOMOS.—«Elogio di Ugo Foscolo» con introduzione e note del Prof. Dott. Carlo Brighenti. He edizione riveduta G. B. Paravia, Torino etc. 1934 XII σ. 56. L. 5.

Prof. Dott. CARLO BRIGHENTI.—«Nomi della Grecia Moderna Lorenzo Mavilis». He edizione riveduta. G. B. Paravia, Torino etc., 1934 XII σ. 31. L. 3. 50.

«The Journal of Hellenic Studies» Vol. LIV, 1934, Part II London. Price 1 guinea.

ΑΛΛΗΛΟΓΡΑΦΙΑ

Παρακαλοῦμε νὰ διορθωθοῦν τὰ ἐπόμενα στὸ ποίημα τοῦ κ. Νίκου Κρυνιδιώτη «Ἀλαλαγοί», ποὺ δημοσιεύθηκε στὸ προηγούμενο τεῦχος σ. 299: Στροφή πέμπτη, στίχος 3 ἀντὶ «τόσο πολὺ πού σ' ἀγάπησε» νὰ γίνῃ «τόσο πολὺ πού ἀγάπησε» καὶ αὐτὴ στροφή 6 ὁ στίχος 1 νὰ διαβαστεῖ: «Ἐταί μοιραία καὶ θλιβέρα δὲ φεύγουμε οἱ γενναίοι!» Ἐπίσης στὸ τεῦχος 7—8, σ. 246, στήλ. 1 γρ. 11 ἀντὶ «1877» νὰ γραφεῖ «1878», καὶ σ. 248 στήλ. 2, γραμμὴ 2 ἀπὸ κάτω ἀντὶ «1910» νὰ διορθωθεῖ «1901». Καὶ σὲ τοῦτο τὸ τεῦχος σ. 331, στροφή 4, στίχος 3 ἔστερα ἀπὸ τὸ «ἐγλοῖσιν» νὰ μπαῖ κόμμα, καὶ στίχ. 6 νὰ τονιστεῖ τὸ «ἴσθ».

Καθηγητὴ Γ. Σωτηρίου, Ἀθήνα. Σὰς εὐχαριστοῦμε θερμώτατα γιὰ τὰ καλά σας λόγια καὶ τὴν προθυμία σας νὰ μᾶς βοηθήσετε.—κ. Τ. Πετρῶνδρα, Κάιρο. Μᾶς συγκινοῦν οἱ ἐνέργειές σας γιὰ τὸ περιοδικὸ μᾶς. Περιμένουμε τὴ μελέτη σας καθὼς καὶ τὸ διήγημα τοῦ Ν. Θὰ τοῦ γράψουμε καὶ ἰοαίτερα.—κ. Γ. Λ. Ἀλιθέρση, Ἀλεξάνδρεια. Θὰ μπεῖ στὸ ἐπόμενο. Τὴ μελέτη καὶ τὸ διήγημα σας τὰ περιμένουμε. Τὸ ζήτημα τοῦ Ν. φαίνεται πὼς θὰ κανονιστεῖ.

—κ. Α. Παυλίδη, Ἀθήνα. Σὰς εὐχαριστοῦμε θερμώτατα γιὰ ὅλα. Θὰ φροντισοῦμε γιὰ ὅτι μᾶς λέτε. Σὰς γράφουμε ἰδιαίτερα.—κ. Ν. Β. Τωμαδάκη, Κρήτη. Πήραμε τὸ «Νεοῦλ. Ἀρχεῖον» καὶ τὸ παράτημα. Σὰς στέλαμε ὅλα τὰ προηγούμενα τεύχη. Γιὰ τὸ ἄλλο, θὰ μάθουμε ἀπὸ τὸν ἐκδότη καὶ θὰ σας πληροφορησοῦμε πολὺ σύντομα.—κ. Ι. Συκοῦτρη, Ἀθήνα. Σὰς γράψαμε καὶ αὐς ἐξηγήσαμε πὼς ἔγινε. Τὸ λάθος ἦταν δικό μας. Περιμένουμε γιὰ τὰ ἄλλα.—κ. Γιάννη Φλιάσιο, Ἀθήνα. Μᾶς συγκινοῦν τὰ ἐνθουσιαστικά σας λόγια. Ἐλπίζουμε κάτι νὰ δοῦμε γιὰ τὸν τόπο μᾶς. Μὲ χαρὰ μᾶς σὰ δοῦμε τὸ ποιοτικὸν περιοδικὸ «Φλόγα». Σὰς γράφουμε καὶ ἰδιαίτερα γιὰ τὴ συνεργασία καὶ γιὰ ὅσα μᾶς ρωτᾶτε.—κ. Εὐγενία Μιχαηλίδη, Βαρῶσι. Σὰς εὐχαριστοῦμε καὶ γιὰ τὰ καλά σας λόγια καὶ γιὰ τὴ συνδρομή. Ὅσο γιὰ τὸ ἄλλο πού μᾶς γράφετε, θὰ διορθωθεῖ. Σὰς διαβεβαίωנו μόνον πὼς ἐξαιρέσεις δὲ γίνονται γιὰ κανένα, τουλάχιστον ἐν γνώσει μᾶς. Ἴσως νὰ εἶναι ἐντελὸς τυχαῖο τὸ πρᾶμα.—κ.κ. Πέτρο Μαρκάκη, Ἀθήνα, Παῦλο Βαλδασερίδη, Morzine, Ἀλκ. Γιαννόπουλο, Θεσσαλονίκη. Πήραμε τὰ βιβλία σας.—κ. Π. Πιερρίδη, Ἀρεδίου. Τὰ μονόπρακτα, τίς λέξεις καὶ τὸ γράμμα σας ποὺ ἔχει ἡμερομηνία 12 Δεκεμβρ., μόλις τώρα τὰ πήραμε κι ἄπορουμε γιὰτι. Γιὰ τὰ μονόπρακτα θὰ σας γράψω ὁ κ. Ι. Γιὰ τίς λέξεις, πολὺ προσεχτικά μαζεμένες κ' ἐξηγημένες, σὰς εὐχαρι-

στοῦμε.—κ. Π. Διασίδη, Λύση. Δὲν εἴχαμε ἀμφιβολίες γιὰ τὸ ζήτημα ἐκεῖνο, μὰ τὸ θεωρήσαμε ἀναγκαῖο νὰ τὸ μάθετε. Περιμένουμε νέα σας.—κ. Κ. Χατζηγιάννου, Κερόνια. Ἔχετε δίκαιο ὅλα δὲν χρειάζεται νὰ τὸ πάρομε ἐπὶ τὸ ζήτημα. Θὰ ἦταν πολὺ προσβλητικὸν γιὰ τὸν ἄνδιαφερόμενο.—κ. Μάρανθο Ἀρίνη, Ἀίαντο. Τὸ ποίημα σας δείχνει ἀρκετὴ ἐξέλιξη, μὰ ἀκόμα δὲν ὑπορεσατε νὰ ἐκφράσετε κανονικὰ καὶ καλλιτεχνικὰ τὰ ἴσχυρά σας συναισθήματα. Κάτι πᾶτε νὰ πείτε, καὶ νὰ κάνετε, μὰ πνιγεστε μέσα στὸν ἴδιο σας ἑαυτὸ πού ζεχνεῖ λίζει. Μὲ περισσότερη προσοχή θὰ δώσετε καλὴ δουλιὰ. Ἄλλὰ τὸ διήγημά σας εἶναι γραμμένο κακὰ, χωρὶς παρατηρητικότητα, σὰ μαθητικὴ σύνθεση ἀφυλολόγητη. Ἐδῶ χρειάζεστε νὰ δουλέψετε περισσότερο καὶ αὐστηρότερα. Παρακαλοῦμε ἄλλη φορά νὰ βάζετε σωστὸ γραμματικὸν μὲ στὶς ἐπιστολὲς σας.—κ. Μ. Ἐδῶ γα, Ἐνταῦθα. Τὸ πρῶτό σας πρωτόλεο εἶναι ἀπελπιστικό. Ἐνὸ θέλετε νὰ ἐξυμνήσετε τὸ «φτώχεια», ἐσεῖς εἴστε τόσο πλούσιος σὲ φιλανθρωπία! Διαβάστε νεοέλληνες καὶ ξένους ποιητὲς καὶ μὴ τολμήσετε νὰ γράψετε πρὶν περάσει κάμποσος καιρὸς.—κ.κ. Τρ. Γεωργαλλίδη, Ἀπεσία, Κ. Λ. Ἀνδρέου, Καλὸ Χωριό, Θ. Συμεωνίδη, Μάμμαρι, Φιλ. Κωνσταντινίδη, Βαρῶσι. Πήραμε τὴ συνδρομή κ' εὐχαριστοῦμε. Ἀνανεώσαμε τὴν ἔγγραφὴ σας. Τὶς ἀποδείξεις τὰς στέλνομε.—κ.κ. Χρ. Γεωργίου, Μήλια, Ἡλ. Παρτέλλα, Καρπάσια, Χρ. Χαραλαμπίδη, Τρούλλου, Κ. Ν. Λαυίτη, Λεμεσό. Σὺμφωνοι. Περιμένουμε.—κ. Ν. Πετρίδη, Κίθημα. Παρακαλοῦμε νὰ μᾶς πληροφορηθεῖτε γιὰ ὅτι σας γράψαμε.—κ. Ἀντ. Φαρμακίδη, Λεμεσό. Δὲν πήραμε ἀκόμα τίποτε. Γράψτε μᾶς.

Κυκλοφορεῖ σὲ λίγο

ΛΟΥΚΗ ΑΚΡΙΤΑ

“ΝΕΟΣ ΜΕ ΚΑΛΑΣ

ΣΥΣΤΑΣΕΙΣ....»

Μυθιστόρημα

Τὸ τραγικὸ δράμα τῆς ἄνεργης νεολαίας σὲ μιὰν ἀριστοτεχνικὴ ψυχογραφία.

Ἐπεύθυνος ἰδιοκτήτης: Α. Μ. Ἀτταλίδης—Λευκοσία.

Τυπογραφεῖο «ΝΕΟΣ Κόσμος» Θωμά Γ. Κυριακίδη—Λευκοσία.

Ἐκυκλοφόρησε
ΓΛΑΥΚΟΥ ΑΛΙΘΕΡΣΗ

ΤΟ ΠΡΟΒΛΗΜΑ
ΤΟΥ ΚΑΒΑΦΗ

Ἀλεξάνδρεια, 1934

Πωλεῖται στὸ γραφεῖο μας
(Οὐζουνιάν 11) σελ. 1.

Ἐντὸς τοῦ Φεβρουα-
ρίου κυκλοφορεῖ
στὴν Ἀθήνα

Η

ΦΛΟΓΑ

ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΚΟ & ΚΑΛΛΙΤΕΧΝΙΚΟ
ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ

Δημιουργικῆς πρωτοπορείας

Ἐπὶ τῆς ὕλης:

ΓΙΑΝ. ΦΛΙΑΣΙΟΣ

Ὁδὸς Γ', Σεπτεμβρίου 15

Ἀθήναι

ΘΕΛΕΤΕ νὰ ἔχετε στὸ σπίτι σας ἓνα ἔπιπλο
ποῦ νὰ φαίνεται εὐρωπαϊκό;

ΘΕΛΕΤΕ ν' ἀποφύγετε τὸ φούσκωμα τῶν ἐπί-
πλων σας;

Κάνετε τὰ ἔπιπλα σας ἀπὸ **ΚΑΠΛΑΜΑ**
Εὐρωπαϊκό, ἐγγυημένα γιὰ δεκάδες χρόνια.

Ὁ καπλαμᾶς δὲν εἶναι καμιὰ καινούργια ἀνακάλυψη
ποῦ βρήκαμε μεῖς. Στὴν Εὐρώπῃ τὸν ἐργάζονται ἐδῶ καὶ **δια-**
κόσια χρόνια.

Εἶναι καιρὸς πιά νὰ συγχρονιστοῦμε στὴν ξυλουργικὴ
τέχνη, γιὰ νὰ ποῦμε πὼς εἴμαστε πολιτισμένοι.

Οἱ στερεώτερες καὶ ὠραιότερες ἐπιπλώσεις μὲ καπλαμά-
δες εὐρωπαϊκοὺς γίνονται στὸ ἐργαστήριό μας

ΚΥΠΡΙΑΚΗ ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΑ ΕΠΙΠΛΩΝ

ΦΑΝΟΥ ΠΑΝΤΕΛΙΔΗ

Σοφοκλέους 6, Λευκωσία.

ΕΜΠΟΡΙΚΟΝ ΚΑΤΑΣΤΗΜΑ
ΧΡΩΜΑΤΩΝ & ΕΙΔΩΝ ΖΩΓΡΑΦΙΚΗΣ
ΑΔΑΜΟΥ Ι. ΑΝΤΩΝΙΑΔΗ
ΖΩΓΡΑΦΟΥ & ΔΙΑΚΟΣΜΗΤΟΥ

ΕΡΓΑΣΤΗΡΙΟΝ & ΧΡΩΜΑΤΟΠΩΛΕΙΟΝ

ΛΕΥΚΟΣΙΑ (ΚΥΠΡΟΥ)

Ὀδὸς Ἐλευθερίας καὶ Ἀριάδνης

(ἔναντι τοῦ ξενοδοχείου «ΜΕΓΑ ΕΘΝΙΚΟΝ»)

Τηλεγρ. Διεύθυνσις : «ΤΕΧΝΗ».

Τὸ Ἐργαστήριόν μου ἀναλαμβάνει κάθε εἶδος ζωγραφικῆς τέχνης, ταπέλλες καὶ πρώτης τάξεως διακοσμῆσεις οἰκίων (μπογιατίσματα).

Πεῖρα τριάκοντα ἐτῶν.

Κυρία καὶ Κύριε,

Παίξει πολὺ σπουδαῖο ρόλο στὴ ζωὴ σας ἐὰν ἔχετε ἓνα σπίτι βυμένον μὲ καλλιτεχνικὸ γούστο· κι ἂν τὸ θέλετε, ζητήστε τὴ γνώμη μας καὶ τὰς τιμὰς μας.

Εἶναι ἀκόμη πιὸ σπουδαῖο ἂν κατορθώσετε νὰ κάμετε διάκρισιν τῶν διαφόρων μπογιαδιῶν ποὺ χρειάζεσθε γιὰ βάψιμο τοῦ σπιτιοῦ σας. Μεταχειριζόμενοι πάντοτε τὰς μπογιαδιὰς τῶν Ἐργοστασίων

Blundell, Spence & Co Ltd

θὰ εἶσθε σίγουροι πὼς ἐχρησιμοποιήσατε τὰς ἀνώτερες μπογιαδιὰς, ποὺ γιὰ τὴν ἀξία τῆς ποιότητος των, ἀπὸ τῆς ιδρύσεως των τὸ 1811 ἕως τώρα, ἔχουν τὴν πρώτη θέσιν σ' ὅλον τὸν κόσμον.

Εἴμεθα γενικοὶ ἀντιπρόσωποι καὶ πωληταὶ γιὰ ὅλην τὴν Κύπρον τῶν μπογιαδιῶν **Blundell** καὶ κρατοῦμε στόκ ὅλων τῶν εἰδῶν των, ποὺ τὰ πωλοῦμε χονδρικῶς καὶ λιανικῶς σὲ τιμὰς πολὺν συγκαταβατικὰς.

THE SIGN OF QUALITY

BEST SINCE 1811

Γράψετε γιὰ πληροφορίες κ.λ.π.

ΑΔΑΜΟΝ Ι. ΑΝΤΩΝΙΑΔΗΝ

T. K. 51 ΛΕΥΚΟΣΙΑ.